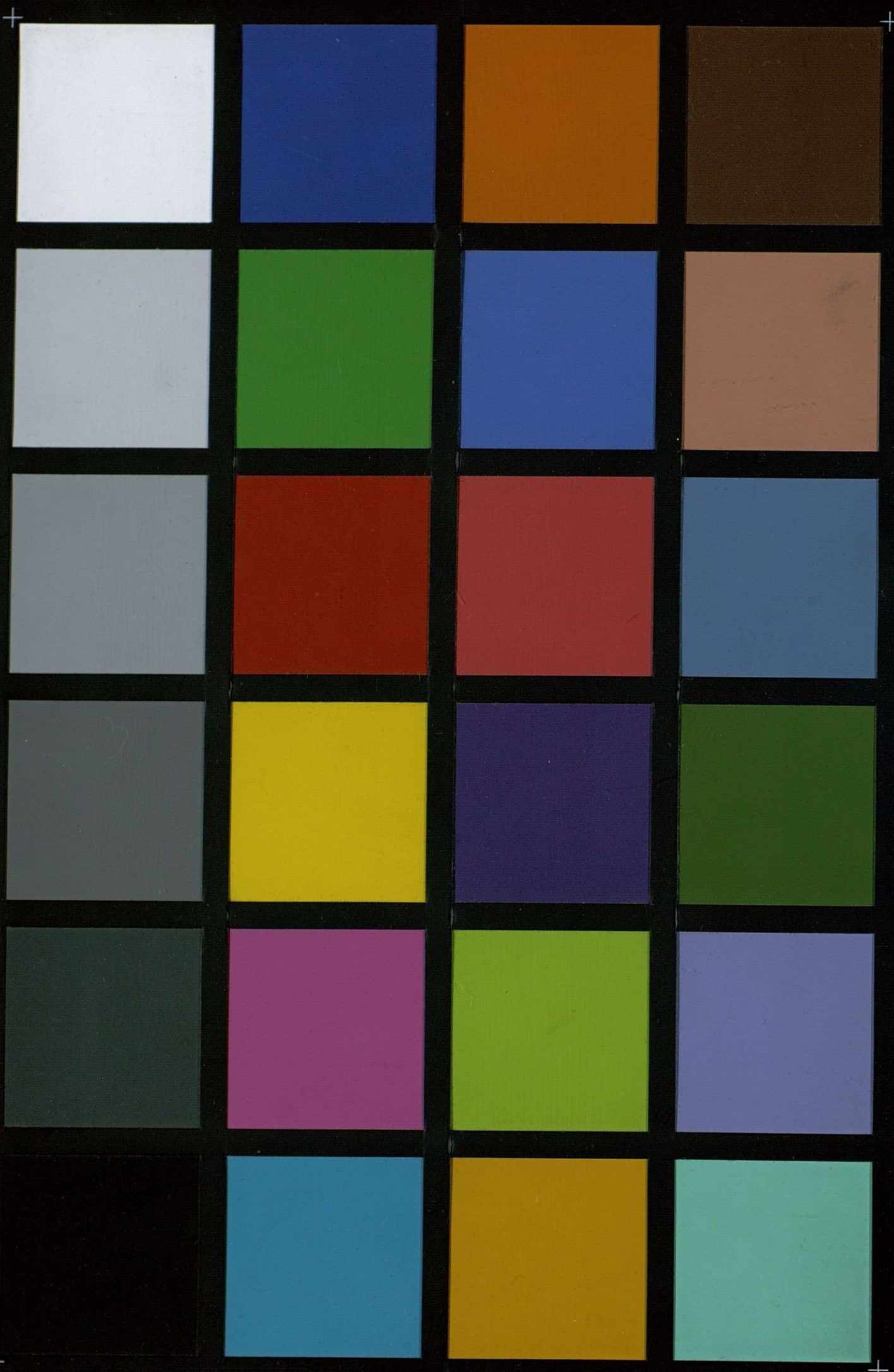

X-rite ColorChecker® Color Rendition Chart

DOCUMENTOS ¹²²

e instrucciones para intel-
liencia de la lengua G-
riega, compuestos por
el R. P. F. Thomas

Barcelo letor en **A**utor
Theologia, y ca-
the dratico de Rhe-
thorica en la

Uniuersis-
dad de
Docu ma-
llor-
ca.

Oyã los. 28 de Febrero

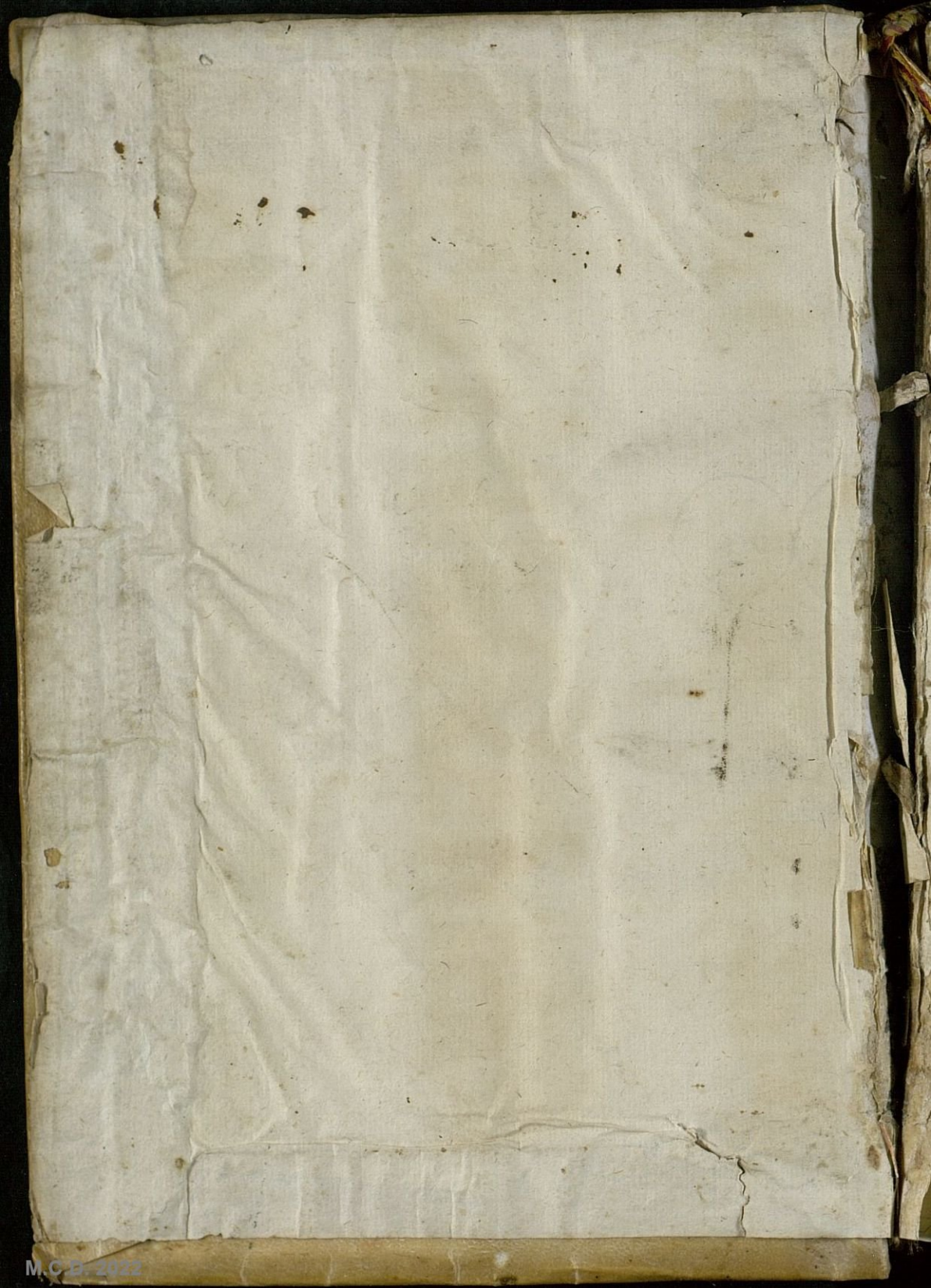
idgs
R r l

477

477

Handwritten text in a dark ink, possibly a title or list of items, running vertically down the center of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the paper.

MS.
477

Ioannes est nomen eius

GRATIO DIVI

9
epus.
Auctor *Thomas Aquinatis*

Reator ineffabilis, qui & thesauris sapientie tue, hies Angelorum hierarchias annotasti, et eas supra Caelum Empyreum mito ordine collocasti, et eleg antissime partes Universis distribuisti. Tu inquam, qui velus fons luminis sapientie diceris, atq; supereminens principium in fundore digneris, super intellectus meitenebras, tua radium claritatis duplicem, in qua natus sum, peccatum scilicet, et ignorantiam.

Cui lingua infantium factus esse discretus, linguam matrem erudias, atq; in labijs meis gratiam tua benedictionis in fundas, da mihi intelligendi acumen, retinendi capacitatem, interpretandi subtilitatem, addiscendi facilitatem, loquendi gratiam, copiosam, ingreuum indituas, proferuum ditigal et egregium compleas. Per Xp̄m. Dñm. Nost. R. Amen

Patet

GRATIA BILIT

Gratia Bilit

Faint, mostly illegible text, possibly a list or account, written in a historical script. The text is arranged in several lines and appears to be a formal document or record.

Gratia Bilit

MODVS VARIAN- DI ORATIO- NEM, — SEV COPIA VERBORVM ◆

Verborum copia Rhetori, seu Oratori qui co-
piose loqui debet, est omnino necessaria. Est au-
tem copia huius modi, facultas variandi multiplici-
ter aliquam sententiam, vel orationem, in et varia-
tis, et mutatis, remaneat idem sensus. Huius modi au-
tem variatio undecim modis fieri potest, scilicet
Constructione, Synonymia, Heterosi, Enallage, E-
qui-
quivalentia, Periphrasi, Methonymia, Metaphora,
Sty peribole, Sty perbaton, et Ad iunctis, qui omnes modi,
in his rebus continentur.

- * Constructio, Synonymij, Heterosij, Enallage, Pollex,
- * Schema, Periphr, Methor, Translatio, Peribola, Iunctij.

CONSTRUC

Primo variatur oratio, variando constructionem. Ut in hoc
eo exemplo: Aqui he venido para aprender Rhetorica:
Huc veni ad discendam Rhetoricam, vel ad discendum
vel discere, vel ut discam Rhetoricam.

Ad hunc

Ad hunc modum reducitur variatio orationis quae fit per Polyptoton, seu variationem casuum, cum, scilicet idem nomen per varios casus declinatur, ut videte ~~est~~ est in hoc exemplo: Sancto Thomae, sue et matris docto entre hujus Doctores: Divus Thomas sapientissimus est doctorum omnium. Divi Thomae sapientia, aliorum scientiam superavit. Divi Thomae nemo in sapientia equalis fuit. Divi Thomae, nullus doctorum sapientia vicit. O Divi Thomae inter doctores reliquos, sapientia tua palma accipis. Nemo Divi Thomae, nullus doctorum sapientior fuit.

Cum autem Euallage, quae efficit quatuor modum variandi, soleat mutare verbum in nomen, ut in hac oratione: Indeo Rhetorica. Studium meum erga Rhetoricam versatur, idcirco etiam tale nomen poterit per casus variari. Hic etiam adnotandum est quod nomen adjectivum potest mutari in suum substantivum. Ut ex hoc nomine Magnus et est, fit Magnitudo, et Dulcis, Dulcedo, et Pulchro, Pulchritudo, et sic de alijs: Unde si in oratione reperiat nomen aliquod adjectivum, primo variabitur, tale nomen per casus, et postea convertetur in suum substantivum, quod similiter per suos casus variari poterit.

SYNONI:

mis

Secundus modus variandi fit per Synonimiam quae est figura, quae plures sententiae, aut dictiones habentes eandem, vel similem significationem, congregantur. Ut Amo, Diligo, Amore persequor, sic etiam: Mundi Opifex, Rerum omnium Conditor, Summus orbis parens, Rector, Moderator, et alia similia significant Deum;

Deum: Unde per hanc figuram potest huius modi oratio variari: Auditores omnes, diuum Thomam venerasti tenetis, sic variabitur, primo ponendo dictiones synonymas huius nominis: Auditores nempe Scholastici Academici, Qui literis vacant, Quod studio dant opera, Qui in aula resonant. Secundo adducendo dictiones synonymas diui Thomae, nempe Angelicam doctorem, doctorem Angelum, doctorem quintum &c. Tertio tandem adduci possunt verba synonyma huius verbi Venero, scilicet: Colo, Reveretor, Reverentiam exhibeo, Honoro et similia.

HE TE

solis

Tertio variari potest oratio per Heterosin quae figurata fit, quando manente eadem parte orationis, mutantur eius accidentia VG. Si in eodem verbo mutantur modus, tempus, vel persona, et in eodem nomine mutantur casus, genus, vel numerus. Accidentia autem, quae per Heterosin mutari possunt in his capitulis continentur.

- * Quae reperit, retinet partes Heterosin eadem;
- * Sed mutata, quod his accidit, illa solet;
- * Personam, numerum, casum genus, atq; figuram;
- * Elevatam, speciem, tempus, itemque modum.

Primo ergo variari potest oratio, mutando personam, VG si dixerem: Magister amat optimos discipulos, pro: Ego amo. Secundo ponendo numerum pro numero, nempe singulariter pro plurali, ut: Romanus vicit, pro: Romani vicunt. Vel e contra pluraliter pro singulari sicut: Nec Cicero, nec Platonem, cum Angelico doctore, sunt conferendi, pro: Nec Cicero, nec Plato &c. Tertio ponendo casum pro casu. Ut: Multa id genus pro: Multa huius generis

generij. Quarto ponendo genij pro genere, nempe
 neutrum pro feminis, vel e contra: Quod tu ipse est
fugio, vel fugio trispindinem. Quinto ponendo mo-
 dum pro modo ut: Quis temperet à lactemij, pro:
Quis temperabit. Sexto ponendo tempus pro tem-
 pore, ut Jam mortuus est pro: Mortuus. Septimo,
 mutando actiam in passivam ut: Ehretica, me
delectat, pro: delectat Ehreticâ. Et in hoc modo
 participij notandus est, quia oratio activa, in pas-
 sivam conversa, fere tot modis variari potest, quot
 activa. Octavo, et ultimo variari possunt primi-
 va, in sua derivata. Ut: Larij dolores, ut meo ven-
tis, pro: dolores Patris et similitur in omnibus
 derivatis fieri potest.

ENAL:

lage

Quarto variari potest oratio per Enallagen, quæ
 figura fit quando una participij ponitur, pro
 alia utra ab eodem principio. Et si hoc nomen
Amor, ponatur loco huius verbi Amo a quo derivat,
 inde per hanc figuram, primo verbum poni potest
 loco nominij, vel e contra ut: Non te pudet, Non est
tibi pudor. Secundo nomen pro adverbio, vel e contra
 ut: Latus tuas literas suscepi, Latanter suscepi. Ter-
 tio nomen mutari potest in Gerundium ut: Cupidus
Studij, vel: Cupidus Studendi. Quarto mutari po-
 test participium in verbum à quo derivatur. Ut:
Audientes attendere debent Magistrum docentem,
 vel: Qui docet. Quinto mutari potest verbum in
 supinum, vel participium ut: Veni ut ludam,
 vel lusuus, vel lusuus. Sexto Nomen mutari po-
 test in pronomen, vel e contra ut: Joannes
rapulabit à Præceptore, vel: Ille.
 Quinto

POLLENS

Quinto variabitur per Equipollentiam. Et autem Equipollentia, aequivalentia duarum orationum, quae eadem diversa habeant dictiones, tamen eundem sensum faciunt, et sic una aequivaleret alteri. Vg. haec duae orationes: Dicitur Thomas omnes vicit sapientia, & dicitur Thomas neminem non vicit sapientia. Et sunt Equipollentes, quia una aequivaleret alteri.

Equipollentia autem pluribus modis fieri potest. Primo si oratio affirmativa sit, fiet Equipollentia, addendo unicam negationem, et mutando attributum in aliud ad contrarium. Vg. haec oratio: Paulus est doctus, sic fiet Equipollens: Paulus non est indoctus. Secundo duplicando negationem. Vg.: Omnes sciunt Deum amandum esse super omnia. Nemo est qui non sciat Deum &c. Tertio si oratio negativa sit fiet Equipollentia, removendo negationem, et mutando attributum in aliud contrarium. Vg.: Seannes non est mortuus. Joannes vivit. Quarto mutando dictionem in aliam contrariam, absque additione vel detrachione negationis, hoc autem solus fit in dictionibus contrarij relationis, dictiones autem relative sunt illae, quae significant res, quarum una nequit esse sine alia. Vt: Pater et filius, dominus, et servus, et sic haec oratio: Jacobus est discipulus Thomae, sic fiet Equipollens: Thomae est Magister Jacobi.

SCHEMA

Schemata latine dicitur figurae, et sic denotat

AAS

quod oratio

Copia

quod oratio recte variari potest ei adiungendo vari-
 as figuras. Vg. haec oratio: Angelicus doctor,
sapientia, et virtute fuit Angelus. Variabitur
 per figuras hoc modo. Primo Interrogatione
 : quis dubitat Angelicum doctorem sapientia, et
virtute Angelum fuisse. Secundo denuntiatione
 : Scitote Angelicum doctorem sapientia et virtute An-
gelus fuisse. Tertio Exclamatione: O Angelice
doctor, virtute, et sapientia Angeli. Quarto
 Correctione: Angelicus doctor sapientia, et vir-
tute Angelus fuit, parum divi, imo et Seraphim.
 Similiter variari potest per alias figuras nempe
 per Subjectionem, Distinctionem, Occupatio-
 nem. &c.

PERIPH

Septimo variatur oratio per Periphrasim
 quae fit quando pluribus verbis explicamus id
 quod unico verbo vel paucioribus dici potest: Ut
Romanae eloquentiae Patres pro Cicerone, et sic
 ad Periphrasim vocantur epitheta, ut: doctorum
Aquila pro divo Augustino: Christi praecursor, pro
Baptista: Quintus Ecclesiae doctor, pro divo
Thoma. Reducuntur etiam ad Periphrasim
 Definitiones rerum; est autem definitio, oratio eo-
 plicans quod sit res. Ut haec oratio: Animal ratio-
nis particeps, est definitio hominis quia explicat
quid sit homo: Unde huiusmodi oratio haec: Sol ortus
est per Periphrasim sic variari potest: Planes
torum Alacimus. Armorem Princeps. Luminare mar-
is. Diei Pater. Noctis fugator, et similia. Sim-
iliter in verbo: Ortus est, si fieri potest Periphras-
is haec modo: Sol veloxem cursum, ad nostrum tra-
ducit

sic definitur

ducit Orizontem, vel: Croceum aurora, ubile re-
liquit, vel: Sydera in Caelo fugant et

MEton

Octavo variari poterit per Metonymiam, quae Latine dicitur Transnominatio, quae fit quando nomen alicuius rei ponitur ad significandam rem aliam cum qua connexionem habet, sic nomen causa, vel Inventorij ponitur ad significandam rem inventam, ut: Bachus pro vino, Cere, pro pane, et e contra, nomen effectus ad significandam causam, et etiam contentum pro continente, et e contra, processorem pro re processa, et tandem signum pro significato Ut: laurea pro triumpho, palma pro victoria, Arma pro bello &c; Unde haec oratio: Julius Cesar bello, et sapientia floruit. Sic per Metonymiam variabitur: Julius Cesar, Marte, et Minerva claudit, vel sic: Julius Cesar armis et literis clatus erit, vel etiam ponendo effectum pro causa: Julius Cesar victor, et doctus inter Philosophos estulit. Nam victorem esse est effectus belli, sicut etiam esse doctum effectus est sapientiae.

TR Anslatum

Nono variabitur oratio per dictiones translatas a propria a significatione ad impropriam quod fit per Metaphoram Ut haec oratio: Qui vult in sapientia proficere; studio valet. Sic variabitur. 1º per Metaphoram iunctam a b agricultura hoc modo: Qui vult sapientiae fructus colligere; agrum ingenij debet diligenter colligere. Secundo sumendo Metaphoram

Copiar.

Metaphoram a navigatione hoc modo: Cui vult ad sapientie portum pervenire; hinc navem prius debet concendere. Similiter sumendo alias Metaphoras, poterit predicta oratio, et quae libet multipliciter variari.

Perbola

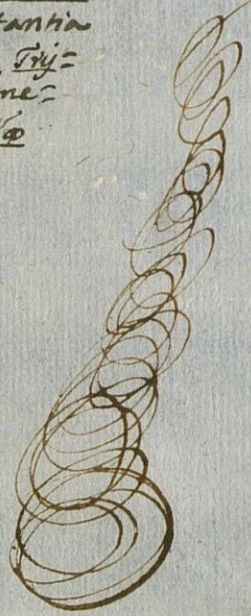
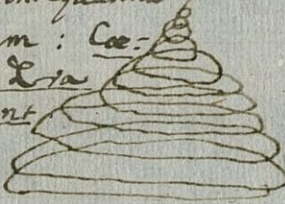
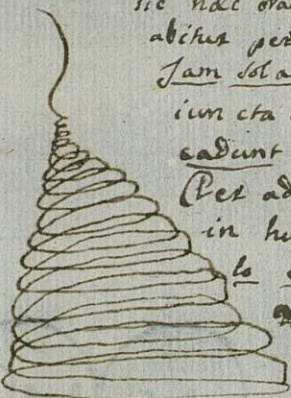
Decimo variari poterit oratio per Hyperboleam quae Latine dicitur excessus vel superjectio, et fit augendo rem supra id quod est, vel minuendo infra id quod est. Ad variandam autem orationem tripliciter fieri potest Hyperbolea. Primo per comparationem. Ut in hac oratione: Jacobus magnus Orator, et Poeta est. Fieri potest Hyperbolea per Comparationem in hunc modum: Jacobus, eloquentia Ciceroni, et Dosi Virgini superat. Sic dicimus: Est latrone sapientior, Hercule fortior, Sole pulchrior. Secundo fit Hyperbolea per simplicem demonstrationem, absque comparatione, et sic de Magno Oratore per Hyperboleam dicit: Quod est alter Tullius, et Magno Philosopho: Quod est alter Aristoteles. Tertio fit Hyperbolea per impossibilia, quando scilicet dicimus, quod prius eveniet aliquid impossibile, antequam hoc vel illud contingat. Ut haec oratio: Semper literas diligam, si per Hyperboleam a se impossibilitate variabitur: Prius pisces per montes pascentur, in aqua erunt; quam meo peccato labat amor literarum. Sic etiam de homine ditissimo dicere solemus: Prius arenam maris; quam eius pecuniam numerabimus.

Summa

Undecimo et ultimo variabitur oratio per Adiecta, quae sunt in triplici differentia quaedam antecedentia

Verborum

dentia, quae necessario sem antecedunt sicut: Autosca
diem pueritia, adolecentiam. Alia concomitantia
 quae sem comitant solent, sicut: splendor, solem, Tri-
na infirmitatem. Alia subsequencia, quae ne-
 cessario post ipsam sem sequuntur, sicut: Non
occasum solis, pena, culpam sequitur, et.
 sic hae oratio: Jam aduerseracit. No rati-
abitus per adiuncta antecedentia ha modo:
Jam sol a medio cursu recepit. Per ad-
 iuncta concomitantia: Jam maiores
cadunt altij & montibus umbris.
 Per adiuncta consequentia
 in hunc modum: Coe-
le cito Sy Lta
apparebunt
 anno
 1696.

[Large decorative flourish]
 A. D. 1696. m.

[Small decorative flourish]

Jacobi Reus. Amia
 mifani Padu

Handwritten text in a highly decorative, cursive script, possibly a signature or a title. The letters are large and ornate, with many loops and flourishes.

Handwritten text in a more formal, blocky script, possibly a name or a title. The letters are smaller and more uniform in style compared to the text above.

INSTITVTIO

MES RHETORICAE

INSTITVTE A

R. P. F. THO:

Barrelo LECTO

RE

THEOLOG. ET CHATREDa.

in Vniuersitate Maioricensi.

AD AVDITORes

Praludium

FR Ansaeta Grammatica planitip [Charisi-
 mi & Discipulo] Ad Aluissimum Carnassirestio
 roq aduocat; et Carnassimont clarissimo dialoge-
 tid fulgore coruscans, Alusarum venustate
 decorus, Tisporum varietate iuuecens, ac figura-
 tum floribus iacunde utmans; iter autem quod
 huius montis peruenitur, est ipsa Rhetorica ars,
 cuius tanta est dignitas, atque prestantia, ut om-
 nes alie artes, omnesq; scientie incontem, et inot-
 nate sine Rhetoricas habeant, nec aliqui alij
 disciplinij imbutus, qui in hac ina saltem medi-
 ocriter non sit eruditus, hanc Rhetorica uiam sole-
 ter accipite, eiusq; studio, omni solertia, totisq; uiribus
 aprehendite, ut optatos eiusdem artij fructus consequaraleaty.

valere

libet

CAP. PRIMVM

QVID SIT RHE- TORICA, EIVS OFFICIUM,

ET FINIS ♦

Rhetorica est ars, vel doctrina dicendi, seu
est ars, quae docet dicere, dicere autem non est lo-
qui et cumq[ue], sed ornate, eleganter, et copiose
loqui, ut Quintilianus docet libro 1°, et Cicero de
Oratore C; & quo videatur Calpurnius in expositi-
one huius verbi dicit. Rhetorica igitur addit
supra Grammaticam orationis oratum, et elegantiam
sicut domui bene constructae super additur
novus splendor, et ornatus per superlectilem.
Uel quid constat, quod proprium munus seu
officium est dicere, sive loqui ornate, eleganter,
copiose, non solum observando & congruam
orationis sententiam, quae ad Grammaticam perti-
net; sed etiam orationem ornando variis tropis,
et figuris. Finis autem ipsius Rhetoricae est per-
suadere, movendo audientium animos, ad hoc
ut sciant, vel faciant illud quod Orator intendit.

CAP. 2° DE M^a

teria, seu Subiecto Rhetoricae ♦
Materia, seu Subiectum cuiuslibet artis dicitur
totum omne illud de quo tractat talis ars; inde

Sub =

Subiectum, seu materia Rhetorica est omnis res, quia de qualibet re potest haberi Quæstio, circa qua versari potest Rhetorica, excedendo suum proprium munus dicendi. Quæstio autem est duplex una finita, et infinita alia. Infinita quæstio, quæ Græce dicitur Thesij, et Latine Propositum, dicitur illa, in qua quærimus aliquid generaliter, non determinando Subiectum, seu personam, neque aliquam circumstantiam temporis, aut loci in particulari, ut si aliquis quæreret Utum conveniens sit Auditori vacare Audio Rhetoricæ.

Quæstio finita, quæ Græce vocatur Hypotesij, et Latine Causa, fit quando quærimus aliquid, determinando personam in particulari, locum, tempus, vel aliam circumstantiam particularem, ut si aliquis quæreret, an sit conveniens Petum vacare Audio Rhetoricæ. Ex dictis patet quod Quæstio infinita potest fieri finita, si addatur particulari circumstantia personæ temporis aut loci, et similiter Quæstio finita reddi potest infinita, removendo circumstantias supra dictas.

CAP 3us DE RHETORICÆ PARTIBVS ♦

Quingue sunt Rhetoricæ partes, scilicet Inventio, Dispositio, Elocutio, Memoria, et Pronuntiatio. Inventio est excogitatio rerum verarum, aut esse similiarum quæ ad quæstionem conducere possunt. Dispositio est rerum inventarum collocatio iuxta debitum ordinem. Elocutio est orationis exercitio quæ fit per tropos et figuras. Memoria est firma in mente retentio eorum, quæ in oratione sunt dicenda.

Pronuntiatio est gestus corporis, seu vocis moderatio

Libex primus ?

moderatio, proportionata hijs rebus quæ in oratione dicuntur.

Orator enim circa aliquam questionem dicturus, primo cogitare debet ea quæ dicere debet, et possit conducere ad talem questionem, deinde ea, quæ invenit, disponere, et disposita, parte a coordinate, iamq; coordinata, firmiter commendasse memoriæ; ut tandem integram orationem libitè, et exactè pronuntiare possit.

CAP 4° DE ELOCUTIONE.

Quamvis Elocutio tertia sit inter Rhetoricæ partes supernumeratas, tamen prima, ac præcipua est, tam excellentia; quam utilitate, quæ propter ne temporij angustij inexplicata remaneat illam in primis nobis tradere decuit, et postea si tempus permiserit, reliquas eiusdem Rhetoricæ partes explicabimus, hoc supposito I. Eloquentiæ, seu Elocutionis partes præcipuas habent, nempe Elegantiâ, Compositio, et dignitas, ut aperite docet Cicero libro 4° ad Antoniam Capite 2. Elegantiâ facit quod unum quodque pure, et aperte dicat; cuius duæ sunt partes, scilicet Latinitas, et coplanatio. Latinitas puritatem orationis conservat, vitando solecismo, et barbarismo. Exploratio autem reddit orationem claram et apertam quod fit suscipiendo verba usitata, et propria, seu rebus à quibus agitatur congruentia, oratio enim redditur obscura si verbis abulætijs et improprijs abundet.

Compositio secunda Elocutionis pars, infra nobis explicabitur; nunc enim præcipue de orationis dignitate

dicendum

dicendum est; quia hæc est præcipua Elocutionis pars. Consiſtit enim dignitas orationis, in eius ornate, seu splendore, eo tropis, et figuris resultante, quia sicut præteritum floribus, Catum sideribus, ita oratio tropis, et figuris ornatur. Sciendum est autem quod tropus est alicuius dictionis vel orationis mutatio, à propria significatione ad impropiam cum virtute quadam seu aptitudine ut quando dicimus: Prespub: floret, Prata vident, hinc florere quod proprium est arboribus transfertur ad significandam Prespub: opulentiam, et videre quod proprium est hominibus, transfertur ad significandam præteritæ amenitatem.

Eo tropis aliqui sunt qui in una dictione fiunt, et alij in pluribus dictionibus seu in oratione. Tropi unius tantum dictionis partem inuertuntur, scilicet Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Antonomasia, Onomatopœia, Catnactis, et Metalepsis.

CAP. 5° DE METAPHORA.

Metaphoras Latine dicuntur Translatio et fit quando aliqua dictio transfertur a loco, in quo propria est, ad alium, cui non est propria, vel translata melior est, ut quando dicimus: Latæ regere, præta videntia, nam latare, et videre quod proprium est hominibus et, per Metaphoram transfertur ad regere, et prata cuius non sunt propria.

Quatuor autem modi fieri potest Metaphora
Primo quando dictio transfertur a rebus animatis ad alij animatas ut: Petrus mihi ablatiua.

Secundo

Secundo a rebus animatis ad inanimatas ut Conatus Caeli
Prata vident. Tertio ab inanimatis ad animatas:
Conatus Caeli. Quarto ab inanimatis ad res ani-
 matas ut: Cor lapi Deum.

Metaphora videtur duplici
 a de causa primo ratione necessitatis, quando
 scilicet deest verbum proprie significans, tunc enim
 necessario sursum verbum translatum, seu im-
 proprie significans, sic dicimus: Vites gemmate
 Secundo videtur Metaphora ornatus gratia, scilicet
 ut ad eorum rationem, quando scilicet ver-
 bum translatum, ~~et~~ improprie significans est
 elegantius vel significantius quam verbum propi-
 um, sic dicimus: Accensus ira, quod significantius
 est quam iratus, lumen ingenij quod est
 elegantius, quam bonitas ingenij. Metaphora
 videtur dissimilitudinis, vel similitudinis longe petitis
 ut si aliquis diceret: Verrucas terre ad eorum
 mendos montes, esset vitiosa Metaphora, quia
 inter Verrucas et montes nulla vel fere nulla
 similitudo reperitur. Modicus huius usus
 multum orationem illustrat, si autem sit nimis
 frequens illam obscuram reddit.

CAP. 5° DE SYNEC-

doche

Synecdoche latine dicitur Conceptio, seu Intel-
 lectio, et fit quando dictio transfertur ad signifi-
 candum aliquid amplius, præter id quod proprie
 significat, et potest fieri octo modis. Primo quando
 dictio significans partem; ponitur ad significan-
 dum totum ut: Parus pro navi, Tectum pro domo
 Secundo quando dictio significans totum trans-
 fertur

festus ad significandum eius partem et illud Virg.
gilij -

* Xanthusq; bibiscent.

Ubi dictio Pantus, quæ proprie significat quoddam
flumen, ponitur ad significandam aquam, quæ
est pars ipsius fluminis.

Tertio quando ponitur sin-
gulari pro plurali, quale est illud Virgilij Æneid. 2. v. 10.

* Ingentes, utrumq; armato milite complent.

Id est armatij militib; . Et illud psalmi 77. Misit
in eos canonicam et conecit eos, et vanam, et disper-
didit eos. Ubi Canonica et vana ponuntur nu-
mero plurali. Quarto quando plurale ponitur pro
singulari. Et illud Virgilij Æneidos 2. v. 89.

* Consilij et nos aliquod nomenque de curque

* Gessimus, invidia etc.

Id est ego gessi.

Quinto fit Synecdoche quando
ponitur genus pro forma, seu ratio communij pro
particulari, ut illud Ovidij libro 4 Tritium Ælegij.

* Magna minorque fere, quarum regis altera gratia.

Ubi hoc nomen fere quod commune est omnibus
fery ponitur ad significandum Uriam, quæ est
quoddam fere particulari. Sexto e contra quando
scilicet ponitur forma pro genere, seu ratio particu-
lari pro communi, ut quando sumimus Ciceronem
pro eloquentissimo Oratore, Virgiliumque, pro opi-
mo Poeta.

Septimo quando ponitur materia
ad significandam rem, quæ eo alia materia fuit
facta, sic Pino, ponitur pro Navis, Ferum, pro gladio
quia eo pino, fit navis, et gladius e ferro. Octavo
ponunt aliqui quando eo antecedentibus circumst-
antijs intelligitur aliud quod ipsas circumstantias conuenit.

Sic Virg.

Sic Virgilius *Ectoginta* l. v. penultimus.

* Et iam summa procul villarum culmina fumant,
* Maioresque cadunt alij de montibus imbre.

Ex quibus circumstantiis intelligimus, quod dies iam finiebatur, sed tamen hic imbri videtur nullus sit tropus, quia nulla fit mutatio dictionis à significatione utroque, ad impropiam, et sic non est Synecdoche, sed tantum argumentum ab Adjunctis Consequentibus.

CAP. 7° DE METONI- MIA ♦

Metonymia, quæ etiam Græce dicitur *Hypallage*, Latine autem *Transnominatio*, seu nominis translatio à significatione utroque ad impropiam, pluribus modis fieri potest, qui omnes reducuntur ad septem. Primus est quando nomen causæ ponitur ad significandum effectum, vel nomen inventoris pro re inventa sic: Ceres pro pane, Bacchus pro uino, Mars pro bello, et Venus pro amore. usurpantur ut in illo

Sine Cerere et Baccho friget Venus.

Secundus modus fit e contra quando scilicet effectus ponitur pro causa, vel illud quod est proprium effectus, attribuitur causæ, Sic dicitur Timor est fugas, quia facit fugere, Morbus dicitur pallidus, quia pallorem causat. Sic illud Virgilij *Æneidos*. l. v. 270.
* Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus.

Tertius modus est quando ponitur continens pro re contenta, ut Roma pro illis qui Rome vivunt. Sic illud psalmi *Psalmi*. Subilate Deo omnis terra. Ubi terra ponitur pro habitantibus terre. Quartus modus fit e contra, quando scilicet ponitur contentum pro continente ut illud

Libet utimus
Advertendum est autem quod ut fit

at Anthonomasia, necesse est quod proprium nomen
rei seu personae praetermittatur, quod aliter non esset An-
thonomasia, ut Enea troj Anchisiade, quia hic
ponitur nomen proprium. Circa epitheta etiam ob-
servandum est quod si sint naturalia, seu naturali-
ter convenientia rei, vel personae, non hijs in oratio-
ne soluta utendum est, Ceteris autem libere per-
mittantur, unde vitium erit, in oratione dicere: Ca-
lidum ignem, frigidam nitem, et huiusmodi, plu-
rissima fieri possunt: Illa vero epitheta, quae
Enthomasiis habent, in oratione usurpata possunt,
et illam plurimum evitant, sicut illud quod Cicero
sua mente composuit Philippica secunda in
Mar: Antonium, sic dicit: Tu istis faucibus, istis gla-
diis, ista gladiatoria tonij corporis firmitate,
tantum vini in Hippia nuptijs exhauseras, et
tibi necesse est in Populi Romani conspectu ro-
nare periclitari.

CAP 9° DE CATACHRE- SI.

Catachresij Latine dicitur abusus, et fit quando a-
licui rei non habenti proprium nomen, accommodatur
nomen alterius rei, cum qua habet quandam propin-
quitatem, seu cognationem, sic hoc nomen Parrici-
da quod proprium est eius qui patrem occidit etiam
accommodatur, ei qui matrem, fratrem, sororem, Con-
quineumque occidit, quia inter omnes istos et inter
Parricium, aliqua cognatio, seu propinquitas reperitur,
sic etiam Virgilius Eneidos lib. secundo. v. 19.

* Indras montis equum divina Palladis arte.

* Aedificant, rectaque intromunt oblite coram.

Ubi Poeta pro fabricae posuit aedificae,
quia

quia inter se aliquam propinquitatem habent.

Differt autem Catachresis a Metaphora, nam Metaphoras a se multum diversa, remque transfert dictionem cum Similitudine. Quid enim remonit quam arbor a Repub? et tamen per Metaphoram dicimus: Respub: ~~est~~ arbor. Transfertendo verbum fluit ab arbore ad Rempub: Catachresis autem, transfert dictionem a se proximo ad aliam propinquam ut: Parricida sumitur pro occiso: et matris, quae patri est proxima.

Metalepsij locutione transumptio, fit quando ab uno ad aliud vis praedit, et alterius rei significationem denotat cum qua connectionem habet. Sic Virgilius Eclogas prima: v. 70.

* Post aliquot (mea regna) vides mirabor aristas?

Vbi Poeta post aliquot aristas, posuit ad significandum aliquot annos, quia arista cum connectionem habeat cum aetate, nobis iam potestant et dicitur intelligamus, et similiter dicitur de aetate respectu anni: Unde in hoc tropo fit quaedam

gradatio transeundo ab uno ad aliam rem ut patet in exemplo adducto et clarius in sequenti, quod Ovidius composuit libro quinto Tristium Elegia 10: v. 1.

Vbi ad significandum quod iam post tres annos incolat erat Pontum, sic tale distichum composuit.

* Ut sumus in Porto, tet frigore conditit Ilex

* Facta est, Euvini dusa tet vnda maris
Onomastopoeia id est fictio vocis fit quando verborum dictiones, verba fingimus ad aliquid copulamus significandum, tale est illud Ennii quod ex Virgilius usurpavit.

* At tuba terribili sonitu taratantara dicit.

Vbi dicitur: Taratantara ficta est ad tubae sonitum

Libet proximum
sonitum optinendum. Quatuor autem modi
possunt verba noscitur fingi apud Latinos. Primo
Similitudine. Secundo Imitatione. Tertio Inflectione.
Quarto tandem adiacione.

Similitudine finguntur
vera verba, quando ad similitudinem unius
verbi aliud fingimus, ut quando ad similitudinem
huius verbi specio, quod significat gracorum
imitari fingimus ita alios: Balearizo, Hispanizo,
Ciceronizo, et alia: Et huius modi verba,
quae per similitudinem finguntur sunt in
quadruplici genere, quaedam enim in visio ter-
minantur, et desiderium animi significant
ut: Comestusio, Sibitusio, Comitatio, et alia
huius modi. Alia sunt, quae in o terminantur
et imitationem alterius significant ut: Ringili-
o, Galligo, et alia. Ab huius modi verbis desinen-
tibus in o ablata o, et addita syllaba mus,
formantur nomina, quae significant ipsam imita-
tionem alterius ut a Ciceronizo fit Ciceronismus id est
est Ciceronis imitatio et sic de aliis.

Alia sunt ver-
ba desinentia in o quae significant incho-
ationem seu principium alicuius dictionis ut
Incipio, frigesco, calesco et similia. Ultimo tan-
dem sunt alia verba deponentia prima
coniugationis, quae tertiam personam singula-
rem praesentis temporis, modi Indicativi habent
terminatum in at, et huius modi verba sig-
nificant occupationem, coactionem, seu iudicium
circa aliquam rem, ut: Petitur grammaticatur,
Pauidus relo Rhetoricatur, id est Petitur gram-
matica indret; Pauidus relo Rhetorice, sic enim
dicimus: Pudicatur, Philosophatur et similia
Secundo

Secundo finguntur per imitationem quando scilicet
et dictio quam fingimus imitatur sonum rei signi-
ficatæ, sicut dictio *tatatantata*, imitatur sonum
subæ, quem significat, et hoc est maxime pro-
prium Onomatopæiæ, sic etiam dicimus: *Pipire*
pro voce pullorum, *ggnnize* pro voce sacrum,
belare pro voce ~~aurium~~ aurium &c.

Tertio fingun-
tur, seu norantur verba per inflectionem quan-
do scilicet ab una dictione alia deducimus,
addendo novas inflectiones, seu terminationes, ut:
a *bibo*, *bibamus*, et *bibulam* ab *oreo* *oreatur*. Quarto
tandem finguntur verba per adiacentiam quo
scilicet ex duabus dictionibus adiacentibus compo-
nitur alia ut *Causidici* ex dictione *causa*,
et ex verbo *dico* componitur, *Versatilogus* ex no-
mine *versatus* et ex verbo *loquitur*. Advertendum
est autem quod in oratione saltem raro viden-
tibus verbis fictis, seu noviter inventis et non
quando iidem videntur modestè et cum aliqua
ex orationis formula faciendum est ut sifos est
scilicet dici, vel Erasmus lutherizat, vel lutheri-
zans eragmizat.

CAP. 10.º DE TROPIS QUI FI- UNT IN V^{pl} V^{pl}IB, DITIONIB⁹

Si utique tractarimus de Tropis qui fi-
unt in una sola dictione, nunc autem restat
ut tractemus de alijs qui fiunt in pluribus
dictionibus coniunctis, seu in oratione, qui qui-
dem Tropi tantum sunt quinque scilicet Allego-
ria, Ironia, Periphrasis, Hysteron, et
atque Hysteron

Allegorias

Libri primus:

Allegoria latine dicitur inversio quia totam orationem inverteit, transferendo illam a propria significatione ad impropiam, per quod distinguitur a Metaphora, quae solum transfert inam dictionem et quando dicimus: Mare rugit. Allegoria autem non solum transfert inam dictionem, sed totam, et integram orationem, ut illud Horatii, lib.

od. 12. v. 1.

- * Onarij, referent in mare te novi
- * Fluctus. O quid agis? fortiter occupa
- * Portum, nonne vides, et
- * Nudum remigio latas?

Ibi enim integra oratio transfertur a propria significatione ad impropiam, quia Narij ponitur pro Republica, Fluctus pro bellis Civilibus, Portus pro Caese, Remigio pro exercitu.

Si autem Allegoria, nimis obscuravit, et difficili intellectu, tunc dicitur Enigma, quale est illud carmen

* Mater me genuit, quae rursus gignitur ex me. Per quod significatur nix, quae gignitur ex aqua, et ex ipsa nive rursus generatur aqua. Ad Allegoriam pertinet etiam Carabola, quae multum frequens est in Sacra Scriptura, qualis est illa de decem Virginibus, quae coeunt obviam Sponsi Matthaei 25. Vbi per decem Virgines, intelliguntur omnes fideles, quinque prudenter, significant iustos, et quinque stupidae, peccatores designant, Sponsus denotat Christum, et Sponsa Ecclesiam.

Sub Allegoria etiam continentur proverbia, quae latine dicitur proverbium, et est celeberrima aliqua sententia, quae allegorie significat aliquid ad bonos mores pertinens, quale est illud carmen

* Et domus ex furore durabit tempore curio.

Per quod significatur quod bona seu divitia, quae per furam

factum acquiruntur, parum dicitur. Et illud Threshi
Domini: Medice cura te ipsum, quod allegoricè dicitur
 de homine volente corrigere alios de aliquo vicio, quo ipse
 laborat, et huiusmodi paremij's maxime corroboratur oratio,
 et jisdem plerumque illustratur Coesij.

Hyponias latine
 dicitur illusio, et fit quando verbis aliquid dicimus, et omnino
 contrarium intendimus significare, ut quando de aliquo di-
 cimus quod est bonus auditor, vel Grammaticus, et signifi-
 care volumus quod est malus auditor, vel Grammaticus.
 Et triplici autem capite cognosci potest Hyponia. Primo
 cognoscitur ex ipso sono pronuntiationis, seu ex mo-
 do, quo verba pronuntiamus, et quando dicimus: Certe
Antonius magnus Rhetoricus, et Poeta est. Hæc enim
verba, modo illustriè pronuntiatà Hyponiam continent, sive
re aliter pronuntientur, nulla erit Hyponia.

Secundo cognos-

citur ex ipsa persona de qua loquimur, quando scilicet
 illas dicimus, aliquid, cuius contrarium manifeste illi con-
 venit, ut quando Ethiopem vocamus album, Mulierem
deformem dicimus pulchram, et hominem pusillum
nominamus Gigantem, et e contra. Tertio tandem cognos-
 citur Hyponias ex ipsa rei natura, et hoc contingit,
 quando verbis præcedentibus, aliquid contrarium adjungi-
 mus et quando dicimus: Fortissimus miles est Antonius,
qui, audito tubæ sonitu, et timore perterritus fugit è
prelio.

Circumlocutio latine Circumlocutio fit quando
 pluribus verbis utimur, ad significandum id quod inico
 verbo, vel paucioribus dici poterat; duplici autem ex
 causa fieri potest Circumlocutio. Primo ad evitandam
 locutionis turpitudinem, sic dicimus: exonerare alium
purigare ventrem, ad evitandam turpitudinem huius
 vocis cacate. Similiter Hispanicè dicimus: Animal

Q

serda ad eritandam turpitudinem huius vici: puerco se-
cundo fit Periphrasij ad maiorem orationis ornatum,
quod quidem vnitatissimum est, tam orationibus quam Poet-
is. Sic illud Virgij libro 1.° Troium Elegia 3.° Quiribusq
ubi ad significandum quod iam erat tempus medicis noc-
is dicit.

* Jamque quiescebant voces hominumque, canumque;

* Lunaque nocturnis alta regebat equos.

Hyperbole latine dicitur accessus vel superjec-
tio, et fit quando augemus, vel minuimus rem, receden-
do ab ipsa veritate, et ideo duae sunt species Hyper-
bolis, una dicitur auersis, quae scilicet auget rem su-
pra id quod est. Sic Virgilius Eneidos 12. V. 84. lo-
quens de quibusdam equis dicit

* Haec ubi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,

* Poscit equus: gaudetque tuens ante ora frementes,

* Et lumina quos ipsa decus dedit Orithyia,

* Qui candore nives antecurrent cursibus autas.

Sic per auersionem dicimus: Tolluntur ad aethera fluctus
lambebant sidera flamma, et alia huiusmodi.

Altera

species dicitur Missis, seu diminutio, quia minuit rem, in-
tra id quod re vera est, sic illud Plauti: Ossa, atque pet-
lysum mixta maxitudine. Sic de paruo homine di-
cimus quod non est pulice maior, verum tamen in augendo, quod
in minuendo, modus quidem seruari debet, quia quamuis

Hyperbole sit supra veritatem, tamen debet supra modum.

Hic Hyper frequentissimus non solum apud Poetas, ve-
rum etiam apud Oratores, Unde Cicero in Maximo
Antonio Philippica secunda per auersionem dicit: Oce-
anus medicus fidius no videbit tot res tam dissipa-
tas, tam distantibus locis positas, tam cito absolue-
re posuisse.

Hyperbaton vel Hyperbolis latine
dicitur

dicitur transgressio, vel transpositio, quia dictiones transpo-
nit contra communem orationis ordinem. Huius tropi, quas
habet numerantur species, scilicet Anastrophe, Chiasmus,
Tmesis, et Hyperbaton. Anastrophe latine invertio, quia
a partibus orationis invertit, ponendo primo loco illam, que
in secundo collocari debet. Sic illud Ciceronis pro
de Manilia: Quo d' nunc agimus, id est: de quo
nunc agimus. Similiter dicimus: Italiam contra, id
est contra Italiam, quibus diebus, id est diebus
rebus, et alia huiusmodi, que plurimum oratio-
nem adornant.

Chiasmus latine dicitur distolutio,
quia dissolvit seu iungit orationis sensum, interponendo
aliquam aliam sententiam, que vulgo dicitur Paren-
thesis. Sic illud Virgilii Aeneidos libro. 1. v. 1014. ante finem.
* Aeneas [neque enim patrum considerate mentem.

* Supra amor] lapideum ad naves premitit Achatem.

Tmesis latine disiunctio, quia unam dictionem dijun-
git in duas, interponendo aliquid aliud, et hoc pro-
cipue fit in dictionibus compositis. Sic Virgilius Aene-
idos v. 52. dictionem hactenus divisit in duas
dicens.

* Hac Troiana tenuis fuerit fortuna reclusa.

Et alibi: Septem subiecta ratione, id est: subiecta
septem rationi.

Tmesis olim fiebat in dictionibus etiam simplicibus,
unde Plautus dicit: Sano cere minuit brum, id est
Sano minuit cerebrum. Veruntamen hoc iam non est
in usu, sed in dictionibus compositis, non solum in
versu, verum etiam in oratione postremus horatius:
pro sti, et fecit Cicero pro Sextio: Quid iudici-
um cumque subiecit damnabatur, id est: Quod
cumque iudicium subiecit damnabatur.

Hyperbaton

Libez primus.

Hydrologia, latine *praepotera* locutio, fit quando ultimo dicimus, illud quod primo factum fuit, et e contra. Sic illud Virgij, *Æneido*. 3. V. 57. *non-terminem* dicit.

* Postquam alio tetigit fluctus, et ad aquora venit,
* Luminij effusi fluidum hauri inde cœsum.
Etia est enim venire ad aquora, quam tangere fluctus, et tamen Poeta, hoc primo loco posuit, et illud quod prius erat, ultimo dicit.

CAP. II. QUID SIT FIGURA.

Figura grece dicitur *Schema*, et latine *Ornatus* seu *vestitus*, quia orationem vestit, et ornatur, unde figura nihil aliud est quam *Confirmatio* seu *exhortatio* quaedam orationij: Remota est enim a comuni modo loquendi, quamvis autem *Figura*, et *Tropus* conveniunt in hoc quod est ornare orationem, differunt autem. Primo quia *tropus* fieri potest in una sola dictione, *Figura* autem minime. Secundo quia *tropus* fieri non potest, quin detur *translatio* a propria significatione ad *impropiam*, *Figura* autem absque tali translatione fit.

Dupleo autem est *Figurarum* genus, quaedam enim sunt *figuræ verborum*, et alie *sententiarum*. *Figuræ verborum* dicuntur ille, que consistunt in determinata colloca-
tione verborum, qua ablati, auferuntur *figuræ*. Quatuor autem modi fieri possunt *figuræ verborum* primo per *additionem*, secundo per *detraktionem*, tertio per *similitudinem*, quare tandem per *dissimilitudinem*. De *figuris sententiarum* infra tractabimus nunc

mus, nunc autem de figuris verborum, suo ordine
dicendum est et ita sit.

CAP. 12° DE FIGURIS

REPETITIO

Repetitio una est eo figuris, quae per adiectio-
nem fiunt, et contingit quando idem verbum in princ-
ipio orationis pluries repetitur. Sic illud Ciceronis
in Marcum Antonium Philippica secunda: Secun-
da Senatum: Accusa equestrem ordinem, qui tum cum
Senatu copulatus fuit: Accusa omnes ordines, omnes
Cives, dum confiteate hunc ordinem hoc ipso tempo-
re ab Ithyreij circumcederi. Et illud psalmi 28. Deo
Domini in virtute, Deo Domini in magnificentia,
Deo Domini confitentibus recte, Deo Domini super
aquas.

Si vero idem verbum, seu eadem dictio, plu-
ries repetatur in fine orationis, tunc comitatur alia figu-
ra quae dicitur Conversio. Sic illud Ciceronis in Mar-
chum Antonium Philippica secunda: Volentibus eius
exercitus Populi Romani interfectis: Interfecit Antonius
Desideratis clarissimos Cives: eos quoque eripuit ab eis
Antonius. Auctoritas huius ordinis afflictata est: Afflicta
Antonius. Similiter etiam Apudolus prima ad Thimo-
thium Cap: 4: Unusquisque vestrum psalmum ha-
bet, doctrinam habet, Apocryphum habet, linguam
habet, Interpretationem habet.

Complexio figurata
est, quae simul complectitur duas praecedentes, sci-
licet Conversionem, et repetitionem, quod quidem
contingit, quando una dictio pluries repetitur in
principio orationis, et alia in fine, ut videtur est
in hoc

in hoc exemplo Ciceronis pro lege Agraria:
Quis legem tulit? Bullus. Quis maiorem Populipar-
tem suffragij praeferat? Bullus. Quis comitijs
praesuit? Bullus. Et in illo psalms: Confitemi-
ni Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum mi-
sericordia eius. Confitemini Deo Deorum quoniam
in aeternum misericordia eius. Confitemini Domino
dominum, quoniam in aeternum misericordia
eius.

Anadiplosis figurata est, quae latine dici-
 citur geminatio dictionis, et fit quando sententia
 aliqua finitur eadem dictione qua incipit senten-
 tia sequens ut illud Virgilij Ecloga 10. v. 77.

* Pisces, vos haec facietis maxima Gallo:

* Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Et etiam illud psalmi 122. Stantes erant pedes
nostri in aedibus tuis Ierusalem; Ierusalem quae
aedificatur ut Civitas.

Epanalepsis latine ter-
 petitio sententiae, fit quando sententia aliqua,
 incipit, et finitur eadem dictione, quae figura fieri-
 quentissima est apud Poetas, ut illud Virgilij Eclo-
 ga 7. v. 77

* Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo.

Et ipse Aeneidj l. v. 789

* Multa super Priamo rogitaris, super Hectore multa
Ovidius etiam

* Militat omnis amor, et habet sua castra Cupido,

* Attice crede mihi, militat omnis amor.

Oratoribus etiam familiaris est haec figura, ut videre est
 in illo Ciceronis pro Marco Marcello: Vidimus tuam
victoriam praeliorum evicta terminatam, stadium
vagina vacuum in urbe non vidimus. Sic etiam illud

psalmi

psalmi 82. v. 1. Deus quij similis erit tibi? Ne taceas, neque contempseris Deum.

Epipiteuzij latine geminatio, figura est quae geminat dictionem aliquam nihil aliud in respondendo, quod quidem tam in Prosi quod in oratione veritissimum est. sic Virgilij Eneidos

9. v. 434

* Me me: adsum qui feci: in me convertite ferrum.

Et Horatij

* O Cives Cives quaerenda pecunia primum est.

In Sacra Scriptura etiam frequens est Epipiteuzij, ut videre est in illo Matthaei 23.: Jerusalem Jerusalem, quae occidis Prophetas, et Lapidas eos. et in illo psalmi 121. v. 4.: Istuc enim ascendentur tibus tibus Domini.

Polyptoton latine traductio, seu variatio, figurata est, quae eandem dictionem repetit, sed variatam per diversos casus, vel diversa genera, exemplum & casuum variationis habetur in illo Virgilij Eneidos libro 4. v. 534.

* Litora litoribus contorta, fluctibus undas

* Imprecor, arma aemij: pugnent ipsis; nepotes.

Illustris est etiam exemplum illud, in quo hoc nomen vanitas per omnes casus variatur: Cum Vanitatis, sit Vanitatis filia, et Vanitati, Vanitatem procreet, O Vanitas, quid Vanitate varius?

De variatione frequens est etiam exemplum apud Oratores ut illud Ciceronij Oratione 7. in Verrem: Certus Judeo, Certa leo, Certum tribunal. Tale est etiam illud ad Ephesios 4.: Unus Deus, Una fides, Unum baptisma.

Epanados latine regressio, figura est, quae regressitur, seu retrogreditur, repetendo eam quae

Libri primus

quae prius dicta erant, ut ratio clarior et illustrior
appareat. Sic Ovidius Epistola 2.

* Demophoon venis, et vela, et verba dediti,
* Vela quae dediti, verba caetera fide.

Sic etiam ad Romanos 11: Vide ergo bonitatem, et ver-
veritatem Dei: in eo quidem qui ceciderunt, se veri-
tatem; in te autem bonitatem Dei.

Synonimia, quae late
tine dicitur similitudo nominis, vel dictionis, figurata est
quae dictiones similes, vel similem significationem
habentes multiplicat, ut illud Ciceronis Oratione pri-
ma in Catilinam: Qua cum ita sint, Catilina, per-
ge quo cepisti: egredere aliquando eo verbe: patent
portae, proficere. Similiter etiam per abstrac-
tionem: Pecavimus cum patribus nostris, iniuste et in-
iquitatem fecimus.

Polyandron latine plurali-
tas coniunctionum figurata est, quae coniunctiones multi-
plicat, quae quidem apud Poetas usitatissima est, ut
videre est apud Virgilium Georgicorum 3. v. 340.

* Armaque, Annyctaque, ungues, crepantque pharetrae.

~~Oratoribus~~ Oratoribus etiam frequens est huiusmodi fi-
gura. Sic Cicero in Verrem: Neque privati, ne-
que publici, neque prophani. Similiter psalmo 40.
v. 1: Dominus conservet eum, et vivificet eum, et be-
atam faciat eum, et non tradat eum in manus
inimicorum eius.

Epimenon, quae latine dicitur
perseverantia, figurata est quae fit quando in eadem
sententia perseveramus pluries, eam iterando, vel
repetendo, ut fecit Virgilius Ecloga 8. v. 21. Vbi
pluries hanc sententiam, istudque caermen repe-
tit hoc modo.

* Incipe Manalio mecum mea tibia versum.
psal.

Psalmograuus etiam psalms. 100. multoties iterat
sententiam istam: Confiteantur Domino misericordis:
did eius, et mirabilia eius filijs hominum. Ad
huiusmodi autem figuram requiritur quod senten-
tia non repetatur statim, sed post aliqua alia in-
terposita, ut videre est in exemplis supra ad-
ductis.

Disiunctio figura est, quae singulis
orationis membris, seu partibus proprium uerbum
accomodat, cum uicium uerbum sufficeret pro om-
nibus. Exemplum desumi potest ex illo Ciceronis
pro Archia Poeta: Homozum Colophonij Ci-
uem esse dicunt suum, Chij suum uindicant, Sa-
lamini repetunt, Smyrnaei uero suum esse confit-
mant. Ubi plura uerba apponit, et omnia uni-
co uerbo dici poterant. Sic etiam Apostolus 1. 2.
ad Corinthios. 13. hac figura usus est dum
dicit: Sive Prophetiae euacuabuntur, sive fin-
is quae cessabunt, sive scientia detrahetur.

Climac
latine dicitur gradatio, seu scala figura est quae plu-
res sententias unico uerbo coniungit, concatenando eas,
et quasi gradatim, ab una, ad aliam procedendo. Sic dicit
Gilij Ecloga. 2. v. 63.

* Doza leana lupum sequitur, lupus ipse capellam.

* Potentem cythrum sequitur lasciuia capella.

Similiter ad Romanos gradatio fit in illis uer-
bis: Tribulatio patientiam operatur, patientia au-
tem probationem, probatio uero spem, spes autem
non confundit.

Gradatio etiam in vulgari sermo-
ne, plurimum uenustatis habet, ut uideri est
in sequentibus exemplis: La hermosa primavera,
dozka la prado, L hijezas, la hyexas, L gaj,
la

Libez positionis?

las ojas de verdura; ella vide los arboles de ver-
nuevos los renuevos de flores, las flores de ojas, y
las ojas de pintados matizes: ella librea los com-
pos de hermosos jardines, los jardines de rosas,
y las rosas de hermosuras: ella llena los ojos de
parleras aves, las aves de vivas plumas, las
plumas de hermosos colores.

Dationis species, scilicet **C**ausamentum, et per
decrementum. Gradatio per augmentum fit quando
rem augemus, quasi ascendendo per quoddam gradus
a rebus infimis usque ad suprema, et videtur est
in illo Ciceronis Oratione. 7. in Verrem: Facinus
est vinciri Civem Romanum, scelus verberari, pro-
pe patriciam necari, quid dicam? in Crucem
toll. Gradatio per decrementum fit incipiendo a
rebus summis, et descendendo ad infima, et videtur
est in hoc exemplo: Turpe est a superiori vin-
ci, ab aequali turpius, turpissimum vero ab inferi-
ori superari.

CAPITULUM DE FIGURIS PER DE TRACTIONEM

DE TRACTIONEM

Figura per de tractionem, ideo dicitur de tractionem
quia detrahant, vel auferunt dictionem aliquam ab or-
atione, et hoc modo sunt sequentes figurae, quar-
um prima dicitur Synecdoche, et latine intellec-
tio, seu conceptio, quae quidem detrahit verbum
ab oratione, quod facile sub intelligi potest, et vi-
dere est in illo Ciceronis ad Brutum: Sermo nullus
nisi de te, suple habetur, vel est, et in illo psal-
mi: 88. Thronus eius, sicut sol in conspectu
meo

meo semper, suple est. Differt autem hęc figura ab illa Synecdoche, quę est tropus, quia illa in una sola dictione fieri potest hęc autem solum in oratione.

Staposiopesis latine sermonis interruptio, figura est quę sermonem inceptum interruptit, et illum incompletum relinquit, hoc autem ad exprimendum effectum animi, præcipue illud, sic Neptuneus Cędē Veneti apud Virgilium Æneidos .l. v. 134. Cratus contra ventos, quia tempestatem contra Teucros excitaverat, ita locutus est - -

* Eurum ad se, Zephyrumque vocat; dehinc talia fatus.

* Tantane id generis tenuit fiducia vestri?

* Jam Coelum, terramque meo sine numine, venti

* Miscere, et tanta audetis tollere mole?

* Quis ego - sed motus præstat componere fluctus.

Sic etiam illud psalmi 68. Anima mea turbata est valde, sed tu Domine usquequo.

Asyndeton, id est sine coniunctionibus, figura est quę contrahitur **Polysyndeton**, aufert enim coniunctiones ab oratione, ut contingit in illo Ciceronij pro Archia Poeta: Hęc studia a adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Sic etiam illud psalmi 68. Jubilate Deo omni terra psalmum dicite nomini eius; date gloriam laudem eius.

Zeuma latine adiunctio figura est contraria **Disiunctio**, sicut enim **Disiunctio** pluribus sententijs tribuit plura verba, ita **Adiunctio** plures sententijs iungit sub uno solo verbo, ut videre est in illo

illo Ciceronij pro Cluentio: Vicit timorem audacia, timorem
audorem libido, rationem amentia. Et in illo ad Ephes-
 4: Omni amara, et ira, et indignatio et Cla-
mor, et blasphemia tollatur a vobis.

Ly potest

latine reticentia, figura est quae quidem fit,
 quando minus dicitur et plus intelligitur, ut vide-
 re est in illo Virgilio Aeneid 10

* Non ignata malis, miseris succurte discio.

Ubi ignata malis ponitur pro multis expectis, et in malis magno per-

^{se excitata}
**CAP. 14. DE FIGU-
 RIS PER SIMILITV-
 DINEM.**

Figura per similitudinem dicuntur illae, quae
 in dictionum similitudine consistunt, quarum prima
 Patronomasia vocatur latine anominatio, seu simi-
 litudo nominum, et fit quando in oratione vni-
 mus dictionibus, quae inter se similes sunt, quarum
 aut omnes syllabas, vel saltem quantum ad aliquas,
 sed tamen diversam habeant significationem, ut vi-
 dere est in sequentibus exemplis: libentes ve-
niam, si dederey veniam. Claude, claude, otium ho-
rum. Jucundum est amari, si in amicitia non estor-
liquid amari, diligat de bes, quem velij diligere,
Omnes mortales sumus, fumus, et huius.

Altera id est similiter cadens, figura est quae
 plures dictiones similiter cadentes, seu similem casum
 habentes collocat, et ideo haec figura solum habet
 locum in illis partibus orationis, quae casibus flect-
 untur, ut sunt. Nomen, Pronomen, Verbum, Partic-
 ipium

tiopium, nam verbum suū habet casus, scilicet
modos, tempora, numeros, et personas, et ita ut in
oratione repetuntur plura verba eiusdem tem-
poris, modi, numeri, et personae, tunc fiet simili-
ter eadem, sicut etiam quando repetuntur plu-
ra Pronominis eiusdem numeri et casus.

De
nominebus exemplum deumi potest eo illo Cice-
ronis pro Lege Manilia: Ac primum quarta
innocentia libentē esse Imperatores: Quanta deinde
omnibus in rebus temperantia: Quanta fide:
Quanta facilitate: Quanto ingenio: Quanta hu-
manitate. Ibi enim plura videtur nomina
in casu Ablatiui singulari numeri. De verbis
exemplum habet eo eodem Cicerone pro Archia
Goeta: flanc non ego diligam? Non admitem?
Non omni ratione defendendum putem. Illa enim ver-
ba: Cilicam, admitem, putem, sunt eiusdem temporis,
modi, numeri, atque personae.

Similiter desinens, figura et ponens in oratione
plures dictiones, quae similiter desinunt vel terminan-
tur ut videtur et in illo Ciceronis pro lege Manilia: 2-
taque non sum iudicaturus, Quis ite, quanta illa
res domi, militia, terra, maris, quanta, felicitate
deserit: ut eily semper voluntatibus, non modo
Cives aperuerint, scilicet obtemperauerint, hostes obe-
dierint; sed etiam venti, tempestatibus obsecundauerint.
Ibi fit similiter desinens, quia Annus verba desinunt in zint.

Differt autem haec figurae or-
pcedenti, quia ista solum fit in dictionibus flexis,
dummodo similiter terminentur, ut contingit in hoc
exemplo: Studet iucunde, loquitur facunde, vit
vit

Libri primus
ut abunde. Similiter desinenz fit in adverbij,
quia simili modo terminantur.

Isocolon latine dicitur compar, et fit quando plures sententia comparat seu habentes pariter syllabarum numerum in oratione collocamus ut videre et in illo Ciceronij pro lege Manilia: C. n. Pompeius extrema hyema apparuit, inerte vere suscepit, media estate confecit. Et etiam in illo. 2. ad Corinthios Cap: 4: Et esurimus, et sitimus, et nudi sumus.

CAPITULUM DE FIGURIS PER DISSIMILITUDINEM.

Prima est Antiteton latine Contrapositum, et fit quando verba verby et sententia sententij contrariantur, ut videre et in illo Ovidij libro. 1. Metamorphosar. v. 19.

* Frigida pugnant calidi; humentia sicci;
* Molliora cum duris, sine pondere habentia pondus.
Sic etiam illud Juide 13: Et exiit pro muris odoris fatos, et pro zona funiculus, et pro exspartice ne calvus, et pro facia pectorali ceticium.

Coherbitatio genij est contrapositi et fit quando res diverse, vel contraria in eodem supposito collocantur, et quando dicimus: Sapienter, indoctus, impudenter, prudens, narras mihi similem dissimilitudinem, et dissimilem similitudinem: Hac figuram elegantius usus est Apostolus 2. ad Cor. 6: Quasi dormientes, et recales; sicut qui ignoti, et cogniti; quasi mortuente, et ecce vivimus; quasi tibi, et tibi per autem gau-

Joan

gaudentes; sicut egeres; multos autem locupletant
 te; tanquam nihil habentes; et omnia possident.

Commutatio etiam pertinet ad Contrapositum et fit quando eadem verba, ita commutantur, ut eo una sententia, alia contraria oriatur. Sic Cicero pro Cluentio: Et sine culpa invidia ponatur, et sine invidia culpa spectatur. Sic etiam illud Secundi Regum. 19: Diligis odientes te, et odis habes diligentes te. et etiam in reuerentibus eorum: poli quando tacendum est, loqueris, et quando loquendum est, taces. In bello pacem requiris, in pace bellum quaeris.

Verborum figurae plurimum orationem eorundem, sicuti pariter, et moderate utantur, si autem nimis frequentes sint, fastidium parciunt, et non delectationem. attendi etiam debet ad varietatem, ita ut non semper, vel pluries, una et eadem namur figura, sed modo hac, modo illa prout ipsa orationis series videbitur postulare, dum modo unaquodque figura suo tempore, et loco adhibeatur, et sic figurae illae quae ad delectationem ordinantur, quando reprehendimus, vel corrigimus praetermitti debet.

CAPITULUM DE FIGURIS SENTENTIARVM

Sicut sententiae, verbis verbis praestant, ita pariter figurae sententiarum, figuratae verborum excellunt, quae ideo sic appellantur, quia vim, et venustatem habent non in phrasibus

verboj, sed in sententijs, et rebus significatijs, quod
 vij autem in numero sint huiusmodi figuræ, nos
 tamen tantum adducemus eas, quæ apud Au-
 tores celeberrimos, et vnitatoses sunt.

Interrogatio, aliquando est una et figuræ sententiarum
 et aliquando non est figuræ, nam quando in-
 terrogamus, ut nobis respondeatur, tunc figuræ
 non est, si vero fiat interrogatio, alium obfi-
 nem, nempe ad exprimendum aliquem effec-
 tum anime vel ad corrigendum, tunc figuræ
 est, ut contingit in hoc exemplo: A quonam di-
dicisti hæc mihi? Quem imitami? Cuius
sequimini vestigia? Sic illud Job Cap: 41.
Foris an vestigia Dei comprehendas? Excelsior
Coelo est, et quid facies? Profundior inferno,
et unda cognosces?

Responso, quando fit
 ad mentem interrogantis, etiam non est figuræ,
 si vero interrogatus, non respondeat ad inten-
 tum, sed aliquid aliud, tunc talis Responso est
 figuræ. Ut si aliquis interrogatus An occi-
ciderit hominem? respondeat: Ego e venos-
tione venio. Sic etiam illud. 2. Regum. 18. Et
ne pro puero Absolon? Cui interrogationi re-
 spondit. Chasi. Fiant sicut pesti inimici Domi-
ni mei Re Sig.

Subjectio quam Quintilia-
 nus vocat presumptionem, et Græce Prolep-
 sis, figuræ est quæ quidem fit, quando Ora-
 tor interrogat, et non expectat alterius respon-
 sum, sed ipse sibi respondet. Sic illud Ciceroij
 p 20

pro Celio: Pompey tibi Perat? At habebas. Pecunia superata est? At esebas. Et etiam illud Apostoli ad Romanos. 7: Qui me liberabit a corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum.

Cu:

bitatio fit, quando Orator dubitat vel quærit quid dicat, vel quid faciat. Sic Virgilius Æneid. ~~lib. 3.~~ lib. 3. v. 37.

* Eloquar, an sileam? gemitus lachrimabilis imo
* Audihur tubulo, et vox reddita fertur ad aures.
Sic etiam illud Job. 16: Sed quid agam, si locutus fueris, non quiescet dolor meus: Et si taceveris, non recedet a me.

Occupatio fit, quando nobis ipsi obijcimus, ea, quæ ab alijs obijci poterant, et illa solvimus, hæc figura præcipue habet locum in principio, seu præmio orationis. Unde Cicero multoties orationem exorditur hæc figura utens, ut videtur est in oratione in Verrem. Sic etiam illud Apostoli ad Romanos. 6: Ubi abundavit delictum, superabundavit Gratia. Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut Gratia abundet? Absit.

Correctio figura est, quæ sententiam aliquam corrigat, subijciendo aliam veritatem vel magis congruentem, ut videtur est in hoc Petrasche, Epitaphio de pueris.

* Vid' mand' novum, hospes eram, ritusque solantum,
* Obvia moti, falli, obvia ita fuit.
Sic etiam Apostolus ad Romanos. 3: Aut fudum Deum tantum? Nonne et gentium? Nonne et gentium.

Communicatio fit, quando Orator suæ causæ confidens, illam auditoribus vel

vel iudicibus communicat, eodandem arbitrio, eas
relinquens. Sic illud Ciceronis pro Manlio: Uo
interrogas, quid tandem fieri oportuit. Comur
nem. Sem agi putate, ac id huius rei pro-
posito esse. Sic etiam illud Jeremias: Circu-
ite vias Ierusalem, et aspiciate, et conside-
rate, ac quaerite in plateis eius, an invenia-
tijs vestrum facientem iudicium, et quidem tem-
fidem, et propicius ero ei.

hypothyposis

quam Cicero latine illudriem explanationem vocat,
figurata est quae verbis ita clare loquitur, vel describit
rem aliquam, ut auditores, ipsam oculis cernere videant.
Sic Cicero in verrem: Staturo, sicut e cavea leo emittitur,
aut aliqua terrena bella soluta, et catenis volitabit, et vagor-
bitur in foro acvens dentes in ijs in omnes amicos, atq; inimi-
cos, notos, atq; ignotos, incurandorum famam despeculans, aliorum ca-
put expugnans, aliorum demus atq; familias perfingens, temp. omnium iudicij
benefactans. Sic etiam lib. 8. de p. insit. eorum ad bellum p. sent. hujus verbis:

Terra ingula fudit, volat ad dactes, in hoc
nec cessit gladio cui ardentibus dicit nam.

Ethopica, latine imitatio

aliene actionis, vel vocis appellatur, in Ethopici vo-
cantur hyndiones, quia actiones et verba imitantur alter
ius personae, quam representant, fit etiam haec figura
quando de fingimus fecisse, vel dixisse hoc, vel illud. Virg.
Gilij Aeneidos 7. v. 612. loquens de Sichone moriente
finxit dixisse hoc.

- * Incubitus, toro, divitis, novissima verba.
- * Dulces eorum, dum fata deus, sinebant,
- * Accipite hanc animam, meo, hujus exultate alij.

Sic etiam illud Sapientiae Sap. 2. Dixerunt impij co-
gitantes apud se non recte: episcopus, et cum odio est tem-
poris vita nostra, et non est refrigerium in fine hominis.

202
10 po 2

propria, hactenus perinde, ut vicij fictio dici potest, et
duobus modis fieri solet. Primo quando rebus mutis vel ho-
minibus iam motibus usentur attribuiamus. Sic Cicero in *Cl.*

Antonium: quod in unum ille virtus reviviscat et sic ante patrem
veniret adit. Non hac veteret oratione. *Ego* (reces) *existis* *et*
reus *intendit*. et etiam illud *Proverbia* *cap. 5* *Sapientia*
clamat in plateis et *prudencia* *dat vocem suam dicent*
Quis clamito, et *ita* *mon* *a* *filij* *hominum*.

Secundo fit

Proposicio, quando formam, vel personam humanam,
attribuimus, illi rebus, que ea casent, et tunc proprie vocatur
Personificatio, id est fictio personae. Sic *Virgilius* *Aeneid* *4*
v. 173 *Impingit* *tamquam* *Nymphas*, hoc modo

* **Fama** malum; quo non aliud velocius ullum:

* **Mobilitate** videt, iraeque aequat eundo.

* **Parva** matris pennis, mox vera aethera pupae

* **Ingressum**que rotas, et pupas inter nubibus emittit.

* **Illam** terra parvum, pila inscitata *Cicero* *de* *oratore*

* **Extrema** *Empedocles* *in* *Caes. Enclados*, *videtur*

* **Progenit** *et* *condit* *extremum* *et* *particula* *partis*

* **Monstrum** *hominum*, *ingenium* *videtur* *quod* *videtur* *corpore* *pluribus*

* **Et** *impingit* *ut* *videtur* *in* *mirabili* *dicere* *in* *medicis*

* **Vocem** *videtur*, *loci* *videtur*, *videtur*; *per* *umbra* *videtur*

* **Oridem**, *nec* *dulci* *declinet* *lumina* *son*

* **Lucis** *videtur* *castis* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur*

* **Quibus** *aut* *altis* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur*

* **Sum** *ficti*, *videtur*; *videtur*; *videtur*; *videtur* *videtur* *videtur*

Similitudo *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur*

tur, ac insipienti personae ab ipso camilla vesta personae

non sint *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur*

Quando *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur* *videtur*

nam ad alios convertit. Sic Ovidius libro 3. Trist:
 tium Elegia 8. v. 9.

* Quae ego iactandas optadem sumere pennas,
 * Sive tuas Ceteris, Dedale sive tuas.

Sic etiam illud Iuvenalis 44: Belevi ut nubem iniquita-
tes tuas, et quasi nebulam peccata tua, revestere ad
me, quoniam redemi te, laudate Coeli, quoniam mi-
sericordiam fecit Deus, iubilare extrema terra, ter-
nate montes laudationem. Differt autem Apostrophe
 ab Anastrophe, quia haec tropus, et postest stationis
 in vertens, nam, in loco alterius collocat, sed Apostrophe
 totam stationem invertit ab auditoribus ad alios.

Sustenta-
 tio figura est quae quidem fit, quando Orator postquam
 suspensus tenuit auditorum animos, postea subicit aliquid
 gravius, vel lenius, quod ipsi auditores minime expecta-
 bant. Sic **Thucydides** liber 6. Epigrammaton. c. v. 1.

* Quod conivatis sine me tam saepe Lupescis,

* Inveni, nocentem qua ratione tibi.

* Trascor, licet no, roces, mittasq, togasque.

* Quid facies, inquit, quid faciam? veniam.

Sic etiam illud Iob cap. 19: Quis michi tribuat, ut
scribantur sermones mei? Quis michi det, ut evadatur
in libro Nylo ferreo, et plumbi lamina, vel ceste vul-
vantur in silice? Scio enim quod Redemptor meus
vult Ec.

Retentio, fit quando, postquam prior
 praetermissa, vel nonne dicere ea quae tunc maxime
 dicimus. Sic **Virgilius** **Aeneidos** liber: 10. v. 385.

* Quid repetam contra? Pergendo in litore clausi?

* Quid temperatum dixeram, ventosq, ferentes?

* Proelia exitis? aut aetam nubibus Arim?

Sic etiam illud Apostoli ad **Corinthios** **Hebraeos** cap: 11.
Quid adhuc dicam? Deficiet animi, ne tempus evadat:

tem

tem. L. Gedeon, Barach, Samson, Japhet, David, Salmo-
ch, et Propheta, qui p fidem accedunt regna.

capio, dicit Admiratio fit. quando de re aliqua in re
quae concedit, et postea in am concilio in re tractat.

Sic Cicero in Vortem. Sit. sacre de quibus sit. sit. et
omnium flagitiorum princeps, at et bonas imperia.

Sic etiam illud Ezechielis cap. 16. postquam
detulerat plurimam flagitia, per peccata in bij ferusa:

lem, quasi hoc nulla essent, et ab idem et potest aliam
gloriosa dicens: et accedit post omnem malitiam tuam
et difficasta tibi superavit fecisti tibi prohibita

in concunctis plateis. 2: 900 del. huius quae
Admiratio similis est conceptioni fit
tamen illa vehementior et acris, et fit quando Orator

auditibus permittit, et faciant ea magna quae voluit
ut eo vehementius corrigat. Sic Cicero in Catiline

Gedeon. in urbe Catiline, patent propter proficiendo,
conferre ad illud catina, concreta perditio conspice

cita perditam intentionem de fit etiam illud Ecclesiae:
hoc cap. 11: Latore interis in adolecentia tuas, ambu

lar in epig cordis tuus, et in ambulatione ambulatione, et
gusto quod per ma huj adidit de deu in ambulatione

ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione
ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione

ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione
ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione

ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione
ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione

ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione
ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione

ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione
ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione ambulatione

te aliquid bonum. Sic Virgilius Ecloga 9. v. 30.
* Cyrenae faciant beatissima caecum
* cyriso patre discentent uetera rudent.
Sic etiam illud Job cap: 3. Quis mihi haec reprobis, ut in inferno prolixi me, et abcondant me, donec perierint: et sicut haec, et condeant mihi tempus in quo locat: deus mei.

quando dicitur tibi vel alij aliquid in malum in praesentia: tua. Sic Virgilius Aeneid. lib: 4. v. 50.
* Quid memorem infandae caedis, quid facta tyronis
* offera? Virg. cap: 1. i. p. 1. v. 1. v. 1. v. 1.
Sic etiam illud Job cap: 3. Conceptus est homo in iniquitate, et in iniquitate concepitur: conceptus est homo in iniquitate, et in iniquitate concepitur: conceptus est homo in iniquitate, et in iniquitate concepitur.

Species sunt in quibusdam. Species sunt in quibusdam. Species sunt in quibusdam. Species sunt in quibusdam.
Sic etiam illud Ieremi cap: 5. Preparate: scutum, et arcum, et procedite ad bellum, et accendite equos, et ascendite equos, et accendite lanceas, in die belli. Quis dicitur. Vidi ipsos paruos, et terrore, et terrore, et terrore.

Abolatio fit quando dicitur, graviter, et vehementer incitat, sive movet auditores, et eo impellit ad aliquid faciendum. Sic Virgilius

Virg. Aeneidos lib. 9. v. 37.

* *Ferte, cito ferrum, date tela, scandite muros*
 Sic etiam illud *Psalmi* cap. 1: *Laxamini mundi et date*
auferte malum cogitationum vestram ab oculis meis, quic
escite pervenire ad ea, dixite bene facite, quiescite iu-
dicium subvenite oppressa.

Adiuratio fit quando de
 talor. aud. dicitur rogat ut aliquid faciant adiungendo adiu-
 tionem, vel attestationem alicuius rei. Sic *Cicero* de *Pro-*
toro: *Per Apollonem te iram eo, quam hos per hospitio-*
repsisti. &c. Sic etiam illud *Carthorum* cap. 2: *Adiu- o-*
roj filia Jerusalem per captas, ceruic, campalum, ne
inspicietis, neque erigite faciat, dilectam, donec ipso re-
 lit.

Exclamatio dicitur ad exprimendum aliquam af-
 fectum animi, praecipue doloris vel admirationis, et exprimitur
 aliquibus ex hijs particulis: *O, Heu, Heu, Troh,* et similibus.

Sic *Horatius* lib. 2. Ode. 11. v. 2.

* *Phoeus fugaces, Posthume Posthume,*

* *Labuntur anni; nec pietas, modam,*

* *Rugis, et instanti senectae*

* *Afferet, indomitaeque morti,*

Sic etiam illud *Thymotum* cap. 1: *O roj omnes, qui tran-*
sitis per viam, attendite, et videte, si est dolor, sicut dole-
meus.

Epiphorema, latine exclamatio, fit quando post na-
 rationem, et approbationem alicuius rei, sententiam aliquam
 subiungimus, quae ipsi dei narratae, acclamationem, eamque
 breuiter comprehendimus. Sic *Virgilius* *Georgicorum*
lib. 4. v. 100. Postquam narrauit de studium, et in-
 ducitiam apertam in conquirendis floribus, ad conseruanda
 melle, sic narrationem concludit.

* *Sanctos anni, florum, et generandi gloria intelligit.*

Sic etiam illud *Carthorum* cap. 7: *Postquam Sponsum*
 ad lon.

ad longum deciperet. Sponsa pulchritudinem, rubicundam
 ut tandem. Quam pulchra es, et quam decora, Chalcidima
in deliciis.

Dehortatio, fit quando Orator auditorum
 dehortatur, vel eos reoratur, seu veritat ab aliqua re faci-
 endo. Sic illud: Nolite, itaque nolite per Deum in-
licitatem, in tam certa diuitia stote solutari. Sic
 etiam illud psalmi. 37. v. 11. Nolite fieri, sicut egri,
et inuili, quibus non est intellectus.

Oburgatio, fit quan-
 do Orator graviter reprehendit auditores de commissis ces-
 sare. Sic illud: Agite Christiani agite, ubinam excol-
lent illa vita. Sandimoniarum perfectionis praeparatio,
quam Sandissima laus vestra, ac instituta praescribit.
Hocine Divinum venerati nomen? fratrum sangu-
inem crudelissime iuste? etc. Sic etiam illud deuthe-
 ronimi cap: 32. Hocine reddij Domine, populo-
multe, et incipientem.

Emphasis, Latine dicitur exagger-
sio, sive demonstratio, quia exprimit vel demonstrat
 plusquam verba significant; et sunt duae eius species.
 Prima quando eo eo quod dicitur, venimus in cognitionem
 altius rei, quae quamvis verbis non exprimitur, faci-
 le tamen intelligi potest, et inferri ex his, quae dicta
 sunt. Sic Virgilius Aeneid. liber. 2. v. 362. loquens
 demilitibus, qui egrediebantur ab equo Troiano dixit.

* Demiprum lapsi per funem, Aethiam, Tongue.
Ex quo clare inferitur, quanta fuerit altitudo equi,
cum milites fuisse indigerent ut eo se egredierentur.
 Sic etiam illud secundae Regum cap. 2. loquens de
 gigante Goliath. Quanta illius erat, quasi liciatu-
rium potentium. Ex quo aperte intelligitur, quanta
 fuit Gigantis magnitudo, cum tanti gravitatis, et por-
 dentis habeam deferret.

Altera species Emphasis, fit quando aliquid
tacetur, sed eo modo loquendi facile subintelligi potest. Sic
Cicero pro Ligatio: Quod si in tanta fortuna boni-
tatis intacta non est, quam hic per te, per te, inquam, obti-
nes, intelligo quod dico. Frequentior autem Emphasis illa,
quae per personam, vel nomina propria, et proxima,
ut in illo Virgilio, Aeneida, lib. 5. 49. Et ego,
* Et ego, quae diuina incedo regia, Iovisque,
* Et tota, et coniux, ma cum gente tota oras,
* Bella gero.

Pulcherrima est illa Joannis cap. 12. Vbi dixit Petrus, dicit
ad Jesum, Domine, hinc, (laxa) pedes,
ve distributio, non solum perspicuitatem, sed etiam or-
nationem affert orationi, et fit quando diversas res, vel
personas, in diversas partes distribuimus, seu dividimus.
Sic Ovidius Epistola 12. Etiam

* Haec ibat Simois, hic est Siccata tellus,
* Hic Petent Priami, regia caelae, Prius;
* Illic Aeneas, illic tendebat Iulus,
* Hic Galatiae misit, terruit Hector, equus.
Sic etiam illud Ecclesiastici cap. 12. Tres species dividit
anima, iuvenem, pauperem, superbium, divitem men-
taem, et senem, fatuum, et incensatum. **F**igurativam

solent distributio, quando diversa res distribuuntur,
quod micuigra qua propria ratio subiungitur. Sic
Cicero in Catilinam: Is est Catilina, in te, nec potest
à turpitudine, nec metu à periculo, nec datio à fu-
rote, revocavit. Sic etiam ad Romanos cap. 12. Solici-
tudine non pigri, Spiritu ferventes, spe gauden-
tes, et in tribulatione patientes.

Similitudo inter figuras
sententiae

Libet primus.

sententiarum numeratur, quando videlicet adducitur, non ad
 probandum, aliquid, ad tantum ad corroborandum rationem.
 Ita autem Similitudo, quando non aliquam describitur,
 sed depingimus per similitudinem alterius rei, diversa
 generis, vel naturae. Ut quando hominem datum descri-
 bimus similitudine presentis beati. Sic Virgilius Aene-
 id. libet. 12. v. 4. loqueretur tuum, ut eius preciam
 depingeret, tali magis similitudine. *Et sic*
 * Atollitq; animo. Paenitentiam qualis in aeg, *et sic*
 * Gaucius ille gravi verantur vulnere pochy, *et sic*
 * Quom demum movent arma, ten, gaudeat, comantey *et sic*
 * Quocumq; cerice tota, fionunq; latronis *et sic*
 * Imparant standit telum, & pemit ore cuento. *et sic*
 * Et haud secus accense hylis, videtia. *et sic*
 Sic etiam illud. *Et sic* cap. 10. Memorato quato, quod sicut
utrum fecerit, magis, et in y pulverem reduce, non
ne sicut hac multiti me, et sicut caeson me coagula
lati.

Quando autem Similitudo longior est, tunc
 vocatur Imago, et sic Imago tantum differt a Simi-
 litudine, quia haec brevior est; illa vero prolixior, sed
 tamen Similitudo, et Imago distinguuntur ab Hypochipost,
 quia haec describit res pro et in se sunt; Imago autem,
 et Similitudo describunt res non prout in se sunt, sed
 per similitudinem alterius rei, diversa specie, vel
 naturae.

Comparatio sive exemplum etiam duo-
 bus modis adhiberi solet, primo ad aliquid probandum,
 et tunc non est figura, sed argumentum; secundo
 adhibetur ad corroborandam rationem, et sic est figura, quae
 quidem fit, quando ad describendam aliquam rem, in
 comparatione, vel exemplo alterius rei eiusdem naturae
 per quod differt a Similitudine, et Imagine, quae fiunt
 inter res diversi generis, vel naturae. Sic Ordo libet.
 Tristi-

Stimulum Elegia 3. Virgilio et loquens et dixerunt in eolibus

* Quasque, adspicentes, lectus, gemitusque, sonabant:

Et ornam; non taciti funeris intus erat.

* Femina, virgo, meo pueri quoque funere marent:

* Inq; domo lacrymas angulus omnis habet.

* Si licet exemplis in parvis Grandibus in.

* Haec facies Floida, cum caperetur, erat.

Sic etiam illud libri 1. Machabaeorum. cap. 2. Et vidit Matha-
thias, et doluit, et contemnerunt tenes eius, et accensus et Aspi-
tor eius secundum iudicium lebis, et inuiliens, trucidavit eum
super adam: Sed et virum, quem rex Antiochus miserat, qui
coegit immolare, occidit in ipso tempore, et adam desuper,
et relatus est lesem, sicut fecit Phinees Zambam filio
Salomi.

Figurae supra adductae haec tantum sunt, de quibus apud praedictos Auctores mentio habetur, et quae frequenter sunt; non enim facile est omnes figuras omnino re-
uenire, quia ratum non est determinatum numerus, quod die
enim possunt novae figurae inveniri, sicut et non modo lo-
quendi; quoties enim aliquid dicimus, recedendo a vulgari et
communis modo loquendi; toties novam facimus figuram. Et
super autem figuratum, nimis frequens, et affectuatus esse non
debet, sed cum discretione adhibendus, prout ipsa orationis veri-
tas postulare videbitur.

CAP. 10. DE ORATIONIS VIRTUTIBUS.

Sum virtutes quatuor orationis virtutes quibus polleat de-
bet Orator, ut optima sit, scilicet Proprietas, Perspicuitas,
Ornatus, et Congruitas, duae priorae ad Grammaticam per-
tinent, quia Proprietas orationis consistit in latinitate, seu
in optima constructione, vel Syntaxi, et eiusdem Perspicui-
tatis, consistit in claritate verborum, quae facile ab auditoribus

libus

Libet primus

ribus intelligi possint, et ideo vitari debent dictiones pœ-
resina, et obsoletæ, et tantum adduci debent illæ, quæ
nunc a Grammaticis approbantur. Aliæ vero virtutes
orationis, nempe Ornatu, et Congruitas ad Rhetoricam
spectant, et ideo huius; edimus de Ornatu, nempe de
pœ, et figuris, quibus oratur oratio; modo autem de
eadem orationis congruitate tractabimus.

Congruitas illa
que orationis consistit, nempe in Ordine, Iunctura, et
modo. Ordo observari debet, tam in verbis singulis, quam
in sententijs; In verbis singulis observabitur ordo, iudic-
tia quæ maiorem habet significationem, ponatur post
dictionem, quæ minus significat, et hoc quidem intelli-
gitur, si fiat Gradatio per ascensum, seu clementum, ut
videte est in illo Cicero in Verrem. Non fide in re
sapientem, non sapientem, sed sacrilegum; non sacrilegum,
sed hostem sacrorum. Item etiam Ordo observari debet in
sententijs, ut scilicet sententia fortior, post minus fortem
collocetur, ut videte est in illo Cicero oratione proxime
citata: Faciunt et vincunt Civem Romanum, scelus verberati
prope patricium necatis, quid dicam in Causa tolli.

Si
autem in oratione fiat Gradatio per descensum, seu deces-
sionem, contra Ordo procedendum est, tam in dictionibus
singulis, quam in sententijs, ita ut dictio, vel sententia, quæ
minus significat, adiungatur post illam, quæ maiorem
habet significationem, ut videte est in hoc exemplo: Pe-
trus nec Theologus, nec Philosophus, nec Logicus, nec
Rhetoricus, nec Grammaticus est. Si autem nullo fiat Gra-
datio, hæc in oratione naturaliter observari debet, ita ut
ea, quæ digniora sunt præponantur, et ea, quæ minus dig-
na sunt, post ponantur, unde dicere debemus: Cælum, et ter-
ra, Vir, et femina, Duo, et miles, Rex, et Princeps. Si
vero concurrunt plures, quorum, non naturaliter, iudicatur
seu di 2

seu dimanat ab alia, tunc ea se, a qua procedit alia, primo loco ponenda est, quamvis dignior non sit, ut quia floribus necitant fructus, absolute dicere debemus: Floribus, et fructibus, quamvis digniores sint ipsi fructibus. Hec vero, que dicimus ex Ordine naturali, ab Veritate quidem observari debent, sed Verba licentiam habent pervertendi naturalem Ordinem quia multorum necessitate metui obscuro non potest.

tota consistit in coniunctione verborum, seu dictionum, ita pulchra, ut audientium aures minime offendant, circa quod, ut optime admonet M. T. C. de Oratore, curate debemus, ut verborum coniunctio non sed dat rationem aspectam, neque hincam. Aspectam faciunt dationem. Iste littere: R. X. T. Z. si nimis frequententur, ut videtur est in hac datione: Exordium fructibus fructibus fructibus; tantum remanebat. Hec in se videtur peccare, et industria Virgilij libro 6. de Aene amand.

* Arte cyta vlag, zate, zemoz, zeganat. Hanc faciunt dationem, si nimis frequententur vocales illae, quae apertio ore pronunciantur, ut O. A. V. ut videtur est in sequentibus dictionibus: Doctum, Bonum, Honorem, Optimum, Optimum. Maxime autem suaves sunt alia duae vocales, nempe E, et I. Vasa enim, sive hincam fit oratio, quando perit unam dictionem, sequitur alia, sequitur ita, cuius prima syllaba eadem est ultimo dictionis praecedentis. Ue: Ille hincam tatus hincam. Monosyllaba dictiones, si simul plures ponantur, coniunguntur, et orationem detrahunt, ut videtur est in hoc exemplo: Hac in re, hincam non est Quo; et Quo non est Quo Præcedea monosyllaba dictiones, ita colloqui debent, ut inter ipsas mediet dictione aliqua dissyllaba, vel polysyllaba.

Insuper cyta orationis seditione eligi debent verba, seu dictiones, quae ad illam maximam conducunt, et ideo si oratio vel spe debet, dictionibus brevis stemus. Vnde Virgilij Aeneidos libro 5. v. 994. ad describendum equi velocitatem.

uis

usus est pluribus dactylis in hunc modum.

* Quod apud ante partem sonitū quātū in gula campum.

Sicutem oratio debeat esse tardas, non item ad dictionibus longis, quae tardas habent pronuntiationem, quae propter idem Virgilius in 12. v. L. 8. ut deperiret et gravitatem. Quae Latini usus est pluribus spondiis in sequenti casmine.

* Olli sedato respondit eodem Latinius Numerus ad

compositam orationis condicem, praecipue requiritur aptam dispositionem, seu distributionem orationis in vias partes, quae quidem sunt tres, nempe Incisum, Colon, et Periodus. Incisum sive coma accipi solet post quandam irregulam, seu brevis lam, quae ponitur. Ad distinguendas inter se dictiones, ut oratio confusa non sit, et interdum habet tantam vim, ut eius mutatio omnem sensum orationis immutare valeat, ut videtur in hoc exemplo: His, sedibus, non morietis in bello. Vbi si ultimum incisum hoc ponatur post particulam non, tunc contrarius sensum facit. Ponitur autem incisum regulatiter ante coniunctiones, et inter verba si plura sint, vel etiam inter nomina substantiva, ubi autem ponitur incisum, oratio nondum perfecta est, nec facit sensum completum.

Colon quod Latine dicitur membrum, est pars orationis quae quidem perfectum sensum habet, sed tamen adhuc ordinatur ad aliud, et id est significati per duo puncta, unum usque ad aliud positum hoc modo [3] ut videtur in hoc exemplo: Qui litterarum studio vacant, magno sibi scientiarum thesauris recondunt: qui vero litterarum exercitia negligunt, quae stultitia permanent.

Requiruntur etiam ad orationis numerum consonantiae quaedam, et armonia in periodis, quae aures delectat, et suaviter delectet; consistit autem huiusmodi armonia in quantitate syllabarum, vel dictionum, non eo rigore, quae eo amittitur. Presij

quia

quia oratio soluta, quanto fieri poterit debet recedere a Coe-
matij Similitudine, et ideo idem sufficit observari ea quae
sequuntur.

Primo quidem in principio, et in medio periodi
non est habenda tanta cura circa quantitatem syllaba-
rum dictionum, si ea quae de Punctura et Ordine supra di-
ximus observentur; extrema autem Periodi, quoniam in eis au-
te requiescunt, et curatorem postulant diligentiam, quae
in ultimis dictionibus, et syllabis observanda est, pro quo ani-
madverti oportet, quod periodus optime finietur dictione poly-
syllaba, quae longa sit, vel habeat accentum in penultima
et melius vit si dictione ultima periodi, sex, vel quinque syl-
labas habeat cum accentu in penultima; nam dictione mo-
nosyllaba, et dissyllaba in fine periodi omnem, seu fere
omnem consonantiam aufert.

CAPUT IIMVM DE TRIBVS GENERIBVS DICENDI

Notandum semper uno et eodem tempore praeterfuit ora-
tio, sed modo grandior, ad veluti inflexio est; modo autem
humilis. Hinc fit, ut ex grandiorum factorum sententia
tria dicendi genera constituantur. Vnum demissum, quod et
tiam acutum, tenue, et subtile appellatur. Alterum huic con-
trarium, quod Grande, vehementer, et copiosum vocatur. Tertium
tandem, inter duo supra dicta, et medium, et ideo medium
dicitur, quare, et temperatum.

Primum dicendi Genus demis-
sum, et humile, congruit ad epistolis familiaribus conscriben-
dis, et eorum matris Aloguis, ac etiam disputationibus; et in
haec Genere dicendi, forma orationis debet esse libera, et par-
tam curam de memoritate. haec etiam praetermittenda est
nimis diligentia de punctura verborum, et omni ornatus
removendus est; parentis tamen debet, et acuta sententia

Figurij

figuris, tam verborum, quam sententiarum, ratio, et potest in hoc
dicendi genere uti debemus.

Primum dicendi, mediocre, seu
temperatum, congruum est ad docendum, et ad narrandum, seu
conscribendum hystorias, vel res Gestas Sanctorum, seu in viciis
illustrium, et in hoc genere dicendi uti possumus, vel debemus
orationis, orationis, illaque tropis, et figuris, in quibus plus
delectationis, quam veritatis inveniunt, quales sunt Gradationes,
Aliphotheses, Similitudines, Comparationes, et alia huius-
modi.

Tertium dicendi genus, quod grande et sublimedici-
tatis, pertinet ad assumptas Grares, et ad vehementiores con-
tiones, et huiusmodi dicendi genus, postulat fortiores, figuras,
nempe Emphases, Exclamationes, Periphrasias, Permissiones,
Reprehensiones, Amplificationes, et alia huiusmodi.

Præterea
cum tria sint orationis munera, scilicet docere, delectare, et
movere, ideo humile dicendi genus ad docendum pertinet, et
mediocre ad delectandum, Grares tandem ad movendum
conducit. In viciis etiam causis, ratio debet esse dicendi sa-
tis, dum enim de viciis rebus loquimur, humili stylo
utimur, et de magnis Grares, atque in mediocri, tem-
peratum dicendi genus est.

Insuper eadem ratio vel
pote stylum mutat, et aperit, in confirmando, humilem, in
narrando temperatum, et Grares in movendo, et magna, et
loquentia est, hoc modo stylum variare, et suo quoque lo-
co, cum stylum quæ requiritur adhibere: propterea Ora-
tor, dum parat orationem, eamque memoria commendat;
repetet secum, et diligenter attendat, in qua orationis par-
te uti debeat. Stylo humili, ubi temperato, et tandem
ubi stylum grandem debeat usurpare, et postea in
evulganda concione, facilius pronuntiationis regulas
exercebit; sed tamen hoc animadverti oportet, quod
non

non semper uno, eodemque stylo statuit, sed a medio-
ci, ad Grandem, aliquando transire debet,
et quandoque e contra a

Grandi ad medietatem: si enim solatio
super uno, eodemq; tenore potest

deset, fastidium in animis
audientis poterit, sed vice

versa etiamet styli

variatio, Selecta:

tionem ingerit,

et haec dicta

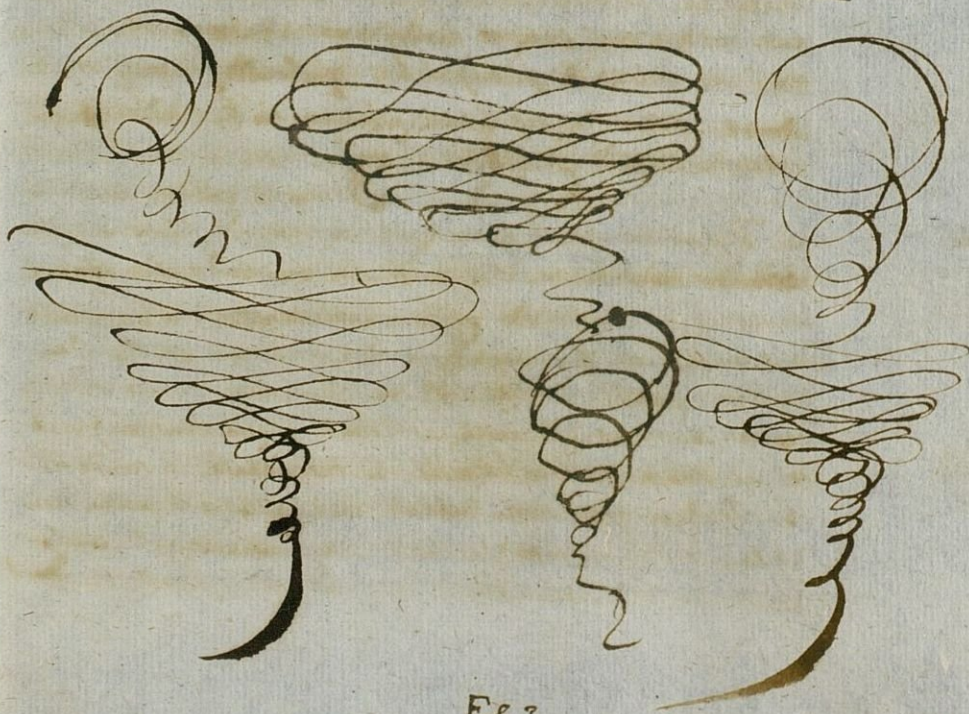
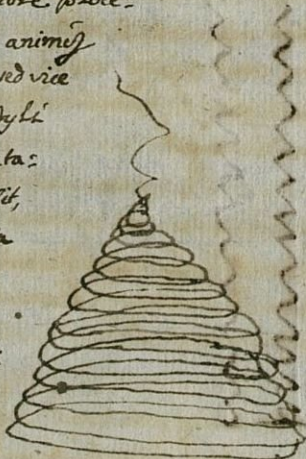
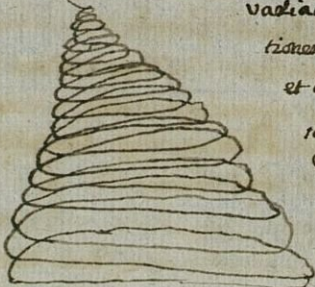
sunt salij

& 1° R^o

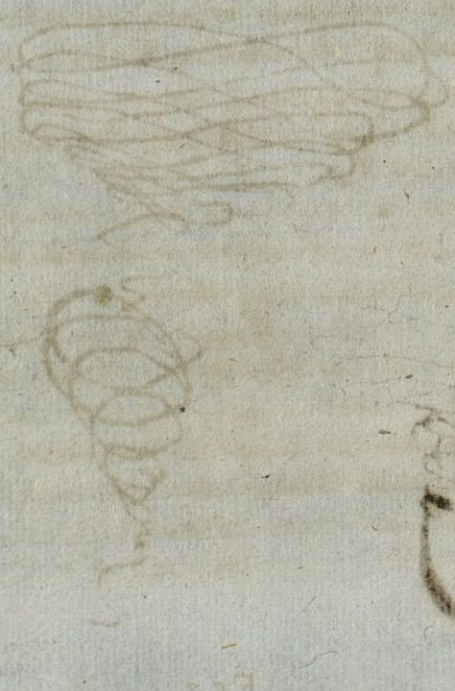
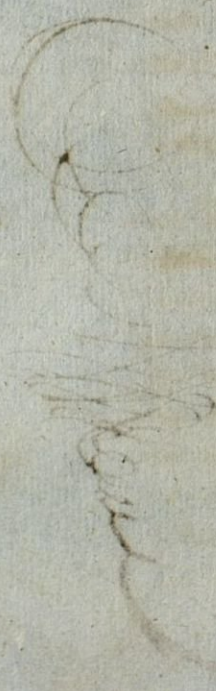
6to R^o

10° R^o

15° R^o

ABC

LIBER SECUNDUS

DVS DE INVENTIONE.

PROEMIVM.

Prima inter partes Rhetorica numeratur Inventionis, quia, prima Oratoris cura est quaerere, et invenire rationes, sive argumenta, quibus suum intentum probare possit; et auditores persuadendo, movere, et ipsi assentiantur: Unde Inventionis nihil aliud est quam cogitatio rerum verarum, vel verae similitudinum, quae ad quaestionem probandam conducere possunt, simulque ad movendum auditores, ut ipsi Oratori fidem praebant. Quaestio autem probatur argumentis, et argumentatione, et auditores moventur per Amplificationem, et ideo sit.

CAPITULUM QUID SIT ARGUMENTVM.

Argumentum dicitur ratio illa, quae probare possimus id quod intendimus. Ut volo probare hanc diem esse, et ad hoc uti haec ratio: Nunc sol ortus est, ergo dies est. Argumentatio est explicatio argumenti, seu modus, quo argumentis

argumentum disponi debet et ideo pertinet ad secundam
 Aetheticam partem quae est dispositio. Amplificatio,
 est confirmatio, seu corroboratio argumenti, quod au-
 ditorum animis moveat, ad hoc ut Oratori fidem pre-
 beant. Cum autem argumentatio et dicimus pertine-
 at ad dispositionem, ideo de illa agemus in li-
 bro sequenti qui totus est de dispositione, in pre-
 senti autem de argumentis, et amplificatione tracta-
 bimus.

Argumentorum duo sunt genera, quor-
 dam enim vocantur argumenta insita, seu propinqua,
 et alia dicuntur argumenta assumpta, et remota.
 Insita, seu propinqua argumenta, illa sunt quae in-
 sunt, seu reperiuntur in ipsa re de qua agimus.
 Remota vero, seu assumpta, illa sunt quae non
 reperiuntur in ipsa re, de qua est sermo, sed ab
 aliquo alio extrinseco assumuntur. Ut volo probare,
 quod Sol est luminare maius inter alia sidera, et
 ad hoc probandum uti hac ratione: Sol maiorem
splendorem habet, quam reliqua sidera; ergo lumi-
nare est maius. Haec ratio est argumentum insi-
 tum, seu propinquum, quia hoc quod est habere ma-
 iorem splendorem in ipso Sole reperitur; si autem
 utar hac alia ratione: Sacra Scriptura Genesij 1°
affirmat quod Sol est luminare maius, ergo, ipse est.
 Huiusmodi argumentum, est remotum, quia non dedu-
 citur ab ipso Sole, vel ab eo quod Sol in se habet
 sed ab alio extrinseco, scilicet a sacra Scripturae
 testimonio. Huius argumentum, quod Aristoteles appellat
 Topicos, quia ab ipsius possunt deduci argumenta, recedunt sunt, de
 quibus sigillatim tractabimus et ita sit.

CAP. 2° DE DIFFINITIO- ONE

primus

Primum huius Topiceum, eo quo deduci possunt argumenta ad
 Definitionem, quæ quidem est ratio, explicans quid sit res, natura
 et essentia rei. Ut hæc ratio: Atque dicendi est definitio Rhetorica.
 ratio, quia explicat quid sit Rhetorica, eius natura, et essen-
 tiam explicando. Ad hoc autem ut fiat definitio alicuius rei
 aliquid requirunt partes, scilicet Genus et differentia. Genus est id per
 quod res convenit cum alijs; unde genus est ratio illa communis quæ
 non solum convenit ~~re~~ rei, definitæ; sed etiam alijs ut
 in definitione Rhetorica: Et ars est genus, quia non solum con-
 venit Rhetorica, sed etiam alijs artibus. Differentia vero est ra-
 tio propria rei definitæ, quæ nullo modo convenit alijs. ut
Et dicendi, est differentia Rhetorica, quia solum ipsi conve-
 nit, et non alijs, sola enim Rhetorica docet dicere.

Oratorum
 autem et Poetarum aliquando definiunt rem per Metaphoram,
 seu Translationem, quod licet imitari, et sic dici potest
 Adolescentia: Etatis fluxus. Senectus: Occasus vitæ. Somnus:
Imago mortis. Avaritia: Sitij inexplebili pecunia.
 Similiter potest quomlibet rem per Metaphoram seu
 Translationem definire, qui quidem modus definiendi,
 pulcherrimus est, et Poetis, Oratoribusque, maxime acco-
 modatus.

Hic locus à definitione, omnibus rebus, et
 causis convenire potest, et ab illo plurimum possunt de-
 duci argumenta. ut ex definitione Rhetorica, hæc
 possumus argumenta formare: Rhetorica est ars dicen-
di; ergo ille qui dicere nescit non habet Rhetoricam, vel e contra
ergo Paulus qui ~~quidam~~ scit Rhetoricam scilicet Rhetoricam scilicet, vel
etiam: Rhetorica est ars dicendi, ille autem qui artem
dicendi non habet non est perfecte doctus; ergo perfecte
doctus non erit ille qui caret Rhetorica. Hæc et alia si-
 milia argumenta ex qualibet definitione elogi possunt
 sumi.

Secundum argumentorum locus est Notatio,
 seu Et

seu Etymologia, quae Latine dicitur explicatio nomi-
ni vel dictionis, quia explicat dictiones demonstran-
do originem a qua derivantur. Vt haec res piscina si-
per Etymologiam explicatur: Piscina derivatur a pis-
cibus, et a verbo Nas, nasci quia in illa natant pisces.
Cicero autem Etymologiam vocavit Notationem, quia
notam facit rem, dum eius nomen explicamus, ut pa-
tet in exemplo adducto de piscina. Ex hoc loco plura
etiam deduci possunt argumenta in hunc modum: Pis-
cina dicitur a piscibus et a verbo Nas, nasci quia
in illa natant pisces, ergo locus ille, in quo pisces non
natant non erit piscina. vel e contra; ergo locus ille
in quo pisces natant piscina erit. Similiter ab Ety-
mologia cuiuslibet nominis, formari possunt argu-
menta.

Etymologia frequens est in Sacra Scriptura
ut illa Genesij 27: Iste vocatum est nomen eius Jacob,
id est supplantator, quia supplantavit me, et etiam
illud Mathaei 1.º: Vocabi nomen eius Iesum, id est
salvatorem, quia ipse salvum faciet populum
suum a peccatis eorum. Quandoque etiam in Sacra scrip-
tura, sunt plura nomina a deo imposita, quae contia-
nent secreta misteria et ad haec intelligenda neces-
saria est Etymologia, et ideo haec, est valde in usum
apud sanctos Patres, inter quos Dionysius Pridorus viginti
libros Etymologiarum scripsit, quos consulere Li-
berij.

Frequentissima etiam est apud Graecos, et
Poetas, sic Cicero in Verrem: Aligquando eius nomen
deducum a Verro, i, et a ligando a Verre. Sic
etiam Ovidius Libro 1.º fastorum, haec nomen Victimas
a Vincis i, et haec nomen hominis ab hore derivari dicit haec disti-
* Victima, quae deo caecidit, victice vocatur,
* Hominibus, a domitiis; hominis nomen habet.

Sic etiam

Sic etiam Poeta Christianus L. Diva Barbara Virgine
et Martire loquens, et ad eius nomen adludens ita cecinit.

* Barbara sum, non sum, miris sum spectare virgo;

* Sed qui me genuit, Barbara ille fuit.

30

CAP. 3us DE COMIV. GATIS.

Coniugatos dicuntur ea verba seu dictiones quae in-
ter se cognationem habent, et ab eodem principio dedi-
cuntur UG: Sapient, sapientia, sapientes, quae omnes
derivantur a verbo sapio: doctus, doctus, doctrina, doctus
quae omnes derivantur a verbo doceo. A Coniugatis
etiam habi potest argumentum hoc modo: sapient est,
qui sapientiam habet, et sapientes loquitur; ergo non est
sapient Petrus, qui nec sapientiam habet, nec sapientes
loquitur, vel e contra affirmando.

Hic locus etiam pe-
quens est in sacra Scriptura, et videre est in illo Apo-
stoli ~~locus~~ prima ad Corinthios 15.º: Primus homo terre
terrenus, secundus homo in Caelo, Celestis. Et etiam et in
usu apud Poetas et Oratores, sic Propertius libro 2.º Elegia 28.º

* Libertas quoniam nulli iam restat amanti,

* Libet nullus est, siquis amare velit.

Sic etiam Cicero in Verrem: Namque Astrologus, qui non
tam rationem Celi, quam Caeli argentum duceret.

Castus
distributio, est quatuor locis argumentorum, et sit quan-
do totum distribuitur in suas partes, vel quando ratio
aliqua communis, dividitur in suas species, et quando
dicimus: Animal aliud est rationale, et aliud irrati-
nale. Potest autem distributio partium ad duo nu-
mera ex utroque. Primo scilicet ad unum orationis,

Liber secundus.

et tunc non est ~~fit~~ necesse quod omnes enumerentur partes. Secundo deum est, tamquam argumentum ad aliquid probandum et in hoc casu, omnes partes necessario numerari debent, quia aliter argumentum nihil valeret, ut patet in isto: Omne animal, vel est bipes, vel quadrupes, serpens autem non est bipes; ergo est quadrupes. quod quidem argumentum nihil probat, quia non enumerat omnes species animalium.

Hoc loco

sæpe videntur Oratores et Poetae, sic M. T. C. Philippica secunda loquens de interfectores Cæsaris, inquam Naturæ, quod homicidæ dicendi essent, vel liberatores Reipubl: postea sic concludit: Non igitur homicidæ, requiruntur, aut liberatores, tuo iudicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Sic etiam Martialis libro primo Epigrammate secunda contra Eliam verulam.

- * Si memini, fuerant tibi quatuor ~~Alia~~ dentes
- * Expuit una duo, rursi, et una duo.
- * Jam recusa potes totis viginti diebus;
- * Nil istic quod agat tertia rursi habet.

CAP 4us DE GE- NERE,

Genus apud Dialecticos, dicitur sumitur pro illa ratione comuni, quæ convenit pluribus diversis naturæ, et speciebus, qualis est ratio animalis respectu hominis et bruti. Attamen apud Oratores et Rhetores Genus dicitur omnis ratio communis pluribus, sive sint eiusdem naturæ, sive diversæ, et sic quilibet ratio communis dicitur Genus et ratio particularis, contempta, ab ratione communi dicitur eius forma: Unde homo est Genus respectu Peri, et Pau:

et Pauli, et Cerui, et Paulus, sunt forma respectu hominij, quia sub ratione hominij continentur.

huius loci prebet argumentum ad laudandum, et vituperandum; si enim genus, vel ratio comunij, laudabile est, etiam eius forma vel ratio particularij, erit laude digna. Virtus est genus respectu fortitudinij, et temperantia, et ideo quia de virtute affirmatur quod est bona, etiam de fortitudine, et temperantia, affirmare debemus quod bona sunt. Et e contra vitium est genus, respectu avaritiae et ebrietatij, et ideo quia de vitio dicitur quod malum est, idem similiter verificatur de ebrietate, et avaritia.

Potest etiam desumi argumentum a negatione generij ad negationem cuiuslibet formae sub ipso genere contemptae. Non est animal; ergo non est homo neque leo. Non est arbor; ergo non est laurus, neque Platanus. Ioannes non habet virtutem; ergo neque habet iustitiam neque temperantiam. Attamen a negatione unius formae, non valet argumentum, ad negationem generij, unde non valet: Non est homo; ergo neque animal. Si vero negantur omnes formae, tunc optimum erit argumentum ad negationem generij quale est istud: Non homo, neque brutum; ergo non est animal.

Valeret etiam argumentum ab affirmatione cuiuslibet formae ad affirmationem generij ipsius, ut patet in hijs exemplij: Est rosa; ergo est flos. Est leo; ergo est animal. Est prudentia ergo virtus. Attamen ab affirmatione generij ad affirmationem formae sub illo contemptae non valet argumentum, ut patet in hijs exemplij sequentibus: Est flos; ergo rosa.

Rosa. Est rosea; ego mulus. est vitulus; ego iustus.
lio. Ad imitationem horum argumentorum alia
 similiter eligere potest quorumque genere, et forma.
 Et enim huiusmodi loci frequentissimus tam
 apud Poetas quam Oratores.

Et huiusmodi loci
 sumitur in illius argumenti, quo Diuus Paulus op-
 tendit, se non esse inferiorem alii Apollonio. Secunde
 ad Corinthios Cap. 11.º dicit: Hebrei sunt, et ego Tri-
taelites sunt, et ego, Semen Abrahæ sunt, et ego, Mi-
nistri Christi sunt, et ego. Ibi: Hebrei, Israelites, se-
men Abrahæ, et Ministri Christi, ponuntur loci gene-
 rij et ego tamquam forma.

CAPITULUM DE SIMILITUDINE.

Similitudo est proportio quadam, seu conventio
 inter res diverse agentia seu naturæ per
 quod distinguitur ab exemplo, quod est inter res eiu-
 dem naturæ: Unde quando comparamus hominem,
 cum Virgilio, vel cum Cicerone, tunc est exemplum;
 si vero hominem assimilamus leoni, tunc est simili-
 tudo, quia versatur inter res diverse naturæ,
 et agentia.

Potest autem Similitudo dupliciter
 usurpari, prout quidem idem ad ornatum et non
 ad aliquid probandum, et in hoc valde frequens
 est apud Poetas, et Oratores sic illud Virgilio,
Ecl. 1.º v. 17

* Formosus puer, nimium ne crede color:

* Alba lingua cadunt, vacinia nigra legunt.

Elegantior est illa si a id Capite quarto:

Omnia

Omnijs caro phanum, et omnijs gloria eius, quasi flos agri, et siccatum est phanum, et cecidit flos: verbum autem Domini dei nostri manet in aeternum.

Secun-

do suscipitur similitudo tanquam argumentum, quae non prima graece vocatur prothesis, latine propositio, cui praeponi solet aliqua ex his particulis: Et, sicut, quae admodum, vel alia copulativae similibus. Secunda pars graece dicitur Apodosis, latine conclusio, cui praepositiva aliqua ex his particulis: Pro, sic, Taliter, Non aliter, vel aliqua alia similia, et videre est in illo Ecclesiastici 9.
: Sicut sagitta infixa, famelicus iros, verbum in corde mulieris. Sic etiam Ovidij libro 1. Tristium Elegi =

* Sic licet, et futurum spectatur in lignibus arborum,

* Tempore sic duxo est impicienda fides.

Aliquando in argumento similitudinis praetermittuntur illae particulae, quae sunt nota propositionis, et conclusionis, ut videre est in hoc exemplo.

* Verba ligant homines, taurorum cornua funes. Quae facit hunc sensum: sic verba ligant homines, sicut boum cornua funes. sed illae particulae: sic, et sicut praetermissae sunt ratione metris.

CAP 6us DE DIS

SIMILITVDINE

Disimilitudo contraria similitudini, est improprio, seu inconvenientia inter aliqua quae sunt diversa naturae, et essentiae. Ut inter hominem, et leonem, et videre est in hoc exemplo: leo inter bruta ferocissimus, homi prostrato, et veniam petenti parcat; Homo vero inimico suo par-

cere

cece non vult.

Argumentum de similitudine a
disimilitudine frequens est apud Poetas et Orato-
res. Sic Catullus ad Lesbiam.

- * Soley occidere, et zedire possunt
- * Nobis, cum semel occidit brevis lux
- * Non est perpetua una dormienda.

Sic etiam illud Psalms 1°: Cognovit hoc populum suum
suum, et avinus precepte Domini sui; Israel autem
me non cognovit, et Populus meus non intellexit.

CAP 7° DE CO- TRARIIS.

Contrariarum sunt in quadripartiti genere, nem-
pe Adversa, Relata, Privantia, et Contra dicentia.
Adversa sunt illa, quae sub eodem genere conti-
nentur, sed inter se adversantur Vg: Homo, et bru-
tum, album et nigrum, dulce et amarum. Relata
sunt illa quorum unum referatur ad aliud, et unum
nequit esse sine alio Vg: Pater et filius, Magis-
ter, et discipulus, Dominus et servus. Privantia

sunt illa, quorum unum dicit privationem alterius.
Vg: visus et caecitas, vitas et mors, sanitas et in-
firmis. Privatio autem est carentia alicuius
perfectionis in subiecto capaci talis perfectionis,
vel potente habere talem perfectionem, et
sic carentia visus in homine est privatio
quia homo est corpus visus, sed carentia
visus in lapide non est privatio sed ne-
gatio, quia lapis non potest habere visum. Contra
dicentia dicuntur affirmatio, et negatio circa
eandem

De Inventione ?

eandem rem. 3G: Publii Clodii interfecit Milionem, Publii Clodii non interfecit Milionem.

Contraria adversa sunt in duplici differentia, quoddam sunt, inter quos dantur alia inter media 3G Album et nigrum dulce et amarum quia inter albedinem et nigredinem reperitur alij inter medij colores, sicut etiam inter dulcedinem, et amaritudinem inveniuntur alij intermedij saporis. Alia sunt adversa, inter quos nullum datur medium 3G: Sanitas et infirmitas, Sapientia, et Stultitia, quia inter sanitatem, et infirmitatem nihil mediat, necesse est inter Stultitiam, et sapientiam.

Si adversa sunt primo modo possunt ab alij formari haec argumenta. Primo ab affirmatione unius adversi ad negationem alterius est validum argumentum ut patet in istis: Est album; ergo non est nigrum, et dulce; ergo non amarum. A negatione vero unius adversi, ad affirmationem alterius non valet argumentum, ut in exemplis sequentibus patet: Non est album; ergo est nigrum, Non est amarum; ergo dulce.

Si vero con-

traria adversa non habeant inter se medium, tunc ab affirmatione unius ad negationem alterius valet argumentum, et etiam e contra ut patet in sequentibus exemplis: Non est album Est infirmus; ergo non est sanus, Non est stultus; ergo Est sapiens.

Inter Contraria relata fieri potest argumentum ab affirmatione unius ad affirmationem alterius et e contra, ut videtur est in his exemplis: Petrus est filius Joannis; ergo Joannes est pater Petri: Jacobus non est discipulus Matthaei; ergo Matthaeus non est Magister Jacobus. Sic etiam

Sic etiam illud Ciceronis pro Marco Marcello: Ille
quidem fructum omni anteacta vita hodierno die
maximum cepit, cum summo consensu Senatuf,
tum praeterea iudicio tuo gratissimo, et maximo, eo
quo profecto intelligis, quanta in dato beneficio vit
laui, cum in accepto tanta sit gloria. Nam datum,
et acceptum sunt Relata.

In contrariis, praecon-
 tribus, et Contra dicentibus sumitur argumentum ab
 affirmatione unius ad negationem alterius et e contra
 De Privationibus exemplum est apud Marcialem
 libro 9. Epigrammate 72.

* Tempus eris pauper, si pauper es Emiliane,
 * Dantur opes nulli nunc, nisi divitibus.

Ubi pauper dicit privationem divitiarum et argu-
 mentum tale est: Emiliane tu pauper es, et ideo
semper eris pauper, quia nullus tibi dabit,
nam nunc solum dantur opes nisi divitibus.

In
 Contradicentibus, primo observandum est quod una-
 que Contradictionis pars loquatur de eodem subiec-
 to de eodem tempore, et de eodem loco, propterea
 ista non sunt Contradictiones: Petrus dormit in Ec-
clesia, Petrus non dormit in aula. Petrus nocte
dormit, Petrus non in die dormit. Quia in du-
 obus proximis non servatur idem locus, et in duo-
 bus ultimis variatur tempus.

CAPITULUM DE RE- PUGNANTIBUS.

Repugnantia sunt illa quae taliter inter se
 repugnant, ut nullo modo simul verificari possint
 in eo

in eodem subiecto & G: Multum ludere, et multum studere sunt Repugnantia: servire Deo et diabolo, pacare gula, vel ebrietati, et vacare virtuti, quia haec simul repediti non possunt in eodem subiecto.

Ab affirmatione unius repugnantij ad negationem alterius valet argumentum & G: Multum canere vacat ludo; ergo non multum vacat studio. Tale est illud argumentum, quo utitur Plautus Capitulum huius verbi: Veh qui consurgitj mane ad ebrietationem sectandam, et potandam usque ad vesperum et vino emectij Cythara, et lira, et tympanum in convivij vestij, et opus dei non respicitj.

Simili argumento usus est Eneas apud Virgilium libro 6° Eneidj ad probandam quod Venus dea erat, quomodo se simularet esse personam humanam, quia scilicet non habebat vultus mortale, nec vocem humanam sic dicens.

* O quam rememorem Virgo? namque haud tibi vultus

* Mortalij, nec vos hominum sonat: O dea certe.

CAP. 9° DE SUBIECTIS.

Subiecta apud Grammaticos vocantur nomina substantiva; et adjectiva, quae substantivis adiunguntur & G: Homo doctus, subiectum et homo et adjectum doctus. Adjecta autem, sicut alij vocant adjectiva sunt in triplici differentia, quaedam sunt antecedentia, quaedam concomitantia, et quaedam subsequenter. Antecedentia sunt quae antecedunt rem, sicut Aurora precedit solem. Concomitantia ipsam rem concomitantur, sicut lucis solis

concomitant

concomitatur Solem. Tandem subsequencia subre-
cuntur rem vel post ipsam recuntur, sicut Non
subsequitur Solis occasum.

Insuper adjuncta sunt in duplici differentia, quaedam enim dicuntur nativa, et propria, quia scilicet soli subjecto conveniunt, et non alij et sine ipsij subjectum esse non potest. Vg: Esse visibily, respectu hominij, et esse summe calidum respectu ignij, quia visibilitas soli homini convenit, et summy calor soli igni, et etiam nequit esse homo, si-
ne visibilitate, nec ignij, sine summo calore.

Alia adjuncta vocantur accidentia communia, quia communia sunt ipsi subjecto, et alijs et sub-
jectum sine ipsij esse potest Vg: Esse calidum, respectu aguae, et esse album respectu homi-
nij, quia esse calidum, non convenit soli aquae, sed etiam alijs rebus, et esse album, commune est homini, et alijs rebus, et agua potest esse si-
ne calore, sicut etiam homo, sine albe-
dine.

Si accidentia sunt propria et nativa, tunc ab affirmatione adjuncti ad affirmationem
subjecti, valet argumentum ut patet in hij exem-
pily: Est visibily, ergo homo. Est summe calidum,
ergo ignij, et e contra valet etiam negativum
ex utraque parte Vg: Non est visibily, ergo ne-
que homo. Non est summe calidum; ergo ne-
que ignij, et e contra.

Adjuncta accidentia sive communia nullam vim habent, vel esse
nullam ad argumentum, non enim valet: Est
homo; ergo albus, neque e contra. Deserviunt
autem

autem huiusmodi adjuncta ad ornatum, et
splendorem orationis, maxime ad describendum
vel depingendum subjectum. Sic Virgilius *Æneid.*¹
depingit Veneream tamquam virginem spartaneam
venationi vacanti.

- * Bina manus lato, crispans hastilia ferro,
 - * Cui mater sese ^{mediis} tulit obvia sylva,
 - * Virginiæ q. habitumq. gerens, et virginis arma,
 - * Spartana: vel qualis equus Thracia fatigat
 - * Hæpaliæ, volucramq. fugâ prævertitur, flebram,
 - * Namque humeris L. moreabilem suspenderat arcus.
 - * Venatio, dederatque comas diffundere ventis,
 - * Nuda genu, nudoque sinus collecta fluentes.
- Sic etiam Marcialis libro 12 Epigrammate 94
descripsit Equum in hunc modum.

- * Crinis rubeus, niger ore, brevis pedo, lumine luxu,
 - * Rem magnam præstat, hæc, bonus q.
- Similiter etiam Cap: 39 descripsit equum ad bellum
procedentem his verbis: Terram ungula fodit, cout-
tat audactè, ubi audierit buccinam dicit lach, ps-
cul odoratur bellum.

CAP 10.us DE CAU- SIS

Causa dicitur id quod aliam rem producit, vel
illi dat primum esse. *2° G: Causa est causa filij,*
quia illum producit eique dat primum esse.
Quatuor autem sunt genera causarum, scilicet
est Causa efficiens, Causa materialis, Causa for-
malis, et Causa finalis.

Causa efficiens est illa
a qua res fit vel producitur. *2° G: Causa est
causa*

Libet secundus.

Causa efficiens omnium rerum, quia omnes res fiunt a Deo. Architectus est causa efficiens domus, quia domus fit ab Architecto. Causa materialis dicitur illud omne ex quo res fit vel componitur. V. G. lapides, et ligna sunt causa materialis domus, quia ex illis fit, seu componitur domus. Causa formalis dicitur illa, per quam res dicitur talis in se, et differt ab alij. V. G. anima rationalis, est causa formalis hominis, quia homo per animam rationalem in se est talis, et per illam differt ab alij. Causa finalis est illa, propter quam res fit vel producitur, et ad quod ordinatur. V. G. Magister, est causa finalis navis, quia est id, propter quod navis producitur, et ad quod ordinatur.

Deinde Causa efficiens dicitur in absolutam, adiuvantem, procreantem, et conservantem. Causa absoluta, dicitur illa, quae per se sola producit effectum, et non indiget adiutorio alterius. V. G. ignis est causa absoluta caloris, et sol, est causa absoluta diei, quia ignis per se solus, et absque alterius adiutorio, producit calorem, et similiter sol producit diem.

Causa adiuvans, dicitur illa, quae per se sola nequit producere effectum, adiuvat tamen ad illud producendum. V. G. Hammer, et alia instrumenta, quibus artifex producit suum opus, et etiam famuli, qui in tali opere ipsius artificem adiuvant. Causa procreans, est illa quae primo producit effectum, seu illi dat primum esse, nam procreare, idem est quam primo creare. V. G. Pater est causa procreans filium, et arbor est causa procreans fructum, quia Pater dat primum esse filio, et arbor fructui. Causa conservans, dicitur illa, quae conservat rem in suo esse, quod

quod antea iam habebat. V. G. Cibus est causa
 Conservans hominij, quia conservat eius vitam,
 quam antea homo iam habebat.

Contra vero est cau-

sa efficiens quaedam sunt necessariae, et quae-
 dam liberae. Causa necessaria dicitur illa, quae
 posita necessario et infallibiliter sequitur effectus.
 V. G. Sol est causa necessaria diei, et ignis est
 causa necessaria calorij, quia posito sole, ne-
 cessario sequitur diei, et posito igne, necessario
 sequitur calor.

Causa libera est illa, quae pos-
 ita non ponitur necessario effectus, sed poni po-
 test, vel non potest poni. V. G. Homo est causa
 libera Lambulationij, quia posito homine, non
 necessario ponitur Lambulatio, sed potest, vel non
 potest Lambulare, si velit.

Si Causa efficiens
 necessaria est, tunc a positione causae, ad posi-
 tionem effectus valet argumentum, ~~Quia~~
~~diei, non provenit a sole, et non ab alio;~~
~~et dicitur non autem valet, si causa est li-~~
 bera V. G. Bene valet: Datur ignis; ergo calor.
Datur Sol; ergo diei. Non autem valet: Datur
homo; ergo Lambulat; quia homo ut diximus est
 causa libera Lambulationij.

Quando effectus solum
 provenire potest ab una causa, tunc a positio-
 ne effectus ad positionem causae valet argumen-
 tum V. G. quia diei solum provenit a sole, et
 non ab alio, et diximus solum provenit ab homi-
ne, et non ab alio ideo valent haec argumenta
 : Datur diei; ergo datur Sol. Diximus; ergo homo.
 Si vero effectus provenire possit plaribus causis
 tunc a

Liber secundus.

tunc a positione effectus non valet argumen-
tum ad positionem unius causae determinate
V. G. quia calor potest provenire a pluribus cau-
sis, scilicet, ab igne a sole &c, ideo non valet
argumentum: Datur calor; ergo ignis.

Valet eti-
am Causa ad laudandum, vel vituperandum, quod
enim oritur ab optimi causae solet esse optimum
et e contra, quod ex pessimi procedit, solet esse
pessimum, iuxta illud cœmema Emanuëlis At:
verez

* Obviata solent, ritus servare parentum.
Ideo sanctus Luchas laudat praecursorem Bap-
tistam, quia ex nobilibus parentibus ortus fuit
et e contra Cicero Philippicas et vituperat
Marichum Antonium, quia ex patre improbo or-
tus fuerat.

Causa finalis etiam dicitur, ad
bonitatem, vel malitiam effectus probandam, illud
enim quod fit propter bonum finem bonum est,
et e contra illud, quod propter malum fit est
malum; et ideo ille qui audit sacrum obser-
vatum male agit, quia malum habet finem:
qui vero sacrum audit propter Ecclesiae praedi-
ceptum ad implendum bene operatur, quia bonum
finem habet: Unde ex Causa finali effectum lau-
dare, vel vituperare possumus.

Causa mater-
ialis etiam conducit ad laudem vel vituperationem
effectus, si enim materia ex qua res fit est pre-
ciosa, et optima; tunc etiam res ex tali materia
facta, optima et pretiosa erit: si vero materia sit
vilis et parvi momenti, talis etiam res erit, ex illa
facta. Vnde Quidius Metamorphoseos Libello 8
secundo

secundo v. l.º Solij Palatium laudat ratione materiae, sic

- * Regia Solij erat sublimibus alta columnis,
- * Clara micante aut flammasq; imitante pyropo:
- * Cuius ebur nitidum fastigia summa tenebat:
- * Argenti bifores radiabant lumine valde.
- * Materiam superabat opus. Nam Mulcibex illic
- * Aequata celat medias cingentia terras. Et

A quatuor autem causis laudari, vel vituperari potest effectus idem v. g. hominem laudare primo possumus a causa efficienti, quia immediate a deo creatus fuit. Secundo a causa materiali, quia a constat corpore melius dispositio ceteris animalibus. Tertio a causa formali, quia habet formam nobilissimam, nempe rationalem animam. Quarto tandem a causa finali, quia alia animalia, et omnes res corporeas, ad hominem factae sunt, homo autem factus est propter deum, et beatitudinem consequendam.

Attamen causa formalis, praecipuum obtinet locum, tam ad probandum quam ad laudandum, vel vituperandum effectum; posita enim causa formali necessario ponitur effectus, et ablatio auferitur. v. g. Habet hominis formam; ergo homo. Habet navis formam; ergo est navis, et e contra: caret hominis forma; ergo non est homo.

CAP. II.º DE EFFECTIBUS

¶

Effectus sive effectus dicuntur eos quae a causis producantur, et ideo alio nomine vocantur Eventus, seu Eventa, quia a causis veniunt. v. g. Calor est effectus ignis, quia ab igne provenit, et causatur.

¶

Et ideo

Et ideo tot sunt effecta, quot sunt generata causarum
 scilicet effectus causa efficientis, Causa materia-
 lis, Causa formalis et causa finalis. Modus ar-
 guendi per effecta frequentior, et efficacior est quan-
 do eo remotione effectus, remouetur etiam causa
 : Non datur calor; ergo non datur aliquid quod cau-
sa sit calidus. Non est dignus poena; ergo non
committit culpam, quia poena datur a
culpa

Ad laudem etiam et vituperium
 causa ~~causa~~ plurimum descriunt et
 facta, si enim haec bona sunt, laudamus cau-
 sam, et si mala sunt eam vituperamus, quos
 propter homines illi, qui artes, stiles inuen-
 runt laudari solent. Ut: Tubal, quia inuenit
 pastorem aeternum, Tubal quia musicam in-
 uenit, Tubalcain quia aeternum fabrilem inuenit,
 et Fino, quia optimus, modum deum et audi
 et factus offerendi inuenit, et e contra, eos homi-
 nes vituperamus, quia artes, vel perniciosa re-
 inueniunt. Et: Noe, vel Bachus quia vinam, quo
 homines inebriantur, inuenit, et Circa quia ma-
 leficia et venena inuenit.

CAP 12° DE COM- PARATIS

Comparata fiunt cum duabus rebus inter se com-
 parantur, et est triplex Comparationis gradus, nem-
 pe a minori ad maius, a maiori ad minus, et a
 pari ad pari. Comparatio a minori ad maius, fit
 quando probare intendimus, quod illud quod in re
 minori valet etiam in maiori quale est illud
 argumentum Christi Domini Math 23°
 si pl-

Si fenum, quod hodie est, et cras in clibanum
mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vs medic
ca fidei. Sic etiam illud Joannis 3°: Si terra
dixi vobis, et non creditis; quomodo, si dico vo-
by Coelasma creditis?

Secundus Comparationis modus, fit e contra,
 nempe a maiori ad minus, cum scilicet proba-
 mus, quod illud quod in re maiori valet, multo ma-
 gis in re minori valere debet, Tale est illud Chri-
 sti Domini Joannis 18°: Si ego Dominus, et Ma-
ter vestre laui pedes vestros, et vs Libetis alter al-
terius lauare pedes. Sic etiam Tertentij: Si pa-
rentem non fert suum, neminem feret.

Compa-
 ratio a pari ad par, fit quando nitimur pro-
 bare, quod illud quod in una re valet, valet e-
 tiam in alia pari. Sic dicit Paulus ad Bro-
 manos 6° loquens cum Gentibus ad Christi-
 dem conversis sic dicit: Sicut exhibuistis mem-
bra vestra servare immunditia, et iniquitati ad
iniquitatem: ita nunc exhibete membra ves-
tra servare iustitia in sanctificatione. Sic eti-
 am Martialis libro 2° Epigrammate 18°. In
 Maximum probat, se ei esse parem a paribus
 gectis hoc modo.

- * Capto tuam, pudet heu, sed Capto Maxime coeno;
- * Tu captas aliam, iam sumus ergo pares.
- * Maxime salutatam venio: tu dicentis ipse
- * Ante salutatam, iam sumus ergo pares.
- * Sum comes ipse tuus, tumidijs anteaambul regis:

Tu co-

- * Tu comes alterius, iam sumus ergo pariter.
- * Esse, sat est sorvum: iam nolo dicitur esse.
- * Quis Reo est; Regem ~~stipendium~~ non habet.

Fit etiam huiusmodi Comparatio, quando numerus, cum alio numero equiparatur sic illud Ovidij libro 9.º Tristium Elegia 2.º

- * Littora, quot conchas, quot amara regaria ~~stipendia~~
- * Quotve saporiferum grana papaver habet.
- * Sylvas ferax quot alit, quot piscibus unda natatur;
- * Quot tenerum perennis aëta pulsat arvis:
- * Tot premor aduersij: quæ ita comprehendere cones,
- * Ictus numerum dicere cones aquæ.
- * Et quæ via casus, et amara pericula ponti,
- * Est taceam strictas in mea fata manus.

Ad Comparationem pertinet etiam parabolas, quæ aliquod fingit exemplum, quod proponitur ad probandum, vel docendum aliquam veritatem. Sic Divus Paulus ad Romanos nomen vitæ parabolæ figuli ad probandum quod Deus, nemini iniuriam facit, quamvis ei deseret gloriari. Sic dicens: Si enim figulus eo eadem materia habet potestatem faciendi quoddam vasa in honorem, et quoddam in contumeliam; sic Deus respectu hominum.

Frequentissimus est parabolarum usus in sacra scriptura: sic parabolas filij prodigi ponitur ad probandum divinam clementiam. Parabola de Leem dicitur: nibus probat quod semper debemus vigilare, et similiter est de pluribus alijs, quæ passim proponebat Christus, nam ut dicitur Matthæi 13.º: Abde omnia loquutus est Jesus in parabolis, ad turbas, et sine parabolis, non loquebatur.

quebatur ei.

Hæc etiam pertinet fabula,
in qua introducantur res inanimatae, vel ratio:
ne coequentes, loquentes inter se, cuius finis est doc
cere aliquid, ad mores pertinere. Sic Iudicum
2° introducantur arbores, inter se colloquentes, ut
sibi Regem eligerent. Sic etiam Apostolus 1°
ad Corinthios 12° Introducit humana corporis
membra, inter se colloquentia, ad probandam
mutuam Charitatem, quam inter se habere debent
omnes Christi fideles. Tales etiam sunt omnes
Ætopi fabula.

Postremo ad Compositionem
reducitur argumentum ab impossibili quod
probat, quod aliquid prius eveniet, quam ali
quid non ager. Tale est illud Christi dominici
Matthæi 24°: Donec transeat Coelum et terra, non
erunt, aut unus apoc. non præteribit a lege, donec
omnia fiant. Et illud Virgilij Ecloga 1°

- * Ante leves ergo pascentur in æthere curi,
- * Et petra destituent nidos in litore picej.
- * Ante, peccatorij ambozum finibus, eo ut
- * Aut præxim Carthuj bibet, aut Germania Sigmim.
- * Quam nocte illius labatur pectore altus.

CAPIT^{et ultimus} 13° DE ARGU MENTIS EXTRINSECIS.

Argumenta, dicimus esse duplici in genere, que
dam scilicet insita, seu propinqua, et alia af
sumpta, seu extranea, illa desumuntur ex loq
thopicijs, quæ hactenus explicavimus; hæc vero
extrinsecas assumuntur nempe ab auctoritate
et testimo-

Libet secundus 2

et testimonio aliorum, et huiusmodi argumen-
 tas, maxime in sua sunt sacri Oratoribus, et
 autem sciatis, unde assumere Debeat hinc argu-
 menta. Ad verendum est primo quod testimoni-
 um est duplex, nempe Divinum et humanum.
 Divinum testimonium, est infallibile, quia niti-
 tur eo auctoritate dei, qui nec falli, nec fallere
 potest, et idcirco inter argumenta assumpta, illa
 quae ex sacra scriptura Exrompta sunt, maio-
 rem vim habent, quam quae libet alia.

Deinde
 argumenta assumpta ex sacri Concilij, vel ex
 Pontificij decretis, vel ex communi Ecclesiae tradi-
 tione, maiorem firmitatem habent, quam quae-
 libet alia humanae testimonio. Post haec sequi-
 tur auctoritas Sanctorum Patrum, et Ecclesiae Do-
 ctorum, quae praepone debet auctoritati Philo-
 sophorum, vel Oratorum, et Poetarum Gentilium. Sci-
 endum vero est, quod istorum testimonio, plurimum
 valent, praecipue circa illam artem et scientiam
 in qua floruerunt. V. G. In rebus Philosophicis, et
 conducunt valde, Aristoteles, Plato, et alij ex ceteris
 bonis Philosophis, et sic de ceteris.

Deserviunt
 etiam ad argumenta assumpta, historicae Eccle-
 siasticae, et etiam illae, quae de vitiis et sancto-
 rum gestis tractant, illae etiam historicae, quae
 vulgo dicuntur profanae, quia scilicet tractant
 de gentibus, de eorum diis, sacrificijs, et vitiis,
 et etiam illae, quae, bella referunt, et facta Re-
 gum, vel Imperatorum, vel Ducum, etiam con-
 ducere possunt ad huiusmodi argumenta. V. G. A-
 pud Gentiles erat quoddam deus, quae Pandora
 vocabatur, id est omnium gratiarum domina,
 quia

quia scilicet omnes alij Dei, et Deo ei communicaverunt suam gratiam. Hæc quidem historia facta est, id nihil hominum Dixerit potest in contione & Beatissima Virgine, hæc enim vera Paridra fuit, omni gratia plena, habuit enim in se gratias Sanctorum, Sanctarum, Angelorumque omnium, et sic omnium gratiarum Dominica fuit.

Sunt etiam alia loca, in quibus facti Oratores, argumenta assumpta Dixerunt se solent. Primum est Dei promissio, cum scilicet Orator probat quod aliquid certo eveniet, quia Deus ita promittit, et sic exhortare possumus peccatorem ad spem veram a Deo consequendam, utendo illis verbis quæ dicit Deus Isaia id: Si fuerint peccatores vestros tubas, sicut corinam, quasi nio Dabbatur. Sed etiam illis alij verbis, quæ dicit Hieremias id: Si quacunque hora invernuerit peccator, iniquitatum eius, non recordabor amplius.

Secundum

Dei locus, est Dei comminatio, qua peccatoribus minatur Deus poenas, quas Dixerit possunt peccatores, ut a peccare cessent. Talia sunt illa verba, quæ loquens Deus cum peccatoribus dicit Isaia id: Si indueritis me, et ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos. et Matthæi 23. Omnes enim qui occiderint gladio gladio peribunt.

Plurima etiam possunt adduci argumenta ex Oraculis Prophetarum, et Sybillarum, quæ licet Gentiles fuerint, tamen divino lumine illustrata multa futura de Christo et Ecclesia prædixerunt; et ideo Sancti Patres pro Christiana Religione, contra Gentiles pugnantibus, Sybillarum testimonio utebantur. Ex omnibus hijs locis, et alijs supra assignatis, Dixerunt se

Dixerunt.

Libri secundus de Inventione.

Libri argumentas, et illa Eligere, quae magis
ad orationis intentum conducant: Inventione
nim, praecipue consistit in electione
eorum, quae ad orationem condu-
cunt, quae postquam intra
sunt, necesse est ut re-
te disponantur,
pro quo Liber est
Secundus Rhe:

totidem part,

scilicet dig:

partio,

et quae

in libris

sequitur

hacten-

ting

liber sextus

LIBER TERTIUS =

VS DE DIS =

POSITIONE ♦

Dispositio secunda Rhetorica pars, est rerum inventarum distributio unde eius principium mensuratur est distribuere, et collocare eas, quae inventae sunt iuxta debitum ordinem: quae propter si in oratione efficiat Dispositio, quamvis ea quae dicunt bona sint, oratio venustatem, et pulchritudinem non habebit; sicut enim flores quamvis in se pulcherrimi sint, tamen pulchritudinem tantum non efficiunt, nisi bene inter se disponantur. Et ideo Orator multum insudare debet in oratione disponendis, et distribuendis in suas partes.

Partes autem orationis Rhetoricae quatuor sunt, scilicet: Exordium, Narratio, Confirmatio, et Epilogus. Prima pars nempe Exordium dicitur ad conciliandum auditorum animos, seu ad captandam eorum attentionem. Narratio et Confirmatio dicitur ad probationem causae, et tandem Epilogus dicitur ad movendum auditores, ad hoc ut credant ea quae probata sunt, quae propter & his partibus singillatim tractandum est et ita
 it ..

CAPITULUM DE EX-

ORDIO ♦

Exordium

Exordium prima Rhetorice orationis pars, auditorum animis disponit, eoque reddit attentos ad ea quae post modum dicenda sunt, quod quidem Aristoteles consequetur si reddat auditores benevolos, dociles, et attentos. Primo eorum reddet auditores benevolos, si exorditur eos laudando, vel proponendo eis, quod propter eorum utilitatem, et benevolentiam orare intendit. Exempla eo Cicerone peti possunt, qui regulariter suas orationes incipit, Catoem Conscriptum laudando, vel suam benevolentiam, et gratitudinem, erga eos, et Rem publicam proponendo. Sic etiam Apostolus ad Romanos et Corinthios scribens, incipit epistolam commendando eorum fidem, et ad Philippenses, et Thesalonisenses, exorditur epistolam a benevolentia, et a more quo illis prosequatur.

Secundo redduntur auditores dociles; si eos doceamus. De re, quam in oratione sequenti sumus dicturi, cum breviter explicando. Si Orator concionaturus est De Apostolo Petro in exordio sic reddet auditores dociles: Modicum die dicturus sum De Apostolo, qui inter alios meruit Principatum, cui Christus tradidit Regni claves Coelorum, et constituit sui vicarium.

His enim verbis docentur auditores, et facile intelligunt, quod Orator vult predicare De Apostolo Petro, et non De quolibet alio sancto. Etiam preterit Orator docere auditores in Exordio De partibus in quas dividere vult suam orationem. Si concionaturus De Petro dicat Orator: Concionem meam in tres dividam partes. In prima dicam, et probabo quod divus Petrus fuit maior omnibus hominibus. In secunda quod fuit maior omnibus Angelis, et in

tertio

verba quod fuit per aliquo modo Christo.

Attentus
erit auditor in Exordio si tem magnam, novam
insolitam, vel pene incredibilem, dummodo tamen
ea res vera sit, sic Sapiencia Divina Cap: 16. et
redderet auditores dociles, sic dicit: Audite me sapi-
entes, quia de rebus magnis locuturus sum. Sic etiam
am Demosthenes dum oraret Athenis, et auditor
res minus attento videret in his verbis prorumpit:
Audite, audite quæstionem novam, quam nunquam
audistis et nuper accidit. Et postea pronuntiat ri-
diculam quæstionem inter Dominum et reum, qui
de umbra mali altercabantur, et hoc modo auditores atten-
to reddit.

CAP. 2us DE SAC- CRIS CONTIONIBVS.

Quum inter Catholicos, munus orandi, et di-
cendi, præcipue exerceatur in sacris contionibus,
Congruum est, aliquas speciales regulas ponere, ad
recte conficienda verba in qualibet contione,
iuxta quæstionem vel materiam, de qua tract-
andum est, pro quo observandum est quod quæsti-
o, seu materia de qua Orator tractare potest,
est quintuplex, scilicet Honesta, Turpis, Humilis,
Obscura, et Dubia.

Honesta causa, seu
quæstio est illa, quæ auditoribus iucunda est, et
orator, et eorum inclinationi conformis. Quæ
quæstio de virtute junctis et oratione, est honesta res-
pectu hominum, qui virtuti student, et quæstio
de medicina, honesta est, respectu professorum
dicta

Libet testium 2

Dicta scientia: Quando ergo causa est huius
modi non est necessarium in oratorio captare
benevolentiam, quia ipsa res, & qua tractatur,
cum iucunda sit et ipsi auditoribus placeat, ipsa
sola sufficit ad reddendum ipsos auditores benevolos, sed
ergo procuranda est attentio, et docilitas, nisi ma-
teria obscura sit.

Causa turpis fit e contra quan-
do scilicet auditoribus displicet, et eorum inclinationi
contrariatur. Ut si de ieiunio, et abstinence tra-
ctare velis apud eos, qui gula, et conestrationibus in-
dulget, vel si intendas avare ad eleemosynam ex-
hortari, et liberalitatem erga pauperes. Quando
autem causa huiusmodi est, debet orator in orato-
rio istis viribus intendere, ut auditores reddat benevolos,
proponendo scilicet eis maximam utilitatem, quae ex
ieiunio vel eleemoyna consequitur, vel etiam premi-
um, quod Deus pro huiusmodi virtutibus promittit
et similiter in alijs causis similibus faciendum est,
cum enim materia auditoribus displicet, non au-
diatur ab istis bono et grato animo, nisi eis aliqua
utilitas vel convenientia propria, proponatur.

Causa hu-
militatis dicitur illa, in qua de re vili, et parvo
momenti tractamus. Qualis est tractatus ille quem
fecit Ovidius de Pulvere sic dicens.

- * Carve Pulvis, et amara lues, inimica puellae
- * Carmine quo fungat in tua facta feror.
- * Tu laceras corpus tenetum, durissime, mater.
- * Cuius cum fuerit plena cruore cutis,
- * Emittere maculas nigro de corpore fuscas,
- * Leria membra quibus commaculata rigent
- * Cumque tuum lateri rotundum de fessis acutum,
- * Cogitur e somno surgere virgo gravi.

perque

- * Pergue sinu exas: tibi peruisa cetera membra
 * Si quocunque placet: nil tibi, sive, late.
 * Ah piget, et dicam, cum strata puellarecumbit,
 * Tu femur avellij, curasq; aperta subij.
 * Ausus es interdum per membra, libidinis ire,
 * Et turbare locis gaudia nata suis.
 * Ah peream nisi iam cupiam fieri meus hostij.
 * Promptior ut fieret ad mea vota via.
 * Si sineret natura mihi, quo vesteret inte,
 * Et quod sum natu posse redire daret.
 * Vel si carminibus possem mutarier illij,
 * Carminibus fierem, ad mea vota pules.
 * Aut medicaminibus si plus medicamina possunt.
 * Vellem natura cura norate med.
 * Carmina Medea, vel quid medicamina Circe
 * Contulerint, res est nonficata rarij.
 * Hic ego mutatus, si sic mutabilij essem,
 * Heterem unice maxime virgine.
 * In d means per crura mea sub veste pulchra:
 * Ad loca, qua vellem, me cito surriperem.
 * Cumque illa dudum, cadens nil ipse cubarem:
 * Donec d pulice rursus homo fierem.
 * Sed si forte narij virgo perterrita monnej
 * Exciat famulo ad mea vincla suo,
 * Aut tentata meij precibus succumberet illa:
 * Aut mox eo homine verteret in pulicem.
 * Rursus mutatus, fundensq; precamina mitte.
 * Afferrem cunctis in mea vota deo:
 * Dum bona, vel precibus, vel si, spozata tenerem
 * Et iam nil mallet, quam sibi mesorium.
 * Vel etiam in isto alio tractatu d nuca qui ip=
 * sius Ovidij est.
 * Nunc ego iuncta via, cum sim sine crimine vita,
 * A Populo sapij praetereunte petoz.

Libet septima

- * Obvenerit ista scilicet manifestis poena nocentes.
- * Publica cum lentam non capit iza moram.
- * Nil ego peccavi, nisi si peccare videtur
- * Annua cultori poma referre suo.
- * At prius arboribus, tunc cum meliora fuerunt
- * Tempora certamen, felicitatis erat,
- * Tunc domini memores, satij ornare se debeant
- * Fertile fructus proveniente deo.
- * Sape magis iust, Libet, miratur ipsas,
- * Misata est olea saepe Minerva suas.
- * Comaglasissent matrem, nisi subdita rano
- * Longa laboranti, sulcas tulisset opem. Et

In huiusmodi causis maxima procedenda est auditorum attentio, quod fiet si rem parvi momenti, ita eo honoremus, ut magna appareat, vel etiam aliqua illius utilitatem proponamus auditoribus. Unde Hieronimus de Ridy in tractatu quem fecit de ludo Schachia tale Exordium proposuit.

- * Ludimus effugium belli, simulataque veris,
- * Et talia buro acies, fittas, et ludicta regna,
- * Et gemini inter se Reges, albugis, nigresq,
- * Pro laude oppositi, certent bicoloribus armis.

Causa obscura dicitur quando agimus & aliqua res que ab auditoribus ignoratur, vel facile, et clare cognosci non potest ab aliis, et huiusmodi causis Libet Orator reddere auditoribus dactiles, scilicet declarando, et explicando ea, quae sunt obscurae, ita ut ab auditoribus clare perspicui possint; vitabit etiam tropos et figuras, praecipue si auditores sunt rudes, quia nimis eius eorum obscura reddet orationes.

Causa dubia

est illa, quae partim est honesta, et partim turpis, quando scilicet continet duas partes, quarum una placet auditoribus et altera displicet, et in huiusmodi causis Libet componi oratio, proponendo solum eam partem, quae auditoribus

toribus

toribus placet. **¶** Si apud avaros habendus est sermo
 de elemosyna, et eius premio, tunc Orator incipiet non ad
 facultate elemosynæ, quæ auditoribus displicet, sed ab eius pre-
 mio, quod ipsi placet.

et

CAP 3us DE NARRATIONE

Narratio, quæ post horridum sequitur, quatuor debet
 habere conditiones, ut optima sit. Primo quidem debet esse brevis,
 Secundo clara, Tercio Probabilis. Quarto tandem iucunda seu
 jucunda. Brevis erit Narratio, si solum in ea referantur
 illa quæ ad propositum pertinent omnia alia, quæ ad rem non faciunt desinendo. **¶** Orator
 solens ponderare Quinti Doctoris excellentiam, quod in eius oratione tres hunc apparatus
 et in eius obitu novum syden, breviter debet notare huiusmodi
 hystoriam, proponendo solum circumstantias illas, quæ ad suum
 intentum probandum conducunt.

Clara erit Narratio, si in ea non coarctentur, sed vel minus frequententur Tropi, et Figurae, sed fiat
 simplicibus verbis et veritate, explicando tempus, personas locum et alias
 circumstantias, conducentes ad hystoriam illam de qua Narratio tractat. **¶** Si
 Orator velit narrare predicationem Christi a Juda factam, et Narratio
 Clara sit, explicare debet, qui fuerit Judas, nempe Apollonius, ab ipso
 Christo electus, et dilectus, proponet etiam tempus in quo saltem
 fecit traditionem, scilicet immediate post cenam, in qua
 Christus eius pedes laverat, eique suum corpus, et sanguinem
 tradiderat, simul etiam refert modum, quo Christum tradidit, videlicet

et profecto, quod amittitid signum est.

Probabilis erit Narratio, si res quae narrantur vera sint, vel vera similes, et si conveniant cum tempore, loco, et alijs circumstantijs. Propterea probabilis non est Narratio Virgilij de amonibus Seneae, Didonisque, quia non consentit cum tempore, quia ut refert Ovidius Augustinus Seneae Didonae non vixerunt eodem tempore. Ad probabilitatem etiam Narrationis conducit auctoritas eorum, qui hystoriam referunt; si enim auctor fabulosus sit, et saepe contingit in Coetij, tunc hystoria non deditur probabilis; si vero auctor veridicus sit, tunc probabilis fit, quavis alij videatur incredibilis, et contingit in hystoriae Sansonis, quae fabulosa videtur, nisi eam Spiritus Sanctus narraret.

Jucunda est Narratio, si in ea admirationes de rebus novis, et insolitjs adhibeantur, vel si inopinati eventus referantur, vel si Descriptiones fiant, quibus auditorum animi suspendantur, et quibus res clares auditoribus proponantur, ac si eos respicerent oculis. Etiam ad narrationis suavitatem conducunt, Stylus elegans, sed clarus, et super omnia gestus et motus corporis, cum jis quae narrantur proportionabitur.

CAP. 4us DE PROPOSITIONE.

In altioribus in oratione non est necessaria narratio, et tunc loco Narrationis post Exordium, Propositio vel Introductio ponitur, in quibus ipsa met quatuor

De Dispositione

92

quatuor regulae, quas pro Maximatione supra assignavimus servari debent. Est autem Propositio quaedam brevis oratio, in qua auditoribus id quod Orator probare vel confirmare intendit, proponitur. Et si intendit probare, et confirmare Angelicam Magistram inter ceteros Ecclesiae Doctores praecellere, posito Exordio adijungetur Propositio haec modo: Quamvis Angelicus Magister inter Ecclesiae Doctores sit quintus; tamen in presenti oratione Immostrare conabor quod doctrina et Sanctitate primum obtinet locum inter omnes.

Introductio est brevis tractatus de aliqua re, quae licet directe non conducat ad id quod Orator probare vel confirmare intendit, sed tamen cum ea maximam cognitionem habet. Et si Orator intendat probare quod vera huius vitae Beatitudo, in mundi contemptu consistit; poterit etiam introductionem proponere adducendo quaestionem, in qua inquirat quid sit Beatitudo, et quae ad veram Beatitudinem inquirant, quia huiusmodi quaestio maxime conducit ad probandum Beatitudinem veram consistere in mundi contemptu, quod est principale intentum.

Introductio Lumen potest a Thesi, seu indefinita quaestione, qua probata descendit Orator ad finitam quaestionem. Et si Orator intendit probare Christianos, inimicos suos debere diligere, ponet introductionem probando hanc quaestionem indefinitam: Christiani debent facere quicquid Christus docuit, quae probata postea probat ad probandum, quod Christus docuit: inimicos esse diligendos. Ex quo tandem concludet suam intentam, scilicet: Quod Christiani debent inimicos diligere.

H 53

Cap:

CAP. 5us DE CONFIRMATIONE

Post Narrationem, vel Introductionem, sequitur Confirmatio, quae duas habet partes nempe probationem et reprobationem. Probatio fit adducendo argumenta, quibus probatur id quod Orator intendit. Reprobatio, seu Confirmatio fit respondendo ad argumenta, quae obijci possunt in contrarium, et in hisce obijciendis praecipuas orationis vias; si enim Orator non bene probat nec reprobat contraria argumenta, male auditoribus persuadet, ut sibi aperiens artus, in quo finis Rhetorica consistit.

Ad hoc autem ut Orator suum intentum probet, et reprobet contrarium, debet prius considerare constitutionem, seu statum causae, seu illud quod praecipue quaeritur, nam circa quamlibet rem tria quaeruntur. Primo an talis res sit. Secundo quid sit. Tertio tandem qualis sit. Unde nascitur triplex status quaestionis, si enim res talis est conditionis, quod non constat eam esse, tunc de illa quaeritur an sit &c. Orator Catholicus disputans cum haereticis negantibus, Purgatorium non esse, statum statum sub quaestione debent ponere in probando an sit Purgatorium.

Quando autem res est talis, quod apud audientes iam constat eam esse, tunc de illa quaeritur an talis res sit, ridiculum foret &c. si Orator quaereret an sit &c. In hoc casu, solum debemus inquirere de re quid sit vel qualis sit. Quando autem quaerimus quid sit res tunc dicitur status finitionis. si quaeritur qualis sit res

tes, dicitur Statu Qualitatis. Cum autem quæ-
 sit an sit res, dicitur Statu Quantitatis Conjectur-

Posito statu quaestioni eo illo requiritur iudici-
 um, in quo scilicet Orator adducit omnia argumenta,
 quibus suum intentum confirmare potest, et dicitur
 iudicium, quia visis argumentis auditores iudicium
 faciunt. Et statim quaestioni iudicando quod ita est,
 sicut confirmavit Orator. Et si status quaestioni est
an diligendus sit Deus, super omnia, formabit Ora-
 tor iudicium, proponendo eas rationes, quibus hoc
 probare potest, quales sunt istae: Omne bonum
diligere debet, constat autem Deum esse summum
bonum, ergo super omnia et diligendus.

Argumenta autem, quibus uti debet Orator ad suum intentum
 confirmandum, eo loci topicis, quod in precedenti
 libro assignavimus. Deum diligere debet, unde scilicet
 in presenti, et ipsorum argumentorum dispositione, seu
 et modo quo disponi debent nobis tractandum est, qui
 quidem modus et Argumentatio dicitur, et ita sit.

CAP. 6° DE ARGV- MENTATIONE.

Argumentatio, quae est argumentorum dispositio
 praecipue dividitur in quatuor species, quae sunt syl-
 logismus, Enthimema, Inductio, et Exemplum. Syl-
 logismus est argumentatio contraria ex tribus partibus
 seu propositionibus, quarum prima dicitur maior,
 secunda minor, et tertia vocatur Conclusio, et in
 hoc exemplo patet: Omni homo et visibilis, sed
Petrus est homo; ergo Petrus et visibilis.

Libet tertius,

Reperiuntur etiam in Syllogismo tres termini, scilicet Maius extremum, Minus extremum, et Medium verbum. Maius extremum dicitur ille terminus, qui in propositione maiori et in conclusione invenitur. Minus extremum, est ille terminus, qui in minori propositione, et in conclusione reperitur. Medium autem verbum, est ille terminus, qui in maiori, et minori ~~reperiuntur~~ invenitur, non autem in conclusione, et sic in proposito syllogismo: Si visibilis, est maius extremum, Si Petrus minus extremum, et Si homo medium verbum.

Præter præter tres partes iam assignatas, duas alias addunt, quia post maiorem propositionem quæ apud ipsos vocatur absolute propositio, subiiciunt probationem, quæ talem propositionem probat, et post minorem probationem, quæ apud ipsos vocatur assumptio, colligunt confirmationem, in qua, ipsam assumptionem rationibus confirmant.

Exemplum huiusmodi syllogismi clarissimum invenitur apud Ciceronem pro Titio Annio Milone. Vbi maior propositio est: Insidiatorem iure interfici posse. Probatio est: Si in hoc et ratio dicitur, et necessitas barbaris.

Assumptio est Clodium fuisse insidiatorem. Est cuius confirmatio consistit in hac ratione: Quia scilicet Clodius in agro, Milonem una cum voce lectica, vectum, improvise arreptus fuit. Postea autem sequitur conclusio seu complexio in hunc modum: Iure ergo Clodius interfectus fuit.

Entime: ma est syllogismus deuratus, nam si ex syllogismo tollatur propositio vel assumptio remanet Entime:

Ennigma 26: Ita est syllogismus: Omne bonum est diligendum, sed virtus est bona; ergo virtus est diligenda. Ex quo dupliciter fieri potest Ennigma, primo relinquendo assumptionem in hunc modum: Omne bonum est diligendum; ergo virtus est diligenda. Secundo relinquendo propositionem sic: Virtus est bona; ergo virtus est diligenda.

Ex quo patet quod Ennigma idem constat ex duabus partibus quarum prima dicitur antecedens, et secunda consequens et post primam partem, sicut Oratores ad iurandum ad probationem, eo modo, quo de syllogismo dicimus, sic fecit Aristoteles ad Romanos: 14° sic dicens: Omnes nos stabimus ante tribunal Christi. Ecce antecedens quod quidem probat in hunc modum: Scriptum est enim: Vivo ego dicit Dominus, quia michi flectetur omne genua, atque omni lingua confitebitur Deo. Et postea ponit conclusionem huiusmodi: Inque usque vestrum pro se rationem reddet.

CAP 7us DE INDUCTIONE ♦

Inductio est argumentatio, in qua ex pluribus exemplis particularibus inferatur conclusio generalis, vel indefinita 26: Secules ex laboribus evasit gloriosus, Eneas ex laboribus illustis, Ulysses ex laboribus celebri, Laurentius, et alii Martyres ex laboribus pro Christo perpessis, apud Christianos eternam gloriam sunt consecuti; ergo ex laboribus fiunt homines gloriosi.

Exemplum, est inductio imperfecta, seu diminuta, quia ex uno

solo exemplo infert conclusionem particularem. & C
Deus pepercit latroni, eo toto corde veniam peten-
ti: ergo etiam mihi parcat, si eo toto corde, veniam
ei petiero. Frequens est Inductionis, et exemplis,
 non solum apud Oratores, sed etiam apud Poetas.
 Sic Ovidius libro 4° Tristium Elegia 3° Disti-
 chon 38.

- * Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset?
- * Publica virtutis per mala facta via est.
- * Ars tua Tiphys iacet, si non sit in equore fluctus:
- * Si valeant homines, extiteras, ars tua Thebe iacet.
- * Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
- * Apparet verum, aequumque mali.
- * Dat tibi nostra totum tituli fortuna: caputq;
- * Conspicuum pietas qua tua tollat, habet.
- * Intere temporibus: quosdam nunc munere freta es;
- * Et patet in laudes, arceas magna tuas.

CAP 8° DE DI- LEMATE.

¶ veter argumentationis species supra assigna-
 tatas, alia sunt apud Oratores quorum prima dicit:
 Dilemma, sive syllogismus cornutus, quia habet
 duo cornua seu duas partes, quae utrinque feriunt
 auditores, si enim unam negant insidunt in ali-
 am. Tale fuit argumentum illud, quo Elias Be-
 dum 18 Israeliticum Populum urgebat hoc mor-
 do: si quisque claudicat in duas partes, si Dominus
est Deus sequimini illum, si autem Baal sequimi-
nium. Similiter potest Christianus Orator urgere
 peccatorem in hunc modum: vel credis te red-
 diturum

Diciturum esse rationem Deo, vel non credi, si non cre-
di, haereticus es, si credi, et male vivi multus.

Dilemma
reducitur ad syllogismum; quia impliciter duos syllogis-
mos in se continet, ut patet in exemplo proximo ad:
ducto, in quo hi duo syllogismi continentur, primus
est: Qui non credit, se redditurum esse rationem
Deo haereticus est, sed tu non credis, ergo es haereti-
cus. Alius est: Qui credit se redditurum esse ra-
tionem Deo, et male vivit multus est, sed tu cre-
dis, et male vivis; ergo multus es.

Solites argu-
mentatio est, quae latine dicitur σπικραλις, seu
accumulata, quia inter se connexa, accumulatur plu-
ra, eo quibus postea inferitur conclusio generalis,
et communiter vocatur σπικραλις argumentatio a primo ad
ultimum. Talis est illa quae Themistocles probabat,
filium suum non dum triennem, esse potentissimum
Dominum totius orbis, quod quidem sic probat: Au-
ropa Dominatur universo orbi, Europa, Graecia,
Grecia, Athene, Athenis, Themistocles, Themistoclis
voce, voce filius; ergo filius Dominatur uni-
verso orbe.

Simili argumentatione usus est Aposto-
lus ad Romanos 10°, ut probaret quod erat ne-
cessarium, ut Christus suo Apostolo ad predicandum
mitteret, in hunc modum: Quomodo invocabunt eum
in quem non crediderunt? Aut: Quomodo credent
ei quem non audierunt? Quomodo autem sine
predicante, audient? Quomodo vero predica-
bunt, nisi mittantur? Ex quo concludit: Ergo
fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.
Clarius exemplum usque propono in hac argumentatio-
ne: In arbore radio producit turcum, truncus, ramus, torni

*folies, folies, fructus; et ego a primo ad ultimum, et
duo in arbore producit fructus.* ♦

CAP 9us DE EPI- CHAREMATE.

*E*picharema latine dicitur Rationatio, et aliquo-
do sumitur pro syllogismo, multoties etiam non est sylo-
gismus, sed brevis quoddam sententia, quae impliciter includit
syllogismum, qualis est illa Hieremi 2°: Malum et amarum
est reliquiae Domini, Deum num. Quibus in verbis impli-
citer continetur hic syllogismus: Relinquate summum bo-
num est malum, et amarum est Relinquere illud quod
summe dulce et suave est, sed Deus est summum bonum
; ergo malum et amarum est res reliquiae Domi-
num Deum num.

Collectio inter omnes argumenta-
tiones potissima est, et ideo Oratori est maxime propria,
constat autem quinque partibus, scilicet Propositione,
Ratione, Confirmatione, Exornatione, et Complecti-
one, seu Conclusionem. *Propositio* fit breviter propositio-
nendo, quod probare intendimus. *Ratio* est argumen-
tum quo Propositionem probamus. *Confirmatio* corro-
borat praecedens argumentum, ipsum explicando, et ratio-
nes adducendo. *Deinde* sequitur *Exornatio*, quae clarius
manifestat auctam iam argumentorum. *Ultimo* tandem
sequitur *Complectio*, seu *Conclusio*, quae breviter
quae in oratione dicta sunt complectitur, et concludit,
id quod in principio propositum fuit.

Hae sunt praeci-
puae argumentationis formae, quibus debet in Oratore
in confirmanda veritate, non quidem simplici modo, ut Orato-
r alectici faciunt, sed praeparata, et posita oratione,
cum enim

cum enim Oratorij finis sit persuadere, et veritatem audientium animis ingerere, ut hoc facilius assequatur, debet ipsam veritatem recipi et figuris ornate, sed ipse enim veritas nuda displicet, et sermonis suavitate induta, placere solet.

Debet etiam Orator servare ordinem circa dispositionem argumentorum, ita ut in principio orationis, illud collocet, quod efficacius est ad argumentum, si enim in principio infirma est, auditores non convincet, sed eos dubios et veritate reddet, et ideo debet servare: re Orator commune illud axioma: Principij obsta. In fine etiam efficacissimum argumentum reponet, illa vero argumenta, quae minus efficacia sunt, in medio collocabit, sicut fieri solet in exercitu, ubi milites infirmi et minus fortes includuntur in medio, fortes autem, acies et extrema occupant.

CAP. VLTIMVM.

DE EPILOGO

Epilogus latine dicitur Peroratio, sive Conclusio, quia totam orationem concludit, cum sit ultima eius pars, et ideo debet Orator in Epilogo omnes eloquentia vires profundere, et efficaciter auditores moerere, quod quidem non consequetur si oratio in fine languescat, seu debilis sit, parum enim interest bene incipere, et male finire. Tripliciter autem fieri potest Epilogus, ut traditur Tullius libro 4° Tusculanarum quaestionum, scilicet: Enumeratione, Amplificatione et Commiseratione.

Enumeratio quae Graece dicitur Anaphora: oris, et latine Recapitulatio, fit breviter resumendo, seu colligendo in unum omnia, quae in oratione posita sunt

Libor tertius =

sa sunt, quod duplici ex causa fieri solet. Primo ad
retinendam memoriam, secundo ad maiorem argumentoru
vim, vixque enim unita fortior est, et sic argumenta, diu-
sim in oratione copiosa, si postea in Epilogo adueniant
maiolem efficaciam habent ad convincendos auditorum
animos: Illud etiam observandum est in Enumeratione
quod repetantur ea quae dicta sunt, non iisdem
verbis, sed diversis, varietas enim verborum tantum au-
ditibus repetitioni auget, et ipsi delectationem in-
gexit.

Amplificatio in Epilogo fit, exhortando epica-
citer auditores, eosque impellendo ad hoc ut faciant id
quod intendit Orator & si contionem habuit de
aliqua virtute, in fine auditores exhortatur ad hoc,
ut faciant id quod intendit Orator & si contionem
habuit de virtute aliqua, in fine auditores exhorta-
tur ad hoc, ut virtutem illam amplectantur; si vero
tractabit de vitio, eos impellet ut recedant ab illo, exem-
plum habetis in illa oratione: In humanum pro-
suis, cuius Epilogus fit in illis verbis: Nolite, itaque
nolite per Deum immortalem in tam caeco esse.

Com:
miseratio dicitur ad flectendos auditorum animos, ad
misericordiam, et compassionem, unde utemur ea,
quoties oratio tractavit de rebus pertinentibus ad ali-
qua misericordiae opera, qualia sunt suffragia pro
defunctis, eleemosina erga pauperes, captivorum
redemptio, similiter etiam in sermone funebris, seu in eo-
rumque de functorum. In contionibus etiam de aliquo san-
cto, vel sanctae fieri potest Epilogus per Apollonem
convertendo sermonem ad ipsum sanctum, de quo ha-
bita fuit oratio, implorando eius auxilium, vel
converti potest oratio ad auditores, eos exhortando ad
imitationem eiusdem sancti, vel ad implorandum
eius

eius auxilium, et patrocinium. Potest etiam concludi
hui oratio brevi aliqua sententia, quae totam
orationem eiusque vim complectatur, sic
Christus Dominus Mathaei 25.º para-

bolam illam & decem Virgini-

bus, hac brevi sententia

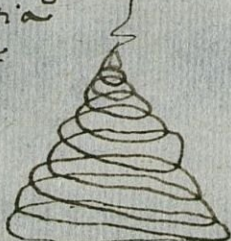
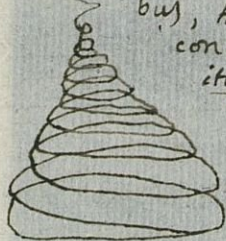
concludit: vigilate

itaque quia ne-

scitis diem,

neque

hora.

LIBER QUARTUS DE MEMORIA.

Memoria, est quarta Rhetorica pars, pro cuius intelligentia distinguendum est primo quod hoc nomen **Memoria** duo significare potest, primo quidem nam eo potentij anime que naturaliter a Deo, indita est nobis, et hoc modo **Memoria** non est pars Rhetorica, Rhetorica enim cum sit pars debet habere partes, que arte acquiruntur, et non que ab ipsa natura dimanent. Secundo sumitur **Memoria** pro firma retentione rerum vel verborum, et hoc modo, communiter dicitur **Memoriam habeo Petri**, id est eius cognitionem in animo retineo, et huiusmodi **Memoria** est pars Rhetorica, quia hac docet regula, quibus Orator facile possit in mente retinere ea que in oratione sunt dicenda.

CAPITULUM DE MEMORIA NATURALI ET ARTIFICIALI.

Prima regula ad Memoriam adiuvandam, est frequens studium, quomvis enim Memoria sit fragilis, et infirma, tamensicut ager sterilis, labor, et agricultura agricola redditur fertilis, sic patienter sterili Memoria, excolendo augetur. Unde qui tenui Memoria præditus est, maiori studio, et exercitatione indiget.

Secunda regula est quod facilius

Libet quarta

Libet retinemus in Memoria ea quae videmus, vel legimus, quam ea quae audimus, et scripta a nobis, quam ab alijs, quae enim manuscibitur magis in memoria imprimitur, quae causa Rhetoricam a nobis transferendam curasi, cum possem libet ea edito nobis tradere. Ad facilius etiam addicendum, ante omnia curare Libet, ut intelligat, ea quae addicere videt, Memoria enim difficile retinet ea, quae intellectum non intelligit, unde videmus, quod qui latinam linguam intelligit, facilius addicit id quod latine scriptum est, quam si scriptum non esset Graece, vel Hebraice.

Tertia regula est, quod facilius et firmius in Memoria retinemus ea, quae nobis si proprio labore, discimus, quae composuimus, quam illa, quae ab alijs compo sita accipimus, et ratio est, quia unusquisque libentius accipit id quod suum est, quam cotraheo, idcirco, experientia attestat, quod Oratores, qui orationes ab alijs elaboratas evulgant, regulariter, Memoriae lapsum patiuntur, quod non ita contingit hijs, qui orationes proprio Marte elaboratas pronuntiant.

Quarta regula est, quod in oratione addicenda, attendi Libet Tempus, Locus, Modus, et Persona dicentis. Tempus maxime aptum, est matutinum, quia tunc cibus lectus est, oculi somno non exaerantur, et animus liber est, et quietus ab omnibus curis, et non habet vitia, propter praecedens somnum. Idcirco Divina Sapientia Proverbiorum 5° dicit: Qui mane vigilaverint ad me; invenient me. Cui coronat Hyppanicum illud axioma: Qui le ajuda.

Multum etiam iuvat ante somnum hijs, aut ex attentius legere orationem, quae postea matutino tempore recitatur, nam sic facilius Memoriae imprimitur, non tamen expedit ut post cenam nimium studium adhibeatur, hoc enim saluti et Memoriae, plurimum adversatur, quod si crastina die orationem

orationem habiturus, si, convenit ut postcedenti nocte, non multum vigilet, nisi aliam postredie languerent corporis vires, ad agendum dicendumque cum alacritate, i. o. s. s. b. et sic brevitel eo cogitata oratione, et comel, aut by inspecta, somnum capere curebit.

Locus ad dicendum magis potestiomatus, est locus solitarius, nempe ab omni sociorum turba remotus, et ab omni strepitu, vel tumultu, ita ut nec quae audiuntur, nec quae videntur, possint studium impedire, et idcirco narratur **Demosthenes**, quod quando orationem memoriam commendare volebat, e Civitate exibat, locumque ab omni strepitu alienum eligebat.

Circa modum addicendi aliqua observanda sunt. Primo oratio protusa est, non debemus illam totam eo integro, memoria commendare, sed facilius est illam per partes dicere. Secundo non tacite dicendum est, sed voce submissa, quia hoc modo, pronuntiando id quod legimus, iterum per aures, ad memoriam revertitur, et sic fortius Memoria imprecitur. Non tamen expedit voce minuse: lata addicere, quia clamor discursum impedit, et ipsam Memoriam perturbat. Tertio non debet Orator se verbis alligare, hoc enim puerorum, et Grammaticorum est, et qui verbis singulis alligantur, si deficiat unum, reliqua ratio diffugit oratio, ut in multis huiusmodi Oratorum monstravit experientia. Dicat ergo Orator contentum suum, magis ad substantiam, quam ad verba attendendo.

Quantum ad personam dicentis, in primis oportet, quod ille, qui ad dicendum debet, sit liber, et vacuus ab occupationibus, perturbationibus, et curis, quasi animum eorum divagantem habeat, qui a quantum oculi orationem aspiciat, non ideo eam in Memoria retinebit, quia propter dum aliquod brevitel addicere vult, omnem aliam curam dponite, et animus unice studio, et lecturam ponit.

Alia

Libet. quartus

Alia sunt praeter haec, quae dicimus, quibus natura-
 lij Memoriae adjuvari possunt. Primo temperantia in cibo, et
 potu, nam nimius cibus, vel potus Memoriam laedunt; Cibi
 etiam humidiores, ut Caseus, lac, oleosa, legumina, pyrex, et ali-
 lia huiusmodi Memoriam infirmam reddunt, nisi parca,
 et toto ei utamus: Contra Memoriam adiuuant Cibi calidiores,
 et sicci, ut: Panis biscortus, Carnea, apra, Zinziber, allia, mel,
nuo mixtifico, capsia et alia huiusmodi.

Somnus etiam Mem-
 oriam conseruat, dummodo nec nimis longus, nec nimis brevis
 sit. Ad summum autem septem, vel octo horis dormire satis
 est, et immediate post cenam nec dormiendum, nec studio
 usandum est, sed ad minus per spatium dimidia horaambu-
 landum. Post prandium vero nihil aut parum dormiendum,
 iuxta commune axioma: Post prandium nihil, aut parum dormire
post cenam vero mille passus ite. Somnum etiam suscipere Libe-
 mus corpore non in dorsum, sed Sinistratus dorsum exposito,
 aliter enim capiti et memoriæ multum noceat.

Medicina eti-
 am plura praescribit remedia, ad augendam, et Memoriam conser-
 uandam, sed melius, et tutius est studio, et industria Memoriam
 iuuare, quam Medicina, quia medicamenta, quae ad hoc afferunt,
 quamvis Memoriam augeant, tamen neque satietatem minuunt vitam,
 et aliquem ex corporis sensibus totaliter adimunt, ut mihi experien-
 tia constat, nec utique consulo, ut omnibus hijs remedijs, ~~quae~~
~~hic sunt~~ ~~quae~~ ~~orationis~~ ~~iude~~ ~~studium~~, et conti-
 nuum, amplectamini, hoc enim est praecipuum, et securius
 medicamentum ad Memoriam iuuandam;

CAP VLTIMVM
 DE MEMORIA ARTI-
 FICIALI. C. In

In precedenti ~~capite~~ capite agimus de remedijs quibus
 augeri potest Memoria naturalis; nunc autem tractandum
 erit de artificiali Memoria, et de modo, quo acquiritur
 beat, pro quo ad advertendum est. Primo iuxta ea quae supra
 didicimus, quod firmiter imprimatur in Memoria id quod
 oculis cernimus, quam id quod auribus percipimus, ut docuit
 et Horatius in Arte Poetica his versibus.

* Segnius irritant animos, Omnia per aures,

* Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus: et quae

* Ipse sibi tradit spectator. Et

Unde Memoria artificiali acquiri debet per ea, quae videmus,
 et praecipue per locos, et figuras, seu imagines; videmus
 namque, quod vis aliquo, statim, statim recordamur de his,
 quae nobis acciderunt in talibus, et vis imagine, non recor-
 damur id, cuius est imago.

Locus, quem eligere debemus,
 communis erit, et nobis artissimus, qualis esse solet Templum, vel Pa-
 latium, quae a nobis saepe videntur, et frequentari solent; Postea
 a vero locus ille distribui debet in tot partes, quae sunt orationis
 membra, ita ut unicuique parti illius loci, alia orationis pars
 correspondeat. Et si locus est templum, Campani Campaniam
 attribuantur, Foenicibus Narratio, Porta Confirmatio, et funda-
 menti Epilogus, vel e contra.

Deinde figuris, seu imagi-
 nibus uti possumus, vel ad retinendas res in Memoria,
 et quibus tractat oratio. Ad exprimendas res, aliquod signum
 expringemus, quod ipsas nobis intuitu representet, sic An-
 chora, navigationem significat, arma bellum, aratum
 agriculturam, rete piscationem, et instrumenta cuius-
 libet artis, talem artem docent. Similiter etiam persona
 designantur per insignia, ipsius propria, sic Pontifex,
 designatur per triazam, Imperator per diadema etc.

Verborum,

vel vocum imagines, consistunt in alijs vocibus similibus,
 et quae

Libere quartus & Memoria

et quae sunt nobis magis familiaris. Et si meminisse volumus, quale sit nomen primae litterae Graecorum quae dicitur Alpha, assumemus nomen illius herbae, nobis nota, quae appellatur Alphaca, et Hypocistis: Alphalphas, et similiter nomen litterae: Beth, nobis occurret in Memoriam, vel per rem volentem, vel per nomen Bet, quod apud nos est Elizabeth abbreviatum.

Si plures voces interesse compositas velimus in memoria retinere, eo eorum litterarum initialibus, utemur nam componemus hanc dictionem: Gelnude, significat libros sacrae Scripturae hystoricales, et eorum nomina, nam G significat Genezis, E Exodus, L, Leviticus, Nu Numeri, D Deuteronomium, E Evangelia ad huius exempli similitudinem alia fingere.

Tandem observandum est circa Memoriam artificialem, quod haec melius acquiritur, si res difficiles ad discendum per eas, quae nobis familiariores sunt, et ad quas magis idem habemus inclinationem, quod quidem patet in eo quod refertur ad quendam Mexicatum, qui cum stertissimus esset in pecunia; in re Christiana, ita hebes erat, ut plures per eum nos, datinam Dominicam, nunquam addicere potuit, donec a prudentissimo viro, ita docuit fuit: Supponamus quid Pater noster, tibi centum aureos Debent: Qui es in Coelis, tibi dem; Sanctificetur ducentos: Nomen tuum, rescentos et tercentos dic michi nunc quinam sunt, qui tibi debent? Cui statim respondit: Pater noster, qui es in Coelis, sanctificetur nomen tuum trecentos.

Plures alias regulas assignant auctores ad Memoriam artificialem adjuvandam,

sed eas, quae adducimus sufficient, nunc imo, nec ita necessariae sunt, ut iine illis non possit Memoriam consequi, si iudea: ty, et hae sint sanj

LIBER QVINTVS, ET VLTIMVS DE PROMVN: TIATIONE

Pronuntiatio, quæ etiam ab antiquis Oratoribus vocatur Actio, est visus, et motus corporis moderatio, accommodatioque rebus, quæ dicuntur in oratione, quarum autem prima inter res partes Rhetoricæ numeretur, tamen Demosthenes etiam præcipue proposuit omnibus illis, et Cicero dicit: Aliarum omnium esse Dominam, quod quidem ex periculis comprobatur. Videmus enim quid oratio, quæ in se optima est, si Orator eam male pronuntiet, audientibus non placeat, et e contra, oratio quæ in se tantum est mediocrius, si optime ab Oratore pronuntiatur, auditoribus optima apparebit, et sic Inventionis acumen, Compositionis præsentia, Elocutionis Ornatu, Memoriae felicitas, illud nem non reddent Oratorem, si male orationem pronuntiet, unde in hac ultima parte, regulas ad optimam Pronuntiationem conducentes trademus.

Optima autem Pronuntiatio, duo respicit, scilicet visus, scilicet visum et corpus motum, quia hæc duo concurrunt in oratione pronuntianda, et in utroque peccari potest. Et in corpore, si nimis extollatur, quando tollenda non est; et in motu corporis, si fiat deorsum, quando fieri debet sursum, et e contra. In Capite sequenti ergo docerimus, quomodo moderari debeat visus, et postea de moderatione motus corporis loquemur, et ita sit.

Caput

CAPITULUM DE MODERATIONE VOCIS

In voci moderatione, quatuor assignat conditiones Quintilianus, similes illis, quas pro Elocutione assignavimus, et sic uso in pronuntiando debet esse emendata, aperta, seu clara, ornata, et congrua. Emendata erit, si voces illos, et accentus pronuntiantes, qui proprius est illius lingue, in qua loquimur orator, Multoties enim, cum iisdem litteris, eademque pronuntiationi debet hoc modo in una lingua, et alio modo, in alia. Et hæc uso: *Amor*, latine pronuntietur cum accentu in penultima, et Hispanice autem dicimus: *Amor*, cum accentu in ultima, et etiam hæc uso: *Triumpeta*, diverso modo a nobis pronuntietur, et ab Hispanis.

Erunt aperta, seu clara Pronuntiatione, si voces cum omnibus suis syllabis, et litteris pronuntientur, et etiam, si non sit nimis velox, fieri etiam debent distinctiones, ita ut in qualibet periodo, seu punto finali, aliquantulum pausetur, si mihi littera etiam fiet aliqua morula, in qualibet incisione, seu comma, sed non tanta, sicut in punto finali.

Erunt ornata Pronuntiatione, si pro rerum varietate diversis formis et figuris, ut primatur, ita ut vox modo sit dulcis, modo aspera, nunc submissa, nunc alta, modo accelerata, modo tranquilla, et ideo alio modo exprimitur vox dum narremus, alio dum exhortamur, alio dum interrogamus, alio dum corrigimus, alio dum admiramur, et ceteras: Contra hoc peccant Tyranni, qui orationem monotoniâ faciunt, id est in uno tono, quia eadem voci tono, totam orationem pronuntiant.

Congrua Pronuntiatione consistit in hoc, quod uso proportionetur rebus quibus

quibus adimant, et etiam affectibus animi, et sic dum
de rebus laetis loquimur, vox erit hilarij, si de rebus tris-
tibus, tristi, in corrigendo fortis, in exhortando uarij,
in timore, contractas, singula etiam uerbis diuersam
postulant Pronuntiationem, nam haec uox Pauperibus,
aliter enim pronuntiasi debet haec alia uox Probutus,
Tandem ita debemus orationem pronuntiare, sicut loqui
solemus in quotidianis sermonibus, sed uox ma-
gis elata, ita et ab omnibus percipi possit.

In ipso ora-
tionis principio, uox mediocri, quae ab omnibus audi-
atur, exordium Oratori; postea auditores salutabit, ino-
ta minusculiusq; dignitatem, quo facto iterum repetet
orationis principium interponendo uerbum Inquam uel
aliud simile. Caveat autem Orator, ne crebro et passim
per totam orationem clamores edat, qui enim saepe
clamat; Defatigatur, et quando opus est clamandi, non
proferit, auditores etiam frequentibus clamoribus agui-
tati, eos contemnunt, et is non commouentur, aliquan-
do autem clamandum est, quando res ita postulat.
¶ In Exclamatione, uel repetitione.

CAP VLTIMVM

DE CORPORIS MOTV ♦

In moderando corporis motu praecipue obser-
uandum est, ut gestus ipsius corporis, proportione-
sue cum his quae dicuntur, et cum animi affectibus. Et
igitur a toto corpore adiciantur; status debet esse erex-
tus, non incuruatus, nec supra pulpitum decli-
bens, et ideo frequens corporis mutatio in utramque
partem reprehendi solet; quod, qui faciunt, quasi e
naufragio lintes loqui uidentur. Deinde quantum ad
singula

singula corporis membra, Suezazi debent ea quae reguntur.

Primo caput sit rectum, nec nimis statum, quia superbiam denotat, sed modice erga auditores inclinatum, nec illud leuiter, et sepe mouendum est, quia hoc mentis leuitatem denotat. Comam etiam, seu crines aptare, vanitatis est indicium. Vultus accommodati debet rebus de quibus tractamus, et sic in rebus letis, exit hilaris, in tristibus, tristis, in reprehensione reuerens, in exhortatione benignus, in iracundia iratus. Vultum etiam, ita componet Orator, ut omnes auditores, quantum fieri poterit, eius se intueri valeant, nec ita se vertat ad alteram partem, ut aliquo modo dorsum vertat ad altare, ad Principes, vel ad maiorem auditorum partem.

Frons contragata et demissa pudorem indicat, serena explicat laetitiam, et clementiam ostendit. Supercilias sublata, arrogantiam denotant, Emisso, vetecundiam, seu tristitiam manifestant, cum alteram est sublata, et alteram **D**jectum crudelitatem denotant. Cuius actiones manuum emittari debent, et sic quando manus eleuantur, oculi etiam eleuandi sunt, et quocumque se vertat Orator, oculus etiam conuertere debet. Caveat autem ne semper oculus ~~habet~~ habeat **E**pfos ad hanc, vel ad aliam partem, nec parietes, nec tectum aspiciat, quia si ibi essent aures, est enim naturale, eos respicere quibuscum loquimur.

Nares frequentes, et sine causa emungere, vitiosum est, sicut etiam pallido, sudorem exorgerere, quod multi, non necessitatis, sed vanitatis causa faciunt. **L**abia, cum mouentur, iracundiam denotant, ea lambere, indecorum est, sicut etiam linguam cotsahere. **M**anus loquacissimae sunt, nam ceterae partes corporis loquentem stationem adiungunt, Manus vero sepe loqui videntur, adeo ut multi per manus, et digitorum acciones, absque ulla voce, se mutuo intelligant;

proinde

Proinde Pronuntiatio, absque illo manuum motu, quasi mortua videtur, non autem semper, nec eodem modo mori debent, pro quo sequentes regulæ præponuntur.

In orationis principio, non statim movenda sunt manus, sed paululum quiescant, postea per totam orationem dextera manus toto quiescere debet, sed semper loquentem Oratorem comitetur, nec debet esse nimis extensa, ac si vellet alapam impingere, digiti etiam non sint nimis disiuncti, pollex poterit aliquando extendi, et aliquando cum indice coniungi, præcipue in confirmatione, vel Descriptione, qua dividenda sunt, modo hac, modo illa manu deciditur, incipiendo a dextera, vel etiam indeo dextera efficere potest divisionem in digiti manus sinistrae, præterquam in hijs casibus manus sinistra nunquam debet moveri, sed simul cum dextera, et hoc non semper, sed solum in casibus sequentibus.

In admixtione utraque manus elevanda debet respicatur, et uniformiter, ita ut una non plus quam altera elevetur, et in hoc casu palma utriusque manus verti debet versus auditores, ita ut aliquo modo se invicem respiciant. In exhortationibus manus etiam ambæ moveri debent dextrum erga auditores, ita ut palma respiciant sursum, et aliquantum inter se. In Expectatione coniungi debent manus, et in expressione dicitur, digiti impliciti, et cancellati debent admoveeri circa pectus.

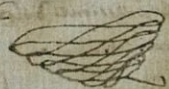
Præterquam in casibus assignatis moveri non debet utraque manus simul, nisi res de qua agitur, ita postulet, et in hoc peccant aliqui, qui continua brachiorum iactatione, et irrequieto corporis motu, potius videntur digladiata, quam pugnare, quam dicere. Manus etiam dextera, non semper eodem modo debet moveri, quando enim Lemon Manus moveri debet indice extenso; dum comminamur, dexteram elevate debemus versus humerum, et illam crebro moveri; Sæpius complode manu, sicut et pulpitum percutere, vitium est, fieri tamen potest in fine alicuius gratiæ sententiæ, vel in vehementioribus

ribus effectibus.

Manus tam dextera, quam sinistra, nunquam elevati debent supra caput, nisi de gratia agitur hoc potest tuler, ut in casu, quo Orator tractet & corona capiti imponenda, seu & capite defendendo, contra vulnus, et in alijs similibus, quae natura ipsa et experientia docet: In quolibet etiam am manuum motu observare debet Orator, ne ridiculos digitorum gestus faciat, sed digiti sint paululum in curvati, non nimis disjuncti, sicut etiam non nimis coniungi debent.

Cetero huiusmodi praecepta, Orator in suo Tyrastinio, animadvertat eos, in quibus peccat, et dum ab alijs admonetur, se corrigere procuret, ne illa vitia in sua consuetudine habeat, quae postea difficulter corrigi possunt. Observet etiam attentis oculis alios Oratores, dum pronuntiant, et quod videbit in illis sibi placere, imitari procuret, quod autem displicet, evitare, seu fugare nideat, sic namque experientia docente, excellentissimus Orator evadet, et multis contingit praedictum, et haec dicta sint sicut de Rhetorica, et eius partibus, ad laudem Omnipotentis Dei, sine cuius lumine nullus perfectus potest esse Orator. Ad laudem etiam Mariae.

Virginis, Sicutudinij, divij, Francisci & Pauli, Angelicij, Magisteri Divi
vi Thome Aquinatis,
ad laudem demis
divi Jacobi.

Ap. Adoli
m
lo
ij

La

Sapientissimus inter omnes doctores D.

[Large, dense, illegible handwritten scribbles on the left margin.]

DOCUMENTOS 122

e instrucciones para intel
liencia de la lengua G
riega, compuestos por
el R. P. F. Thomas

Barcelo letor en **A**utor
Theologia, y cha
the datico de Rhe
thorica en la
Vniuersi

dad de
Docu ma

llor
ca.

Oyã los. 28 de Febrero
1699

PROLOGO

La lengua Griega aunque para todo es val: es pero necesaria para
los profanos de la Poesia, porq: ay muchas syllabaz, las quales nose
puede bien conozer, si son largas, o breues, sino se tiene alguna noticia
de esta lengua: por otra parte la Poesia latina usa de muchas dicio-
nes griegas, como Pentemimeris, Tetrametro, Diceter etc. la sig-
nificacion de las quales, se ha de sacar de los Vocabularios Griegos,
y para esto por lo menos es necesario saber leer. Por esta causa
Virgilio, y los demas Poetas Latinos, muy excelentes entendieron esta
lengua, la qual no solamente es necesaria para la Poesia: sino tam-
bien para perfecta inteligencia de la Sagrada Escritura, porq:
muchos Libros della fueron escritos en esta lengua, cuya intelligen-
tia facilmente podria adelantarse, si primero se tenia en la memoria las
letras de qd usan los Griegos, y assi sea el.

CAP. I.º DE LAS LETRAS GRIEGAS.

La lengua Griega tiene 24 letras, las quales todas por su orden
van en la siguiente pagina, en la qual se hallaran sus nombres
en la 1.ª con las figuras de las letras, en la 2.ª con su fuerza
3.ª el valor de cada una dellas, y a cerca de las figuras se aver-
verá qd las figuras grandes sirven para letras mayusculas, y las
pequenas para las ordinarias.

Las ~~breues~~ dicitas

ALPHABETE.

TO. GRIEGO.

Figura.	Nomene	Valor
A, α	Alpha	A indifferente.
B, β, β	Beta	B, y V Consonante.
Γ, γ	Gamma	G.
Δ, δ	Delta	D.
E, ε	Epsilon	E breve.
Z, ζ, ζ	Zeta	Z.
H, η, η	Ita	Î longa.
Θ, θ, θ	Thita	Th.
I, ι	Iota	Î indifferente.
K, κ, κ	Cappa	C.
Λ, λ	Lambda	L.
M, μ	Mi	M.
N, ν, ν	Ni	N.
Ξ, ξ	Xi	X.
O, ο	Omicron	O breve.
Π, ρ, π	Pi	P.
Ρ, ρ, ρ	Rho	R.
Σ, σ, σ	Sigma	S.
T, τ, τ	Tau Tau	T.
Υ, υ	Ypsilon	Y indifferente.
Φ, φ	Phi	Ph.
Χ, χ	Chi	Ch.
Ψ, ψ	Psi	Ps.
Ω, ω	Omega	O longa.

14

A	Alph	A
B	Beta	B
C	Gamma	C
D	Delta	D
E	Epsilon	E
Z	Zeta	Z
H	Theta	H
T	Tau	T
I	Iota	I
C	Kappa	K
L	Lambda	L
M	Mu	M
N	Nu	N
X	Xi	X
O	Omicron	O
F	Pi	P
R	Rho	R
S	Sigma	S
T	Tau	T
Y	Upsilon	Y
P	Phi	P
C	Chi	C
B	Beta	B
O	Omicron	O

1024

Las sobre puestas veinte, y quatro letras se dividen en vocales, y consonantes, las vocales son siete y a saber: A. Alpha, E, Epsilon, H, Eta, I Iota, O Omicron, Y ypsilon, y Omega, todas las demas son consonantes. Despues las vocales se dividen en dos largas, en dos breves, y tres indiferentes, las largas son: H, Iota, y Omega, las dos breves E Epsilon, y O Omicron, las otras tres indiferentes q^d algunas vez es son largas y algunas breves; pero se ha de advertir q^d quando las dos vocales largas estan en fin de diction, y la diction siguiente comienza con vocal son indiferentes; pero en todos los otros casos siempre son largas; y las dos breves siempre son breves sin otra sola posicion.

A cerca de las tres vocales indiferentes se deve advertir q^d no se llaman assi; porq^d en qualquiera parte o diction puedan ser largas, o breves, sino porq^d en algunas dictiones, o syllabas son breves, y en otras son largas, como sucede en las vocales latinas, q^d hazen syllabas, q^d llamamos *littera*. A cerca del valor de las letras se ha de saber q^d aquellas, las quales valen por una letra y una H se llaman letras aspiradas, y estas son quatro: Θ Theta, Φ Phi, Χ Chi, y Ρ Rho. Pero esta ultima sola mente es aspirada en principio de diction, y en medio, q^d esta inmediatamente despues de otra semejante, porq^d en otros casos se pronuncia con mayor fuerza, y por esto le añaden la letra q^d la aspiracion fuerte, la qual corresponde a la nuestra H.

Tambien deve advertirse q^d los Griegos pronuncian la Β, e Beta, antes de qualquiera vocal, como si fuese V consonante, assi como hazen los castellanos; por lo qual en su Alfabeta no tienen V consonante; porq^d en lugar de esta ponen la Β, ni tan poco tienen V vocal, pero unos de los diphthongos sitre por ella, q^d es compuesto de Omicron, y ypsilon, desta manera: av; Tambien sitre por la vocal esta figura

CAP 2º DE LAS DIPHTONGOS ♦

Las diphthongos en qu alqu iet lengua se haz en quando dos vo-
 cales se juntan a hazer una sola syllaba, aung q algunas ve-
 zes todas dos vocales suenan, como en otras dicciones: aurum,
euge; otras vezes solamente suena una vocal como en otras vo-
 ces: Præceptor, Coelum, en las quales la A, y la O no suenan: af-
 sentado esto tienen los Griegos doze ~~diglosas~~ diphthongos, las
 seis se llaman proprias, y las otras seis impropias, las quales todas
 se componen de las siete vocales puestas en el Alphabeto, y son
A Alpha, **E** Epsilon, **H** Eta, **I** Iota, **O** Omicron, **Y**
 ypsilon, y **Ω** Omega, destas vocales, may se llaman prepositivas,
 porq en la composicion de las diphthongos, siempre se ponen delan-
 te, y nunca detras, como la A, y la O en las diphthongos latinas,
 las vocales prepositivas de los Griegos son otras cinco: A Alpha,
 E Epsilon, H Eta, O Omicron, y Ω Omega, las otras dos,
 q se llaman e asabet I Iota, e Y Ypsilon son subseque-
 tes, porq siempre en la composicion de las diphthongos van de-
 tras de las otras vocales, o baxo dellas, como se vea may ade-
 lante.

Las letras subsequentes en la composicion de diph-
 thongos casi siempre pierden el sonido de su propia pronuncia-
 on, y reciben otro, y asi la I Iota, quando haze diphthon-
 go con la A Alpha se pronuncia como E; y la Y ypsilon,
 quando haze diphthongo con la ~~Alph~~ A Alpha, con la E
 Epsilon, con la O Omicron, con la H Eta, y con la Ω
 Omega, entonces se pronuncia como Ω, lo qual se deve mucho
 advertir para leer bien, y asi, paraq may facilmente se
 pueda retener en la memoria, se deve mirar atentamente la
 siguiente tabla, la qual contiene quatro columnas en la 1.^a estan
 las figuras de las diphthongos Maiusculas, en la 2.^a la Ley meny-
 culas, en la 3.^a el valor de cada una de ellas, y en la 4.^a un exem-
 plo correspondiente a cada diphthongo.

FIGVRA DE LAS DIPHTONGOS ♦

De las Diphthongos Griegas Proprias.

125

Figura	Figura	Valor.	Exemplos.	
AI	αι - αι	Æ - æ	ΑΙΓΙΣ, <u>Ægis</u>	El escudo de Pa
ΑΥ	αυ	AV - au	ΑΥΛΙ - <u>Auli</u>	Aprito del gana
ΕΙ	ει - ει	Î	ΧΕΙΡ - <u>Chir</u>	Mano, parte del ca
ΕΥ	ευ	EV	ΕΥΓΕ - <u>Euge</u>	lo mismo q en lat
ΟΙ	οι	Î	ΟΙΜΟΙ - <u>Îmi</u>	Ay de mi.
ΟΥ	ου	V	ΟΥΚΟΥΝ - <u>Vcun</u>	Pues, latine: igit

De las Diphthongos Griegas improprias.

Figura	Figura	Valor.	Exemplos.	
Α	α	A	ΑΔΩ - <u>Ado</u>	yo canto.
Η	η	Î	ΜΟΥΣΗ - <u>Musi</u>	A la Musa.
Ω	ω	O	ΠΑΛΙΝΩΔΙΑ - <u>Palinodia</u>	Canto contrario.
Υ	υ - υ	Î	ἌΡΠΥΙΑ - <u>Harpyia</u>	Harpyia.
ΗΥ	ηυ	ÎV	ΗΥΔΟΝ - <u>Îudon</u>	yo dormia.
ΩΥ	ωυ	OV	ΩΥΤΟΣ - <u>Outos</u>	El mismo - <u>ipse</u> .

Las sobredichas diphthongos, se acaban con I solamente
 pronuncia en ellas la I exceptando la 1.^a en la
 qual solamente suena E. Al reves todas las otras diphthongos
 q se acaban con y, tienen en las dos vocales q se unen
 la 1.^a segun su proprio sonido, y la 2.^a como V excepto:
 la diphthongo compuesta EI, y EY, la qual sola
 suena V. Todo lo qual brevemente se ve en la
 presente tabla. Finalmente deve advertirse q todas estas
 diphthongos asi proprias como improprias son largas.
 Pero algunas vezes las hacen breves q se impropria-
 tamente desprecia. Ellas se sigue vocal brevis estis
 vezes succede, y q se haze en poetics.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Finalmente se deve advertir q algunas vezes cada una de las
 vocales q componen la diphthongo, hazen su syllaba diferente y
 esto es quando sobre la 2ª vocal se ponen dos puntitos, y en
 este caso la dicha 2ª vocal no pierde su propia sonido, es
 el qual peddieta, si hiziera diphthongo, como se ve en este
 exemplo: ΠΑΙΣ Pais q significa Niño Εὐφροσύνη
 phonic q significa qresonoto. Cap: 8ª de las accentos y de las

CAP. 3º DE LOS ACCEN- TOS

Tres son los accentos q se usan en Griego: agudo, grave, y ciren-
 flexo, (circunflexo) tres se señalan sobre las vocales donde
 se haze el accento. El accento agudo levanta la syllaba
 donde se pone, y se señala con una virgulilla, puesta sobre
 la vocal, del mismo modo q el accento de las dictiones lati-
 nas, como aqui se ve. ἄ. El accento grave deprime o aba-
 xa la syllaba donde se halla, y se señala con una virgu-
 lilla puesta sobre la vocal semejante a la q se ponen los
 lating en los adverbios, desta manera. ὤ. El accento cir-
 cumflexo levanta la syllaba, aunque no tanto como el agu-
 do, y se señala con las notas de los dos accentos passados,
 puesta sobre la vocal del mismo modo q se hazen los nota-
 tos en los Abb: acabados en A. exceptando, q las dos vir-
 gulillas no se cuentan del todo en la parte superior, desta
 manera. ὠ. Este mismo accento tambien regularmente
 se acostumbra señalat con una S puesta de traves sobre la
 vocal desta manera. ὡ.

Los Espiritus, o como nosotros le
 mos Aspiraciones, son dos una se llama suave, y la otra af-
 pecta. La aspiracion suave se pone sobre la vocal, o
 distingo, y se señalat con una C pequeña puesta al reves de
 ta manera. ἰ. El Espiritu aspero se señalat con
 una C pequeña puesta sobre la vocal al derecho, de
 modo. ἰ. todas las vocales, o diphthongas en principio de
 diction siempre tienen uno de dichos Espiritus,
 si es suave solamente se pronuncia la vocal, pero si es af-
 pecta se pronuncia la vocal con hantez del modo q se pro-
 nuncian los Andaluces en estas dictiones: Hombre, Hombre,

La letra **P**. **Rho** en principio de diction siempre tiene espiritu apreso, y assi entonçes sale por **R** y **H**; en medio de diction si estan juntos dos **P**. **Rho**z, el 2º tiene espiritu suavo, y el 1º apreso, como se ve en esta diction
ninguna otra consonante tiene espiritu,
ni el mismo **Rho P**. sino es en los dos casos sobredichos.

CAP. 4º DE LA PERMUTACION DE LETRAS.

Hazese permutacion de letras, quando se escribe una letra, y en su lugar pronunciamos otra, como hazen los Castellanos con la letra **M** puesta en fin de diction, la qual pronuncian como si fuera **N**. Assentado esto, las letras siguientes, en las quales se haze permutacion, son quales, a saber **Gamma**, **N**, **Ni**, **Pi**, y **T**.

La letra **Gamma** recibe permutacion en los casos siguientes, primeramente, quando esta antes de otra **Gamma** se pronuncia como **N**, y lo mismo es quando esta antes de las letras **Xi** y **Chi** como se ve en estos exemplos: **Αγγελος** Angel, **Αγγελ** et **Αγγελ**. **Λυγξ** — **Lygo** el linze, o el Hippo q'se en latin se llama **singultus**. **Ευχος** **Euchos** la lanza. **Ταν** bien se pronuncia como **N**, quando esta antes de la letra **K**. **Καρρα**, y esta entonçes se pronuncia como **Ξ** segun se ve en este exemplo: **Περαυα** **Perauga**, **Αγγελ** **Αρακcia**.

La letra **Ni** recibe permutacion quando esta inmediatamente antes de las tres letras **B** **Bita**, **M** **Mi**, y **Π** **Pi**, porq's en estos casos se pronuncia como **M** otra sea dentro una misma diction, otra en dos diferentes, como se ve en estos exemplos: **Του βίου** **Tou**, **βίου** nombre proprio **Την μεσιδατιν** **Mexida** parte o porcion. **Του βίου** **Tou** **βίου** latinaja, o bota de vino.

La letra **Pi** despues de la letra **M** **Mi** dentro de una misma diction se pronuncia como **B**. segun se ve en este exemplo, qual se sigue: **Πεμπι** **Pembo** yo embio; Tambien se pronuncia como **B**

quando esta en principio de dición, y la dición antecedente 127
acaba con la letra N, y la qual entonces, como ya diximos,
se pronuncia como M, segun se ve en este exemplo ya arriba
puesto: Του Βιδου Tom Biron.

La letra T Tau, despues de la letra
N Ni se pronuncia como D en una misma dición, o indife-
tes como se ve en este exemplo: Του Ταταλου Tom Dardalos
aquel Tatalo.

Finalmente dice adverteise q la letra
siguiente con esta figura S, antes de qualquier vocal o diphthongo se
pronuncia como ST segun se ve en este exemplo siguiente:
Χριστου. Christo, Christo Nuestro St.

Cap: 5.º De la Apostrophos, y otras Notas de la Escritura.

La Apostrophos q en latin se llama Conversio, se haze q
con curren de dición, la i.ª de las quales acaba con vocal
o diphthongo, y la otra siguiente dición comienza tambien por
vocal, o diphthongo, y en este caso la ultima vocal, o diphthongo de la
dición se quita, assi como hazen los Poetas Latinos con la sinalepha,
mas con esta diferencia, q la sinalepha, no quita la vocal en la Escritura, si
no solamente en la medida del verso, pero la Apostrophos la quita
de la Escritura.

La nota, señal de la Apostrophos es una e peque-
ñita, puesta al reverso de modo, y assi es semejante quanto a la e pi-
guta, a la nota de la aspiracion suave; pero se distinguen entre
si por razon del lugar o puesto, q ocupan, porq la aspiracion su-
ave, solo se pone en principio, o medio de dición, y nunca en
la fin; pero la Apostrophos siempre se pone a lo ultimo
de dición; Otro es la aspiracion suave, solo se pone de dexte-
ro de la letra consonante q esta antes directamente
sobre la letra de este modo: σ, pero la Apostrophos se po-
ne al lado derecho de la letra consonante que
esta antes de la vocal quitada de esta manera

No

No solamente se haze la *Aspiratophos* en verso, como la *synalepha* si no tambien en prosa; pero no se quitan por ella todas las vocales, ni todas las diphthongos, sino solamente quatro vocales, q. son A Alpha, E Epsilon, I Iota, y O Omicron; las diphthongos no son mas q. dos: todas las demas vocales, y diphthongos aun q. esten en el ultimo de dicion, y la dicion siguiente comienza con vocal, o diphthongo, no se quita ni en prosa, ni en verso. lo exemplo de dichas vocales, y diphthongos, quitados por la *Aspiratophos* se pueden ver en las dicciones siguientes si quisierdes Πάντ' ἔλεγον - Pánt' élegon. Todo lo decía. Al fin de la primera dicion, falta la letra vocal A. - Βύλον' ἐγώ - Bulon' ego. Quiero yo. Al fin de la primera dicion falta la diphthongo ai.

Las notas q. hasta aqui havemos puesto q. a saber las aspiraciones, y la *Aspiratophos* juntamente con los tres accentos se escriben en la parte superior de las letras de dicion. El modo q. tenemos explicado pero a mayor de estas tienen los Griegos otra especie de notas las quales se escriben baxo de las dicciones. La υ se llama en Griego: ὑποσημα, y en latin: submis, para q. me entere si las syllabas pueden baxo dellas, y esto se haze para quitar la ambigüedad de la oracion, y conservar un verdadero sentido. Esta nota se escribe con esta figura υ, la qual regularmente se pone entre las dos syllabas, q. por error del escritor, o de la impresion estan divididas, haviendo de estar juntas, principalmente, si la division de las dos syllabas muda el sentido, como acontecia, si para explicar estas palabras: Μίλων grande, se escribiera deste modo: Μίλων εῦ grande, lo qual muda el sentido, y asi en tal caso, o en qualquier otro semejante se pone la dicha nota baxo de las dos syllabas divididas deste modo: Μίλωνε para q. el lector entienda q. y toda una dicion on.

La otra nota se llama en Griego: ὑποδιαστολή, y en latin sub-

Subdiviso, porq̄ puesta bajo de dos syllabas o dicciones, 128
las quales el escritor, o impresor havia malamente juntado,
las divide, y la figura desta nota es como una coma, o mo-
dora pequeña, deste modo: la qual se pone entre las dos
dicciones, o syllabas q̄ se han de dividir, como, si pa-
ra escribir uno: Orator se escriuiera Orator, la qual
muda la significacion, entoncez entre las syllabas dividi-
das pondriamos la fty pidiendole deste modo: Orator fty
para q̄ entienda el lector quando la lee q̄ son diferentes
dicciones. Todas las oras notaf de q̄ ya n en su escri-
tura las Griegas son como las nuestraf, y a saber: .!;|,|!

(1)

Cap. 6.º Del modo de contar por Las Letras Griegas.

Las Griegas para contar usaf de las letras en lugar de ci-
fras, y esto lo hacen de tres maneras, la 1.ª dando a cada letra
su numero segun el orden, y lugar q̄ ocupa en el Alpha-
beto, y assi la Alpha vale 1, la Beta 2, y assi de las demaf
hasta la Omega q̄ vale 24, y con este modo de contar
no pasan mas adelante; pero con este modo de cuenta sola-
mente numeran los libros, o tratados de los Autores, y asive-
mos, q̄ las Iliadas de Poeta Griego Homero, claramente
son veinte, y quatro y q̄ hallareis citado Homero Iliade
Alpha quiere decir Iliada 1.ª y assi de las demaf letras.
Pero, si los tratados son mas de veinte y quatro se buelven
a repetir las mismas letras comenzando desde la 1.ª.

El 1.º

modo sirve para contar qualquier cantidad, para lo qual
dividen las letras en tres ordenes, el primer orden desde
Alpha, hasta Theta inclusive, q̄ son ocho letras a las qua-
les ajustando despues de Epsilon la letra Sigma en esta fi-
gura: 5 seran nueve, y assi estas letras con un acuento agudo
servira siueu para contar hasta nueve.

El 2.º orden de letras

comiç

comienca desde Iota hasta la letra Pi inclusive y cada una destas con un accento agudo sirve para un dezenario de tal modo q^l la Iota vale 10 la Cappa 20, Lambda 30, Mi 40, y assi de las demas hasta la letra Pi q^l vale 50, despues para significar 90 ponen otra vez la letra sigma con la figura sobre dicha, este 2° orden de letras compone los numeros intermedijs q^l las denotaciones a otro añadiendo se les despues de las letras de tal orden 1°, porq^l el numero menor siempre se pone al maior. La letra Iota q^l vale por 10 si se le añade Alpha, val otra 21, si se le añade Beta vale 32 y así de las demas hasta 99 inclusive, y lo mismo se hace con los otros denarios.

El tercer orden de letras comienza desde la letra Rho, hasta la Omega inclusive, y cada una destas letras vale por un centenar de tal modo q^l la letra Rho vale 100 la letra sigma con la 2ª figura vale 200, la otra 300, y así de las demas hasta la Omega q^l vale 800. despues para significar 900 ponen la letra Pi junta con un dot al lado desta manera: Π̇ despues volviendo a comenzar por el Alpha, el primer orden de letras sirve para millares de tal manera q^l la Alpha, si se le pone un accento agudo a basso vale 1000 la Beta del mismo modo 2000, y así de las demas hasta ~~hasta~~ 9000; en la misma forma el 2° orden de letras con el accento agudo a basso vale por dezenarios de millares, y el tercer orden por centenares de millares.

El tercer modo de contar q^l se ve en los Griegos, no se vale de todas las letras, sino solamente destas seis: Ι Π Δ Η Χ Μ. las quales en este modo de contar se ha de poner maiusculas y sin ningun accento apicomas en los dos modos de contar precedentes las letras han de ser minusculas, y con accento agudo encima o abaxo. Añentado otro acicomas los habiendos con tanto con estas letras maiusculas: C, D, L, M, X, VI.

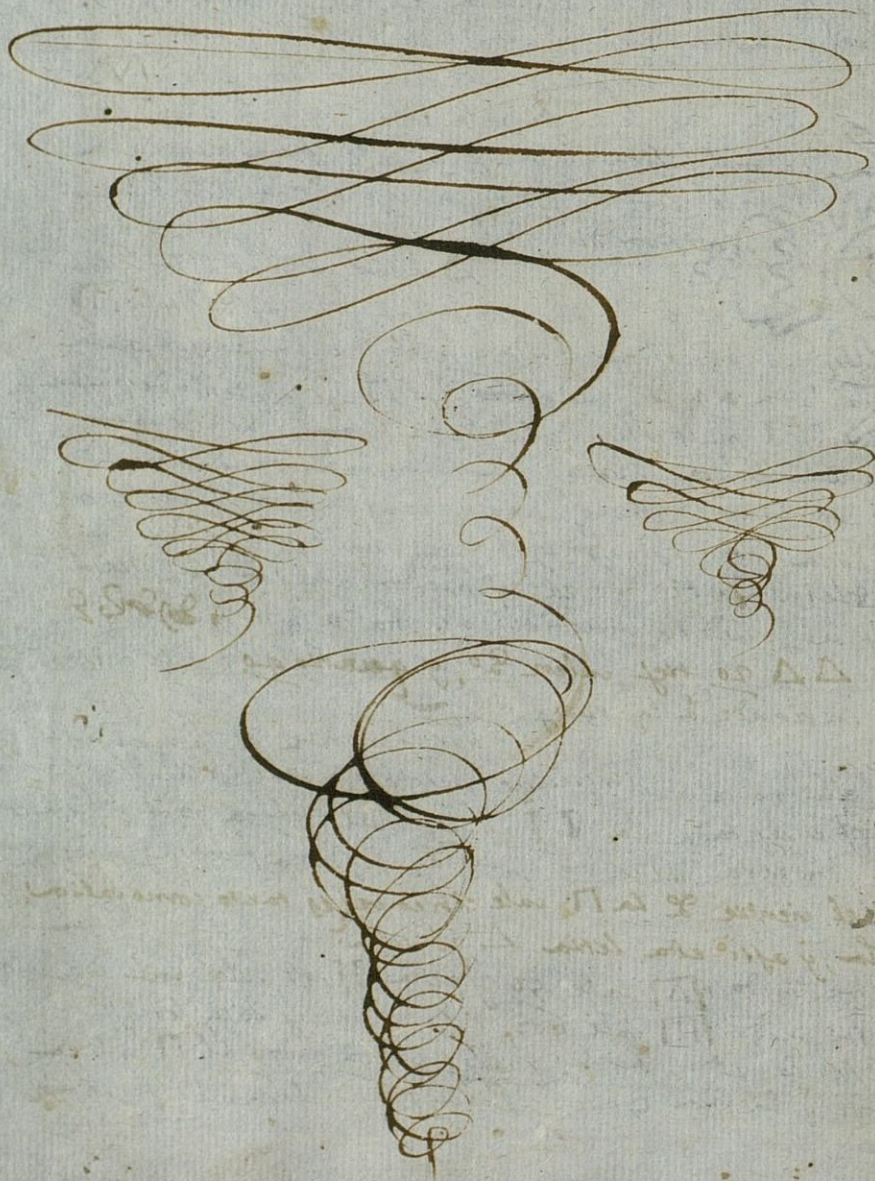
las quales segun diferente composicion forman diversos nume = 129
ros, El mismo modo de los Griegos con aquella seis letras, pueden
de este o de aquel modo, describen el numero qd quieren en
paracucia inteligentia se ha de saber liamente los qd vale
cada letra, y assi.

Advierta se qd esta letra **I** vale 1 esta
otra **Π** vale 5 porq es principio desta diction επιεκα πεντα
qd significa cinco; esta otra letra **Δ** vale 10 porq es principio
de este nombre δεκα qd significa diez. Esta letra **Η** va-
le 100, porq es principio desta dicio εκατον qd significa
ciento esta otra letra **Χ** vale 1000 porq es principio
desta diction χιλιον qd significa mil. Finalmente esta
letra **Μ** vale 10000 porq es principio de este nombre
μυρια, qd significa diez mil.

Sabido el valor de las letras
se deve advertir qd cada una dellas (exceptada la **Π**)
se puede multiplicar hasta quatro v. e. La **I** si se para
contar hasta 4, despues entra la **Π**, y poniendo despues
della la **I** multiplicandola hasta quatro, si se para
contar hasta nueve, y del mismo modo componiendo
se con las otras numeros si se ven para contar de una decena
a otra como digamos de diez hasta veinte, de veinte has-
ta treinta etc. De la misma manera las otras le-
tras se pueden multiplicar hasta quatro v. e.
de **Δ Δ 20** tres valen 20, y quatro 40. y lo mismo
se entienda de las otras.

Finalmente la letra **Π** au-
qda ella no se multiplique pero haze multiplicar a las
otras exceptada la **Π** y la multiplica por cinco de
tal manera qd cada qual de las otras letras puesta
en el vientre de la **Π** vale cinco veces tanto como valia
sola, y assi esta letra **Δ** qd sola vale 10 puesta
de este modo **Π Δ** vale 50 y esta **Η** qd sola vale 100
de este modo **Π Η** vale 500, y lo mismo es de las letras
y **Μ** la 1.^a de las quales puesta dentro de la **Π** vale
5000, y la otra 50000. Paraq mas claramente se ve
pue

puedan entender los de modo de contar los Atinamente
puestos qd son los may males adicita se la siguiente
te tabla dond se hallaron todos los numeros por su
orden, juntamente con el valor qd les correspond
a cada uno.

En las letras maiusculas, aung se regularmente la q̄bra
 le menor se pone despues de la q̄bra mayor; pero algunas
 vezes se haze al reves, y entonces lo q̄bra vale la letra de me-
 nor valor se quita de valor de la otra q̄bra se sigue, como
 digamos la letra X vale 1000 y si antes della se pone la
 letra H q̄bra vale 100 desta manera **HX** entonces no valdra

sino 900, y de la misma manera se haze en todas las letras
 como tambien lo observan los latinos en sus letras numerales.

Pero en las letras minusculas nunca la q̄bra menor se po-
 ne antes de la q̄bra mayor segun lo dicho hasta
 aqui este presente año 1699 con letras minusculas
 se cuenta desta manera y con letras maiusculas

asi X.H H.A ΔΔΔΔ.Π.

CAP. VLTIMO DE LAS A- BREVIACIONES.

Lo q̄bra havemos puesto hasta aqui ya es bastante para leer
 y escribir qualquiera diction Griega, si tiene todas las letras
 claras y distinctas; pero la dificultad esta en las abreviacion-
 nes de q̄bra usan los Griegos, las quales valen por muchas le-
 tras, y no tienen semejanca con ellas, como tambien entre
 los latinos esta abreviacion: q̄bra vale en esta otra y vale
 un y a si de muchas otras. Con q̄bra para poder leer bien
 es necesario conocer todas las abreviaciones Griegas, y jun-
 tamente saber lo q̄bra valen, para lo qual rezita la siguien-
 te tabla donde se hallan tres columnas en la 1.^a estan las
 figuras de las abreviaciones segun el uso de los Alphas-
 betos, en la 2.^a en valor en Griego de cada una de ellas, y en la
 3.^a el mismo valor en nuestra lengua.

L 54

BREVE TRATA DO DE LA ORTHOGRAPHIA.

Este nombre Orthographia es Griego, y se compone de Oetho, q; significa cosa recta, y de Graphia q; significa escriptura, con que Orthographia en latin es lo mismo q; recto scriptura. Pero los autores toman este nombre para significar la arte, o ciencia, q; enseña a exercir bien, la qual es una de las partes de la Gramatica q; son quatro [segun afirma Antonio Nabizense, y otros & maravillosos Autores] es a saber Orthographia, Prosodia, Etymologia, y Syntaxis, y se deven contar de modo que aqui se ponen, porq; la Orthographia trata de las letras, la Prosodia de las syllabas, la Etymologia de las dicciones, y la Syntaxis de la oracion q; Ellas se componen: y no tiene duda que las letras son 1.º que las syllabas, estas que las dicciones, y estas que la oracion.

Apresentado esto los Orthographia de quien tratamos se define assi: Arte recte scribendi — Cong; asi como la Gramatica enseña a hablar rectamente, assi la Orthographia enseña a escribir, y preceptos para escribir rectamente, y como se deve de lo qual en estos tiempos ay muchos: sima falta, porq; son pocosissimos los q; exercian bien y por esto [aunq; no sea de mi officio] he querido daros este breve Tratado en q; estan recopiladas las reglas mas importantes para escribir bien; pero como la Orthographia principalmente trata de las letras, ante todas cosas conviene averiguat q; cosa es letra, y de quantas maneras es, lo qual ignotan muchos, q; aunq; poseyan de leer, no saben q; cosa es letra, y assi sea

CAP I^o DE LAS LETRAS.

Para saber perfectamente que cosa es letra pondremos en el presente Capitulo dos cosas, primeramente la definicion con que explican los Autores et ser y naturaleza de la letra en comun. Despues en 2° lugar arretiquaremos lo donde se deriva este nombre Litera, buscando su verdadera Etymologia.

Quanto a lo primero los Autores comunmente definen la letra en comun desta manera: Litera est minima, et individua vox, seu dictionis pars, que pronunciari, aut scribi potest. Para explicacion desta definicion, deve advertirse primeramente, q; la letra se llama parte minima, o mas pequena de la voz o diction, porque qualquiera diction tiene dos maneras de partes, estas syllabas, y letras, pero estas son la parte mas pequena, porque cada letra, no es mas que una, y la syllaba puede tener muchas letras, algunas vezes dos, como Tu, algunas tres, como Aer, algunas quatro, como Fors, y finalmente cinco, o seis, y no puede passarse aqui en adelante, como: Plebs Aegypt.

Tambien llamase la letra parte individual que quiere dezir indivisible, que no se puede dividir, por lo qual se distingue de las dictiones y syllabas, porque las dictiones regularmente pueden dividirse en syllabas, y estas en letras; pero las letras no pueden dividirse en otras partes, las quales se puedan pronunciar y por esto las letras se llaman elementa, porq; asi como todas las cosas corporales deste mundo se componen de los quatro elementos, y se resuelven en ellos: pero los elementos son simples, porq; ni se componen de otros cuerpos, ni se resuelven en ellos: asi tambien todas las dictiones se componen de letras, y se resuelven en ellas, pero estas ni son compuestas de otras letras, ni pueden despartirse, o dividirse en ellas, por lo qual muchos graves Autores dicen q; la X y la Z (propriamente no son letras, sino abreviaciones, que valen cada una por dos letras), y sino

tambien la *g* y *g* tambien serian letras, lo qual es comun
sentir

Quanto a lo segundo son varios los pareceres de los Au-
tores sobre averiguar de donde se deriva este nombre litera
y porque se llaman assi las letras. Uno quieren que este nombre li-
tera se deriva del verbo lego y del nombre iter, y assi se llama li-
tera, como si dixeramos legitero, camino de leer, porque las letras
enseñan el camino al q; lee. Otro quieren que se deriva del verbo
lego, y este otro verbo lego itero es, que significa repetir, por-
que las letras quando leemos se repiten muchas vezes. Otro dicen
que litera es lo mismo q; litura, mudada la e en v, porq; antiguam-
mente las letras se exercian en unas tablillas envezadas, y assi quan-
do querian, calentando la cera, borravan las letras para volver a exerci-
virlas, querian, y por esso las letras se llamaron assi del nombre litura,
que significa cosa q; se borra. Otro pretenden q; este nombre litera
se deriva del verbo lineo y liti litum, q; significa ungit, porque
las letras se forman ungiendo, o mojado la pluma.

Finalmente lo
que segun sentir de Ambrosio Calepino, y de otros graves Autores,
que van muy apretados dicen q; el nombre litera se deriva del
verbo lineo es, q; significa hazer lineas, porq; las letras no se
pueden formar sin lineas, pero bien pueden hazerse sin mojar o un-
git, como acontecia antiguamente, y agora tambien en las letras
que se gravan en las piedras, y bronzes. Pesto es, en el li del
litura y largo, porq; se deriva del lineo, cuya 1.^a syllaba es largo,
pero el li del litura, y el li del supino litum son breves, como
tambien el le del lego, con que si de algunos deos se deriva este
nombre litera, devia serax por fuerza la 1.^a syllaba breve por la ra-
cion, ni obsta dezir que es largo por posicion porq; se exercie con
duplicada l, porq; segun advierte el mismo Calepino, lo q; assi lo exerci-
ven hazen muy mal, y contra lo autores, y Poetas antiguos, que raras
vez exercieron el dicho nombre con una sola l, y no obstante eso
siempre hizieron largo la primera syllaba

CAP 2º DE LA DIVISION DE LAS LETRAS.

Sabiendo ya que cosa es letra, y averiguada su verdadera Etymologia, havemos de averiguar de quantas maneras son las letras, para cuya inteligencia se deve notar q; la 1ª, y principal division de las letras es de vocales, y consonantes. Las vocales son cinco: **A, E, I, O, V**, las quales estan en esta palabra castellana Oveja, a estas cinco vocales latinas, se añade la **Y**, la qual sirve para dizeiones Griegas, llamanse estas letras vocales. El nombre latino vox es, porque cada una d'ellas por si sola, sin ayuda de otra puede formar syllaba, o voz.

Las restantes letras son todas consonantes, y llamanse assi. El verbo consono es q; significa sonar juntamente con otro, porque ninguna d'ellas puede sonar por si sola, sino en compañia de alguna vocal, y por esto hasta en el nombre de dicha letra, suena algun tanto la vocal, o en el principio, o en el fin. Tambien deve advertirse, q; estas dos vocales: **I, V**, algunas vezes son consonantes, lo qual acontece quando estas letras estan inmediatamente, antes de otra letra vocal, y la hieren, haciendo syllaba con ella, y assi en estas dizeiones: Iacobus, Iesus, Iovannes, la **I** es consonante, y tambien lo es la **V** en las q; se siguen: Vado, Venio, Video, Volo, Vultus.

Tambien de las letras consonantes, ay tres q; son dobles, porq; cada una d'ellas vale por dos, y estas son la **X**, y **Z**, en qualquiera parte, y la **I** solamente quando se halla entre dos vocales. La primera vale por **C** y **S**, o **G** y **S**, la segunda por **D** y **S**, o **S**, y la tercera en los casos referidos vale por **II**, porque quando la **I** esta entre dos vocales, en la pronunciacion se divide en dos partes, sonando con la vocal precedente, y con la subseguinte, como se ve en estas dizeiones: Maior Aiax

Dividense tambien las letras consonantes

sonantes, las quales son diez y seis, en dos partes iguales, ocho **Ellas** son mutas, y las otras ocho semi vocales. Las mutas son: **B, C, D, G, K, P, Q, T**, cuyos nombres comienzan por consonantes. Las semi vocales son: **F, L, M, N, R, S, X, Z**, y llamanse semi vocales, porque el nombre **Ellas** comienza por vocal, aunque no suena. El todo, y así parece, que esta razón no es en la **Z**, a la qual llaman los Griegos **Zeta**, y los Latinos **Zeta**, pero bien se verifica en las letras, cuyo valor tienen, porque aunque en los Griegos vale por **D** y **S**, pero entre nosotros vale por **D**.

Las ocho semi vocales Semi vocales, tambien se dividen en dos partes iguales, porque ay quatro, las quales pueden ser liquidas, y las otras quatro que nombradas son. Las que pueden ser liquidas son: **L, M, N, R**, las dos en medio solo se hazen liquidas entre los Griegos, y la **L**, y ultima entre los Latinos, y se hazen liquidas, quando en la pronunciacion pierden algo de fuerza, no sonando con toda la fuerza que pueden, y así en esta diction: **Obvio**, los **R** es liquidas, pero si deziamos **oblivio**, no sería liquida, y así es regla general, que estas dos letras siempre son liquidas, quando para hazer syllaba con la vocal, que le sigue, necessitan de otra consonante, que esta antes **Ellas**, como se ve en estas dictiones: **Volucris, Aratro, Conflu, Fluuius**, y adviértase que aunque la letra **F**, según su naturaleza sea semi vocal, pero tiene fuerza de muda, quando inmediatamente despues **ella** se sigue una **L**, o **R**, que sean liquidas, como sucede en los dos exemplos, donde despues de la **F**, se sigue **L**, y en otros orig: **Fruor, Perfruor**, donde se sigue **R**.

Finalmente todas las letras, así vocales, como consonantes, por razón de su figura, o caracter, se dividen en letras mayusculas, y minusculas. De las Mayusculas solamente havemos de usar en principio de la oracion, o de verso, o despues de punto, porque en otros casos la letra **que** sea mayuscula, como tambien lo **que** sea en los nombres propios **el** hombre, **el** Provincia, **el** Ciudad, **el** Reyno, **el** Dios, y finalmente los nombres de dignidad, como **el** Pontifical, **el** Emperador, **el** Rey, &c. en todos los otros casos usaremos de las mayusculas, quando escribimos ordinariamente, porque en los Epitafios

fin, o Titulo & libro, y en otros casos semejantes se acostumbra escribir todas las letras maiusculas.

CAP 3º DE ALGUNAS REGLAS GENERALES PARA BIEN ESCRIVIR

La primera regla, contra la qual pecan muchos, es que quando toda la dición no puede caber en el fin de la linea, entonces se ha de dividir de tal manera, q; la syllaba quede entera, para lo qual se deve advertir, q; quando dentro de vocales ay una sola consonante, esta haze syllaba con la vocal siguiente, y no con la anterior, como en estas diciones: Anno, Ordo, Eligo; pero si entre dos vocales se hallan dos consonantes, entonces la 1ª consonante haze syllaba con la vocal anterior, y la 2ª con la posterior, como se ve en estas diciones: Multhi, Magnus, Nullus.

En las diciones compuestas, para dividir las bien, se deve atender a los simples, de donde se derivan. Vg. esse verbo distingo, de la preposición di, y el verbo tingo se dividia esta manera: di-tingo, y lo mismo se ve en otros verbos: de-specto, de-specto, de-spicio, y otros semejantes, auy es verdad que puede hazerse la division despues de la S; lo primero se haze muy bien, porq; en esto se sigue el modo de escribir los simples, a los quales se ven imitar los compuestos, pero lo segundo es muy comun, porq; la S haze syllaba con la vocal antecedente de este modo: des-pecto.

La segunda regla general para bien escribir, es que se pongan las notas, o señales, q; distinguen la oracion, cada una en su lugar, y son estas notas las siguientes: y coma; punto y coma: dos puntos • punto final ? punto admirativo ? punto interrogante [] parentesis y claudatur. A mas destas notas comunes ay otras muy particulares, las quales sirven para quitar la ambigüedad de la oracion, y estas son comunmente tres, cuyas figuras son estas: V. y A. La primera nota es señal de adverbio, y se pone sobre la última vocal de la dición singularmente quando la dición es equívoca, que puede ser nombre, o adverbio como sucede en estas diciones: Docte, Verè.

Null.

Multo, Subito, y otros semejantes.

La segunda nota se pone quando en una misma dición, se hallan dos vocales juntas, las quales segun su naturaleza pueden hazer diphthongo, pero en la tal dición no lo hazen, y en tonces se ponen los dos punticos sobre la 1ª vocal para denotar q; haze distinta syllaba & la vocal precedente, como succede en estas dicciones: Michaël, Faülis, Rcij, Cöögit, y otras semejantes. Tambien se ponen los mismos dos punticos, quando una syllaba se hazen dos, y entonces se ponen sobre la 2ª vocal, como succede en estos exemplos: Troja, Lüki, Íesus, las quales dicciones, asta son trisyllabas, por razon de tres síl, aung; & su naturaleza son disyllabas.

La tercera nota sirve para quitar la equivocacion de los casos de la primera declinacion, acabados en A, ~~para distinguirlas de las que son~~ y asi para denotar que es Ablativo, se pone sobre la A final la dicha nota. Esta manera: Musa, Poesia, tambien suele ponerse sobre los Adverbios acabados en A para distinguirlos de los nombres o pronombres semejantes, como succede en esto: Qua, Vna, y en los adverbios Hac, y Hic. Finalmente se pone la dicha nota en las dicciones synoposadas, singularmente en aquellas q; son equivoacas con otras semejantes, y entonces se pone sobre la vocal antes de la qual se hizo la synopos, como se ve en los siguientes exemplos: Deum, Vizum, Amazij, y otras semejantes.

La tercera regla es que quando en medio de la dición se duplica la letra S, siempre la primera sera prolongada, y la otra pequeña, como en estas dicciones: Possumus, Amavissem, y todas las demas, advirtiendo, q; la S se deve duplicar siempre en todas las personas de qualquier verbo acabadas en sem, y se, y sus derivados, como Amavissem, Amavisse. Tambien se duplica en todos los superlativos acabados en simus, como doctissimus, Sapientissimus. Tambien quando concurren juntas dos H, asta todas dos sean vocales, asta una ellas vocal, y otra consonante, la una sera pequeña, y la otra prolongada, pero atreyes de la S, esto es que la ultima aqui sera prolongada, como se ve en estos exemplos: Dis, Proijcio, y otros deste tenor.

La

La quarta regla General, es, q; quando la letra **V**, es consonante se deve exercir en esta figura que se llama **V** redonda, pero siendo vocal se exercira con la otra figura **U** que se llama **U** calderillo; contra esta regla pecan muchos, lo qual en medio de dictiones siempre ponen, la **U** figura aunq; la **V** sea consonante, lo qual es manifestado en **U**, y **U** lo qual se sigue grande equivocacion en muchas dictiones, porq; esta palabra **Voluit**, escrita deste modo, no puede saber de **U**, q; significa, si la segunda **V**, segun la opinion desta con aquella vocal puede ser vocal, o consonante: la qual equivocacion se quita siguiendo la regla q; havemos puesto, pues segun ella claramente conocera el lector que esta diction **Voluit**, tiene la segunda **V** vocal, y por coniguiente viene el verbo **Volu**, que significa quietar, pero escrita deste modo **Voluit**, se ve claramente que una, y otra **V** son consonantes, y q; viene el verbo **Volui**, que significa resolver, lo mismo acontece en muchas otras dictiones semejantes.

La quinta regla General es para conocer, q; letra consonante se deve exercir antes de la **I** vocal quando despues della se sigue otra vocal, porque en esto suele errarse mucho, poniendo **C** en lugar de **T**, **S**, y otras, y assi para no errar en esto se atenderan tres cosas. La primera, q; sirve para el verbo, es que se mira la segunda persona del presente del Indicativo, y aquella consonante q; tendra antes de la **I**, la misma se pondra **ante** de las otras personas, modo, y tiempo, **U**, porq; **Sentio** se exercira con **T** antes de la **I**, se exerciran en ellas esos otras dictiones: **Sentio**, **Sentit** &c, y lo mismo es de la letra **C** en el verbo **Facio**, porque la segunda persona **Facis** se exercira en ella.

La segunda cosa es que las dictiones derivadas deven imitar el principio de su derivacion, y assi esta diction: **Motus** se exercira con **T**, porque se deriva del supino **motum**, y lo mismo es de las comparativas, imitando el caso positivo donde se forman, y assi de **Faci**, se exercira **Faciat**, de **Dulci**, **Dulcius**, y de **Iudex** **cij**, **Iudicium**, porq; todos los nombres acabados en **X**, si hazen el Genetivo en **cij**, siempre tienen **C** antes de la **I** como: **Pav** **cij**, **Neo** **cij**, **Frenis** **cij**, **Velis** **cij** y assi de las otras; no hay excepcion.

Lo último que deve advertirse es para los nombres propios acabados en ius & la segunda declinacion, y en esto se ha de mudar el vocativo, porque en el se conserva, que consonante se ha de poner antes de los I. Véase estos vocativos: Laurenti, Vincenti, manifiestan que deven escribirse en los otros casos con T, y lo mismo deve discutirse de los demas. Pero siempre, y quando no ay principio de derivacion entonces se escribe T antes de la I, como en esta dición: Amicitia, antes de la preterita I se escribe C, porque redetiva de Amicus, pero antes de lo 2º se escribe T, porque no tiene principio de donde se deriva, y lo mismo es en estas diciones: Lectitia, Tristitia, Flagitium, y otras semejantes.

La sexta regla general es que antes destas consonantes B, M, P, siempre se ha de escribir M, y no N, como: Imbus, Immuta, Impeto; solamente se excepta este adverbio Imprimis, el qual se escribe con N, para diferenciarse de la 3ª persona del verbo Imprimis. Al contrario antes destas consonantes D, F, G, T, siempre se ha de escribir N, y no M, como se ve en estas diciones: Eandem, Infractus, Quantunque, Tantidem.

La septima regla es que todas las diciones que comienzan por la particula P se escriben con la dicha E diptongada, como: Preceptos, Precedo &c. Solamente se exceptan estas: Prepositos, Preterium, Preme, Prem, Prehendo, con sus compuestos Comprehendo, Reprehendo, y finalmente Interpre, con el verbo Interpreto. Tambien se escribe con diptongo E y A (todo el caso) de la primera declinacion, acabados en E, y que van feminina el relativo Quis con todos sus compuestos como: Alique, Sigue, & Relique &c.

CAP 4º, Y VLTIMO DE OTRAS REGLAS PARTICULARES

para bien escribir
A mas de las sobre dichas reglas, ay otras particulares, de las quales sirven unas para el principio de las diciones, y otras para el medio

Orthographia

La primera regla para el principio de dictiones, es que quando la primera consonante de la diction, es la letra S, si inmediatamente despues desta, se sigue C, o T, entonces antes de la S nunca se pondra E, y lo mismo es siguiendo P, despues de la S, como se ve en este exemplo: Scribo, Scutum, Scando, Spero, Scutum, Sudeo, Stilus, Stemmata.

Esta regla tiene algunas excepciones, primeramente de la S antes de C, se exceptan estas dictiones, las quales se escriben con E antes de la S: Esca con todos sus derivados, que son: Escasius, a um, Escalij e, Esculentus a um, y este Griego Escara quemadura, con su derivado: Escaroticus a um, cosa que quemara Escatoj el fin, Escatocition el fin del libro, Eschinomima y una hierba, y tambien otros que se escriben con diphthongo, y son nombres propios Griegos: Aschines, Aschilius, Aschilion, Asculapius, un hijo de Júpiter, que invento la medicina Asculanus epiteo propio del rio de oro, y plata, y finalmente Asculus un arbol especie de enzina, con todos sus derivados, aunque otros la escriben con E simple.

La segunda excepcion, es de algunas dictiones que tienen T despues de la S, y no obstante esto se escriben con E al principio, y estas son: Esto, Estote, Imperatius el verbo Sum, Estrio es comedora, el verbo Edo que significa comer, y tambien en otros que se escriben con diphthongo: Astus, Astimo con todos los derivados de cada uno de ellos, pero se deve advertir que de todas aquellas dictiones de que havemos hablado en esta regla, y de que hablaremos en la siguiente, aunque en latin no tengan E antes de la S pero en Castellano la han de tener como se ve en este exemplo: Scribo en Castellano Escribo, Spiritus en Castellano Espiritu, Studium en Castellano Estudio. La misma regla deve tambien observarse en las dictiones latinas, en las quales inmediatamente despues de la S se sigue M, como se ve en estas dictiones: Smaragdus, Esmalda, Smezmatus, Chabon, Smirna es una Ciudad, y assi de otras semejantes porque assi destas dictiones como tambien de aquellas otras que tienen P despues de la S no ay excepcion alguna.

La segunda regla sirve para la preposicion Ad, la qual quando entra en composicion se muda la D algunas vezes, y se conierte en otra letra semejante a la primera. La segunda parte El compuesto, y esto acontece quando la segunda parte de la composicion comienza con algunos destas nueve letras: C, F, G, L, M, P, R, S, T, como se ve en los siguientes exemplos: Accurto, Affexo, Aggreto, Allexo, Annunero, Appono, Arzago, Apiso, Attendo. Se exceptan Agnosco con sus derivados, y Agnatus, en los quales la D se muda en G, exceptase tambien Addum, en el qual se conserva la D, assi; la segunda parte comienza con S. Tambien quando comienza la segunda parte de la composicion con la letra Q entonces la D de la preposicion Ad se muda en C como: Acquiro, Acquiesco, en todos los otros casos se conserva entera la dicha preposicion. &

La tercera regla sirve para la preposicion Circum, la qual en composicion solamente conserva la ultima letra, quando la segunda parte de compuesto comienza por vocal, o por alguna destas consonantes: M, N, P, V, como se ve en estos compuestos: Circumago, Circumeo, Circumnecto, Circummitto, Circumpono, Circum volo, en todos los otros compuestos muda la M, en N, como: Circundo, Circunfero, Circunfero &c.

La quarta regla sirve para la preposicion Con, la qual significa lo mismo; cum, y dicha preposicion, quando compone con dicciones que comienzan por vocal, o por H, entonces siempre pierde la M, como se ve en estos exemplos: Coempto, Coheresco, Coopto, y otros semejantes. Quando compone con dicciones que comienzan por alguna destas tres letras: B, M, P, entonces la preposicion Con muda la N en M como: Combibo, Commoreo, Compaseo &c. pero quando dicha preposicion compone con dicciones que comienzan por alguna destas diez letras: C, D, E, F, G, M, Q, S, T, V, I consonantes, entonces dicha preposicion se conserva entera, sin perder, ni mudar alguna letra, como se ve en estos exemplos: Concurro, Conduco, Confugio, Congesto, Connecto, Conquiso, Consequor, Contineo, Convenio, Conjecto. En todos los otros compuestos, fuera de estos señalados, la ultima letra de la preposicion Con se muda en la primera de la diction con la

Orthographia

con la qual compone, como en estos exemplos: Colligo, Contulivo, Corrijo,
y otros semejantes. Finalmente en estos compuestos: Cognos-

ny, Cognomen, Cognosco, y todos sus derivados, la letra

N & dicha preposición se muda en G. Por

quinta, y última, regla, sirve para la

preposición In, la qual en com-

posición, siempre se con-

setra entera, si-

no es en

los ca-

sos

siguientes.

Primeramente,

quando la dición con-

quien compone comienza

por alguna de estas letras: BMP,

porque en estos casos la N & dicha pre-

posición se muda en M, como: Imbecillus, Impar,

Immotus. Secundo quando la dición con la qual compone

comienza por L, en tonces la N & la preposición In se mu-

da en L, como Illegitimus, Illeteratus, Illusus &c. Tercio algu-

nas vezes muda la N en G, lo qual en las siguientes diciones: Ignabi-

lij, Ignominia, Ignorata, Ignosco con todos sus derivados. ♦

Et hæc dicta sint satus & Orthographia, en alabanza & Omnipot-

ente Dñi, sin la lumbre & qual, ninguno puede saber

cosa & Orthographia, sea tambien en ala-

banga & S. N. C. y Patriarchas

San Francisco & Paula, y

& San Jayme Santo

& mi nombre,

y & An-

gelico

Doctor

1696.

INDEX OMNI

VM. QVA. IN. HOC.

LIBRO. CON

TINEM

Fur ♦

Numerus, paginam indicat, littere vero A, B primam et secundam
paginam facient ♦

Modus variandi orationem per undecim modos
DE RHETORICA Libris 19 *Inventionis*

Ad Auditores procludium	pag 7 A
Cap: 1 Quid sit Rhetorica	pag 7 B
Cap 2 De materia, seu subiecto Rhetorice	pag 7 B
Cap 3 De Rhetorice partibus	pag 8 A
Cap 4 De Elocutione	pag 8 B
Cap 5 De Metaphora	pag 9 A
Cap 6 De Synecdoche	pag 9 B
Cap 7 De Metonymia	pag 10 B
Cap 8 De Antonomasia	pag 11 A
Cap 9 De Chatachresi	pag 11 B
Cap 10 De tropis qui fiunt in oratione	pag 12 A
Cap 11 De Figuris	pag 15 B
Cap 12 De Figuris que fiunt per adiectionem	pag 16 A
Cap 13 De figuris que fiunt per subtractionem	pag 18 B
Cap 14 De figuris que fiunt per similitudinem	pag 19 B
Cap 15 De figuris que fiunt per dissimilitudinem	pag 20 B
Cap 16 De figuris sententiarum	pag 21 A

Capo

Cap 17 & Congruitate orationis	pag 27 A
Cap 18 medii tribus generibus dicendi	pag 29 A

LIBER 2° DE INVENTIONE.

Cap 1 & argumento	pag 34 A
Cap 2 & diffinitione	pag 34 A
Cap 3 & coniugati	pag 34 B
Cap 4 & genere, et forma	pag 35 A
Cap 5 & similitudine	pag 36 B
Cap 6 & dissimilitudine	pag 37 B
Cap 7 & Contrariis	pag 38 A
Cap 8 & repugnantibus	pag 38 B
Cap 9 & subjectis	pag 39 B
Cap 10 & casis	pag 40 A
Cap 11 & effectis	pag 41 A
Cap 12 & Comparatijs	pag 43 A
Cap 13 <i>seu</i> Altimum & argumentis assumptis	pag 43 B
	pag 45 A

LIBER 3° DE DISPOSITI-

ione

Cap 1 & Exordio	pag 48 A
Cap 2 & sacris conditionibus	pag 48 A
Cap 3 & narratione	pag 49 A
Cap 4 & propositione	pag 49 A
Cap 5 & confirmatione	pag 49 B
Cap 6 & argumentatione	pag 50 B
Cap 7 & Inductione	pag 53 A
Cap 8 & dilemmate	pag 54 A
Cap 9 & epicharmate	pag 54 B
Cap 10 <i>seu</i> Altimum & epilogo	pag 54 B
	pag 56 A

LIBER 4° DE MEMORIA

pag 58 A

Cap 1 De regulis memoriae

pag 59 A

Cap 2 seu ultimum de memoria artificiali

pag 60 B

LIBER VLTIMVS DE

Pronunciatione

Cap 1 De moderatione vocis

pag 64 A

Cap 2 De corporis motu

pag 64 B

pag 65 A

ARTE POETICA

Cap 1 De la quantidad de las syllabas

pag 73 A

Cap 2 De las Synalepha

Ibidem

Cap 3 De la syneresis

pag 74 A

Cap 4 De las dictiones

pag 75 A

Cap 5 De la redondilla menor

pag 75 B

Cap 6 De las redondillas compuestas

pag 75 B

Cap 7 De las lyrics

pag 78 B

Cap 8 De la redondilla mayor

pag 79 B

Cap 9 De la redondilla menor

pag 80 B

Cap 10 De los Villancicos

pag 82 B

Cap 11 De los piees de los Villancicos

pag 83 A

Cap 12 De los villancicos de redondilla menor

pag 84 A

Cap 13 De las Quaternas

pag 86 B

Cap 14 De la copla de arte mayor

pag 88 A

Cap 15 De las composiciones en verso Italiano

pag 90 B

Cap 16 El verso heroico

pag 91 A

Cap 17 De los sonetos

pag 91 B

Cap 18 El soneto doblado

pag 92 A

Cap 19 El soneto terciado

pag 93 A

Cap 20 El soneto con cola

pag 93 B

Cap 21 El soneto continuo

pag 94 A

Cap 22 El soneto con repetición

pag 95 B

Cap 23 El soneto retrogrado

pag 95 A

Cap 24 El soneto en cadenario

Ibidem

Cap 25 El soneto con eco

pag 96 B

Cap 26 El soneto de dos lenguas

pag 97 A

Cap 27 De las octavas rimas

pag 97 B

Cap 28 De las sextas rimas etc

pag 98 A

Cap 29 De las seixentesias

pag 98 B

pag 99 B

Cap

Index

Cap 30 & las ballatas	pag 100 B
Cap 31 & los madrigales	pag 102 A
Cap 32 & la rima encadenada	pag 104 A
Cap 33 & las canciones	pag 104 B
Cap 34 & los eco	pag 119 A
Cap 35 & los versos esdrúxulos	pag 110 B
Cap 36 & los versos latinos	pag 117 A
Cap 37 y ultimo & los laberintos y enredados	pag 117 B

LENGVA GRI

Prólogo

Cap 1 & las letras griegas	pag 122 A
Cap 2 & el Alfabeto Griego	pag 122 B
Cap 3 & las diphthongos	ibidem
Cap 4 & los accents	pag 123 A
Cap 5 & la permutacion de letras	pag 124 A
Cap 6 & la Apostrophe	pag 125 A
Cap 7 & el modo de contar por las letras griegas	pag 126 B
Cap 8 y ultimo & las abreviaciones	pag 127 A
	pag 128 A
	pag 131 A

ORTHOGR

Cap 1 & las letras	pag 134 A
Cap 2 & la division de las letras	pag 134 B
Cap 3 & algunas reglas generales para bien escribir	pag 135 B
Cap 4 y ultimo & otras reglas para bien escribir	pag 136 B
	pag 138 A

3
Nimina Nando

Dwin

Numerus

Nimina

Numerus

Nimina

In nomine domini Amen

Retorica y otros tratados.

M